

MAKÜ

BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ

T.C.

BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

ANADALU'DA PERİSTYL'Lİ KONUTLAR

EKİN ORAKÇAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. B. Ayça POLAT BECKS

Burdur-2023

T.C.

**BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI**

ANADALU'DA PERİSTYL'Lİ KONUTLAR

EKİN ORAKÇAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. B. Ayça POLAT BECKS

Üye: Prof. Dr. Mehmet ÖZHANLI

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Şevket AKTAŞ

Burdur-2023

T.C.
MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ekin ORAKÇAL tarafından hazırlanan “Anadolu’da Peristyl’li Konutlar” başlıklı bu çalışma, 25.04.2023 Tarihinde *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği*’nin ilgili **maddesi** uyarınca yapılan **Tez Savunma Sınavı** sonucunda **başarılı** bulunarak, jürimiz tarafından **Arkeoloji Anabilim Dalında** Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Arkeoloji/Arkeoloji Anabilim Dalı

İmza

Danışman: Prof. Dr. B. Ayça POLAT BECKS

Üye: Prof. Dr. Mehmet ÖZHANLI

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Şevket AKTAŞ

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Ahmet Buğra HAMŞIOĞLU

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eseri Kanunundaki hükümlere tabidir.

T.C.
MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ETİK BEYANI

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'ne göre hazırlamış olduğum “Anadolu’da Peristyl’li Konutlar” adlı tezin hazırlanması süresince akademik ve etik kuralları ihlal etmediğimi, tezimin özgün olduğunu, başvurduğum kaynakları metin içinde, dipnotlarda ve kaynakçada eksiksiz ve bilimsel kurallara uygun olarak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Ekin ORAKÇAL

Tarih ve imza

ÖNSÖZ

Anadolu konut mimarisinde içe dönük, dışa kapalı bir düzen hakimdir. Gündelik yaşantıda vaktin büyük bir kısmı evde geçmektedir. Bu sebeple evi yaşanır hale getirmek gerekmiş ve konutlara etrafı sütunlarla çevrili iç avlular eklenmiştir. Bu avlular Anadolu konut mimarisinin vazgeçilmez bir parçası haline gelerek varlığını sürdürmüştür. Avlular etrafındaki odaları birbirine bağlayan, mekanların ışık ve hava kaynağı, en önemlisi ise sokak kapısının burada bulunması sebebiyle dışa açık alanlardır.

Böyle bir çalışmaya beni yönlendiren, konut mimarisine ilgi duymamı sağlayan ve aynı zamanda lisans yıllarımdan bugüne, sabır ile her soruma cevap veren, verdiği tavsiyeler ile bu yolda yürümem için bana ışık olan danışman hocam Prof. Dr. B. Ayça POLAT BECKS'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Lisans ve yüksek lisans eğitimlerimiz boyunca arkeolog unvanını alabilmemiz için elinden geleni yapan, bizlere yol gösteren, her sorumuza sabır ile cevap veren Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Arkeoloji Bölüm hocalarım; Doç. Dr. F. Eray DÖKÜ, Prof. Dr. Ralf H. BECKS, Doç. Dr. Şükrü ÖZÜDOĞRU, Öğr. Gör. Mehmet BASALAK'a verdiği emekler için teşekkür ederim.

Tüm eğitim hayatım boyunca yanımda olan, maddi ve manevi desteklerini üzerimden esirgemeyen aileme, özellikle bana kendime güvenmeyi ve ayaklarımın üzerinde durmayı öğreten annem Gülsel ORAKÇAL'a bana kattığı her şey için minnettarım.

Ekin ORAKÇAL

Burdur, 2023

ÖZET

Anadolu, insanoğlunun yerleştiği ilk bölgelerden belki de en önemlisidir. Konut kavramı literatürde terminoloji olarak hem mimari bir yapıyı hem de bir yaşam alanını ifade eder. Toplumların yaşam alanlarını düzenleme şekilleri kendilerini ait hissettikleri kültürler hakkında bizlere ipucu vermektedir.

Anadolu’da konut ve yerleşme erken dönemlerden beri kültürden kültüre tutarlı ve sürekli bir tarihsel gelişme gösterir. On iki bin yılı aşan bu ilerlemenin bütünlüğü içerisinde anlaşılması, yalnızca köklülüğünü ve zenginliğini değil, geleceğin farklılığının toplum anlayışımızda saklı olduğunu görmemizi sağlayabilir.

Ortak yarar ve kan bağı ile bir araya gelmiş insanlardan oluşan ailenin yaşamını sürdürme sürecinde ev özel ve önemli bir yer almıştır. Duvarlarla çevrili gizemli bir dünya olmuştur. Barınma ihtiyacına yönelik olan ihtiyaçlar evin asılını oluşturmuş, aynı zamanda sosyal yaşam ile ilişkili şekilde bahçe, depo, işlik gibi bölümlere ayrılmıştır.

Bu çalışma, Klasik Dönemde en erken örneklerini gördüğümüz ama aslında Hellenistik Dönem ile özdeşleşen “Peristyl” tipi konutları konu almıştır.

Peristyl, etrafı sütunlarla çevrili olan bahçeli veya bahçesiz açık bir avludur. Çalışmaya başlarken öncelikle peristyl’in kökeni üzerinde durulmuş ve bu konuda araştırmalar yapılmıştır.

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ise dönemsel bir ayırım ile Klasik, Hellenistik, Roma ve Geç Antik Dönemlerdeki peristyl’li konutlar örnekler ışığında anlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Konut, Mimari, Antik Çağ, Peristyl, Anadolu

ABSTRACT

Anatolia is perhaps the most important of the first regions where human beings settled. The concept of housing refers to both an architectural structure and a living space as terminology in the literature. The way societies organize their living spaces gives us clues about the cultures they feel they belong to.

Housing and settlement in Anatolia show a consistent and continuous historical development from culture to culture since early times. An understanding of this progress of more than twelve thousand years in its entirety can enable us to see not only its rootedness and richness, but that the diversity of the future is hidden in our understanding of society.

In the process of maintaining the life of the family consisting of people who have come together with common benefit and blood ties, the house has taken a special and important place. There has been a mysterious world surrounded by walls. The needs for housing have formed the hanging of the house and are also divided into sections such as gardens, warehouses and workshops in relation to social life.

This study is about the "Peristyl" type houses, the earliest examples of which we have seen in the Classical Period, but which are actually identified with the Hellenistic Period.

Peristyl is an open courtyard with or without a garden, surrounded by columns. When starting the study, first of all, the origin of peristyl was emphasized and researches were carried out on this subject.

In the following sections of the study, the peristyl dwellings in the Classical, Hellenistic, Roman and Late Antique Periods are described in the light of examples with a periodic distinction.

Keywords: Housing, Architecture, Antiquity, Peristyl, Anatolia

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN METNİ	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
HARİTALAR VE ŞEKİLLER DİZİNİ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ANTİK ÇAĞ'DA KONUT VE GELİŞİMİ

1.1 ANTİK ÇAĞ'DA MEKÂN VE KONUT OLGUSU.....	4
1.2 KLASİK DÖNEM'DE KONUT TİPLERİ.....	5
1.2.1 Prosta Tipi Konutlar.....	6
1.2.2 Pastas Tipi Konutlar	7
1.3 HELLEN KONUTLARININ BÖLÜMLERİ VE İŞLEVLER	8
1.3.1 Avlu	8
1.3.2 Oikos	9
1.3.3 Andron.....	9
1.3.4 Thalamos	10

İKİNCİ BÖLÜM

PERİSTYL'Lİ KONUTLARIN ORTAYA ÇIKIŞI VE İŞLEVİ

2.1 PERİSTYL'İN KÖKENİ VE ERKEN ÖRNEKLERİ	11
2.2 PERİSTYL'İN İŞLEVİ VE DEKORASYONU	12
2.3 PERİSTYL'Lİ KONUT MİMARİSİNİN SOSYAL YAŞAMA ETKİSİ.....	15
2.4 PERİSTYL TİPLERİ	17
2.4.1 Rhodos Tipi Peristyl	17
2.4.2 Normal Peristyl.....	19
2.4.3 Pastas Tipi Peristyl.....	19
2.4.4 Tam Olmayan Peristyl Tipi.....	19
2.4.5 Çift Peristyl Avlulu Tipi	20
2.5 PERİSTYL'İN KONUT DIŞI KULLANIM ÖRNEKLERİ	20
2.5.1 Milet / Hellenistik Gymnasion.....	20
2.5.2 Milet / Liman Galerisindeki Peristyl	21
2.5.3 Milet / Bouleuterion.....	22
2.5.4 Pergamon / Podyum Salonlu Bina	23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KLASİK VE HELLENİSTİK DÖNEM PERİSTYL'Lİ KONUTLARINDAN ÖRNEKLER

3.1 LARİSSA / PERİSTYL'Lİ KONUT (KLASİK DÖNEM)	24
3.2 PRİENE / 33 NO'LU KONUT	25
3.3 SİDE / KONSOLLU KONUT VE PERİSTYL'Lİ KONUT	26
3.4 PERGAMON / KONSÜL ATTALOS'UN EVİ	29
3.5 TRİPOLİS / MOZAIKLİ KONUT (GEÇ HELLENİSTİK – ERKEN ROMA).....	30

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ROMA DÖNEMİ PERİSTYL’Lİ KONUTLARINDAN ÖRNEKLER

4.1 EFES / YAMAÇ EVLER.....	32
4.2 PİSİDİA ANTİOKHEİA / ATRİUM’LU EV	37
4.3 METROPOLİS / PERİSTYL’Lİ EV	39
4.4 SAGALASSOS / KENT KONAĞI.....	40
4.5 PERGE / PERİSTYL’Lİ KONUT	42
4.5.1 Ev “A”.....	43
4.5.2 Ev “B”.....	45
4.5.3 Ev “C”.....	47
4.6 LAODİKEİA/ MOZAIKLİ GÜNEY ROMA VİLLASI.....	48
4.7 ZEUGMA / MOUSALAR EVİ.....	49

BEŞİNCİ BÖLÜM

GEÇ ANTİK DÖNEM PERİSTYL’Lİ KONUTLARINDAN ÖRNEKLER

5.1 MERSİN / KARAKABAKLI PERİSTYL’Lİ KONUT 1VE KONUT 2	53
5.2 LAODİKEİA / KİLİSELİ PERİSTYL’Lİ EV	54
5.3 MERSİN / DEMİRCİLİ/ IMBRİGİON KOME PERİSTYL’Lİ KONUT	57
5.4 APHRODİSİAS / PİSKOPOSLUK SARAYI	57
5.5 MİLETOS / PİSKOPOSLUK SARAYI.....	58
5.6 APHRODİSİAS / TRİCONCH EVİ	58
SONUÇ.....	60
KAYNAKÇA	66
HARİTALAR VE ŞEKİLLER	72
ÖZGEÇMİŞ.....	123

KISALTMALAR LİSTESİ

C : Cilt

Çev. : Çeviren

ed. : Editör

M.Ö : Milattan Önce

M.S : Milattan Sonra

S : Sayı

s : Sayfa

y.y : Yüzyıl

HARİTALAR VE ŞEKİLLER DİZİNİ

Harita 1: Konstantinopolis Haritası ((https://sehirplanlama.ibb.istanbul/beyoglu-arsivi-haritalar/).....	72
Harita 2: Aphrodisias Kenti Haritası (Aslan, 2013: 101.).....	72
Şekil 1: İnce Dallar ve Çamur ile Yapılan Kulübeler (Acar, 1999: 381.).....	73
Şekil 2: Hippodamos Planının En İyi Örnekleri; A) Miletos Antik Kenti B) Priene Antik Kenti (Kolb, 1999:151., Abbasoğlu, 1999: 395.).....	73
Şekil 3: Priene Prosta Tipi Plana 2 Örnek (Akurgal, 1999: 137.).....	74
Şekil 4: Pastas Tipi Konut Planı (Abbasoğlu, 1999: 396.).....	74
Şekil 5: Olynthos Konutları (Wycherley, 1993: 21.).....	75
Şekil 6: Olynthos Konutu (Wycherley, 1993:170.).....	75
Şekil 7: Hellenistik Konutta Avlu.....	76
Şekil 8: Bayraklı ‘da Bulunan İlk Çok Odalı ve Avlulu Konut Örneği (Gönül, 2008: 132.).....	76
Şekil 9: Hellen Konutunda Oikos (Abbasoğlu, 1999: 396.).....	77
Şekil 10: Hellen Konutunda Andron.....	77
Şekil 11: Miletos Bouleuterion'u Planı (Emme, 2013: 460.).....	78
Şekil 12: Eretrai Ev II (Emme, 2013: 238.).....	78
Şekil 13: Pella Kenti Peristyl’li Konut Planı (Emme, 2013: 238.).....	79
Şekil 14: Priene 33 No’lu Konut ve Planı (Abbasoğlu, 1999: 397.).....	79
Şekil 15: Peristyl Tipi Konut (Aslan, 2019: 110.).....	80
Şekil 16: Roma Dönemi Peristyl’li Konut Planı (Vicente, 2014: 1014.).....	80
Şekil 17: Hellenistik Dönem Peristyl’li Konut Planı (Vicente, 2014: 1014.).....	81
Şekil 18: Ephesos Prytaneium’u Planı (Steskal ve Ladstatter, 2009: 145.).....	81

Şekil 19: Rhodos Tipi Peristyl'in Sütun Sıralarının Örneği Efes Prytaneion'u.	82
Şekil 20: Efes Prytaneion'u Hestia Salonu (Steskal ve Ladstatter, 2009: 144.).....	82
Şekil 21: Olynthos Pastas Peristyl Tipi Konut (Efe, 2013: 120.).	83
Şekil 22: Tam Olmayan Peristyl Avlulu Konut Planı (Efe, 2013: 120.).....	83
Şekil 23: Çift Peristyl Avlulu Konut Tipi Planı (Vitruvius, 2015: 139.).	84
Şekil 24: Miletos Hellenistik Peristyl (Emme, 2013: 453.).	84
Şekil 25: Miletos Hellenistik Peristyl Planı (Emme, 2013: 116.).	85
Şekil 26: Miletos Hellenistik Peristyl Su Boruları Sistemi (emme, 2013: 461.).	85
Şekil 27: Miletos Liman Galerisi (Emme, 2016: 56.).	86
Şekil 28: Miletos Bouleuterion'u (Emme, 2016: 91.).	86
Şekil 29: Milet Bouleuterion'u Rekonstrüksiyonu (Emme, 2016: 92.).	87
Şekil 30: Pergamon Podyum Salonlu Bina Planı (Emme, 2013: 186.).	87
Şekil 31: Larissa'da Merkezi Avlusu Bulunan Peristyl'li Konut. Peristyl Tipi Konutun Batı Anadolu'daki En Eski Örneği (Abbasoğlu, 1999: 133.).	88
Şekil 32: Priene 33 No'lu Konut Planı (Abbasoğlu, 1999: 397.).	88
Şekil 33: Side Peristyl'li Konut (Mansel, 1978: 249.).	89
Şekil 34: Side Peristyl'li Konut Avludaki Havuz ve Kuyu (Mansel, 1978: 250.).	89
Şekil 35: Bergama Konsül Attalos'un Evi (Morkoç, 2008:85.).	90
Şekil 36: Tripolis Mozaikli Konut Genel Görünümü (https://www.pau.edu.tr/tripolis/tr/sayfa/2020-3)	90
Şekil 37: Tripolis Mozaikli Konut Planı (https://www.pau.edu.tr/tripolis/tr/sayfa/mozaikli-villa).....	91
Şekil 38: Tripolis Mozaikli Konut Mekân 9 Peristyl'li Avlu (https://www.pau.edu.tr/tripolis/tr/sayfa/mozaikli-villa).....	91
Şekil 39: Roma Konutunda Peristyl.	92
Şekil 40: Efes Yamaç Evler Terasları (Lang- Auinger, 1996.).	92

Şekil 41: Efes Kenti Hava Fotoğrafi (Ladstatter, 2012: 11.).	93
Şekil 42: Efes Yamaç Evlerin Hava Fotoğrafi (Ladstatter, 2012: 42.).	93
Şekil 43: Efes Yamaç evlerin Kuretler Caddesine Sınırı (Lang- Auinger, 1996).	94
Şekil 44: Efes Sokrates Sfenksi (Ladstatter, 2012: 66.).	94
Şekil 45: Efes Yamaç Ev 2'nin Yeni Çatısı (Ladstatter, 2012: 49.).	95
Şekil 46: 2000 yılında Efes Yamaç Evlere Yapılan Koruyucu Sistem (Ladstatter, 2012: 50.).	95
Şekil 47: Efes Yamaç Ev 2 Planı (Ladstatter, 2012: 72.).	96
Şekil 48: Yamaç Ev Peristyl Avlu SR 2 (Ladstatter, 2012: 194.).	96
Şekil 49: Yamaç Ev Konut Birimi 4'te Havuzlu Peristyl (Aslan, 2019: 126.).	97
Şekil 50: Yamaç ev Konut Birimi 2'de SR 22 ve SR 23 No'lu Alandaki Peristyl Avlu (Ladstatter, 2012: 202., Aslan, 2019: 126.).	97
Şekil 51: Pisidia Antiokheia Atrium'lu Ev Genel Görünümü (Özhanlı, 2022: 92.).	98
Şekil 52: Pisidia Antiokheia Atrium'lu Evdeki Havuz ve Sarnıç (Özhanlı , 2022: 92.).	98
Şekil 53: Pisidia Antiokheia Atrium'lu Evin Hamam Kısmı (Özhanlı, 2022: 95.).	99
Şekil 54: Metropolis Kent Planı (Meriç ve Öz, 2017: 13.).	99
Şekil 55: Metropolis Kent Planında Peristyl'li Konut (Meriç ve Öz, 2017: 270.).	100
Şekil 56: Metropolis Peristyl'li Konut Genel Görünüm (Meriç ve Öz, 2017: 278.).	100
Şekil 57: Metropolis Peristyl'li Avludaki Havuz (Meriç, Öz, vd., 2009: 86.).	101
Şekil 58: Metropolis Peristyl'li Konutta Bulunan İon Sütun Başlığı (Meriç, Öz, vd., 2009: 85.).	101
Şekil 59: Metropolis Peristyl'li Konut Planı (Meriç ve Öz, 2017: 272.).	102
Şekil 60: Sagalassos Kent Konağı 2009 Yılı Kazı Çalışmaları Planı (Uytterhoeven, vd., 2010: 280.).	102
Şekil 61: Sagalassos Kent Konağı 2011 Yılı Kazı Çalışmaları Planı (Uytterhoeven ve Beeumen, 2012: 153.).	103

Şekil 62: Sagalasoss Kent Konağı 2012 Yılı Kazı Çalışmalarında Peristyl'li Avlu genel Görünümü (Uytterhoeven ve Beeumen, 2013: 255.)	103
Şekil 63: Perge Konut Alanı plan Rölevesi (zeyrek, 2002.)	104
Şekil 64: Perge A Evi Planı (Zeyrek, 2002.).....	104
Şekil 65: Perge A Evi Yapı Evreleri Şematik Planı (Zeyrek, 2002.).....	105
Şekil 66: Perge B Evi Planı (Zeyrek, 2002.).....	105
Şekil 67: Perge B Evi 24 Numaralı Mekandaki Poseidon Kabartmalı Sütun (Zeyrek, 2002.)	106
Şekil 68: Perge B Evi Yapı Evreleri Şematik Planı (Zeyrek, 2002.)	106
Şekil 69: Perge C Evi Planı (zeyrek, 2002.).....	107
Şekil 70: Perge C Evi Yapı Evreleri Şematik Planı (Zeyrek, 2002.)	107
Şekil 71: Laodikeia Mozaikli Güney Roma Villası Hava Fotoğrafı (Şimşek, 2007Ç 119.)	108
Şekil 72: Laodikeia Mozaikli Güney Roma Villası Atrium Mozaîği Parçası (Şimşek, 2007: 119.)	108
Şekil 73: Zeugma Mousa'lar Evi Kazı Alanı (Görkay, 2020: 238.).....	109
Şekil 74: Zeugma Mousa'lar Mozaîği'nin Bulunduğu Alan ve Mousa'lar Mozaîği (Görkay, 2020: 240.).....	109
Şekil 75: Zeugma Mousa'lar Evi Gynakion Zemin Mozaîği İdeal Kadınlar Betimi (Görkay, 2020: 243.).....	110
Şekil 76: Zeugma Mousa'lar Evi Merkezi Avlu, Loggia ve Avludaki Antoninler Dönemi Korinth Sütunları (Görkay, 2020: 44-45.).....	110
Şekil 77: Zeugma Mousa'lar Evi Merkezi Avludaki Okeanos ve Tethys Mozaîği (Görkay, 2020: 248.).....	111
Şekil 78: Side de Bir Bizans Evi Planı (Eyice, 1999: 209.).....	111
Şekil 79: Side de Bir Bizans Evi Planı (Eyice, 1999: 209.).....	112
Şekil 80: Lykia da Bir Bizans Konutu (Eyice, 1999: 213.)	112

Şekil 81: Silifke Gökkale de Bir Bizans Konutu (Eyice, 1999: 213.).	113
Şekil 82: Karakabaklı da Bizans Dönemine Ait Peristyl'li Konut (Eyice, 1999: 215.).	113
Şekil 83: Mersin Karakabaklı Konut 1 Planı (Aydınöğlu, 2017: 313.).	114
Şekil 84: Mersin Karakabaklı Peristyl'li Konut 1, Peristyl'li Avlu (Aydınöğlu, 2017: 313.).	114
Şekil 85: Mersin Karakabaklı Konut 2 Planı (Aydınöğlu, 2017: 314.).	115
Şekil 86: Mersin Karakabaklı Konut 2, Sütun Parçaları (Aydınöğlu, 2017: 314.).	115
Şekil 87: Laodikeia Kiliseli Peristyl'li Ev Planı (Şimşek, 2020: 609.).	116
Şekil 88: Laodikeia Kenti 2011 Yılı Yerleşim Planı (Şimşek, 2013: 116.).	116
Şekil 89: Laodikeia Kiliseli Peristyl'li Evin Tabanında Opus Spicatum Tanrını Gözü ve Christogram Motifi (Şimşek, 2013: 120.).	117
Şekil 90: Laodikeia 2018 Yılı Çalışma Alanı (Şimşek, 2020: 603.).	117
Şekil 91: Laodikeia Kiliseli Peristyl'li Evin Kazı Çalışmaları Sonrası Oluşan Planı (Şimşek, 2020:609.).	118
Şekil 92: Laodikeia Kiliseli Peristyl'li Ev (Şimşek, 2013: 120.).	118
Şekil 93: Mersin Demircili/ Imbrigion Kome deki Peristyl'li Konutun Sütunları (Aydınöğlu, 2017: 311.).	119
Şekil 94: Mersin Demircili/ Imbrigion Kome Peristyl'li Konut, Peristyl Avlu (Aydınöğlu, 2017: 311.).	119
Şekil 95: Aphrodisias Piskoposluk Sarayı Planı (http://aphrodisias.classics.ox.ac.uk/tr/tr-bishopspalace.html#prettyPhoto)	120
Şekil 96: Aphrodisias Piskoposluk Sarayı Genel Görünüm (http://aphrodisias.classics.ox.ac.uk/tr/tr-bishopspalace.html)	120
Şekil 97: Aphrodisias Piskoposluk Sarayı Zemin Mozaiği (http://aphrodisias.classics.ox.ac.uk/tr/tr-bishopspalace.html)	121
Şekil 98: Miletos Piskoposluk Sarayı Planı ve Figürlü Mozaikleri (Niewöhner, 2016: 48-49.).	121

Şekil 99: Aphrodisias Triconch Evi (Aslan, 2019: 131.).....	122
Şekil 100: Aphrodisias Triconch Evi 3 Apsis (Aslan, 2019: 130.).....	122

GİRİŞ

Anadolu içerisinde farklı kültürleri barındıran, çok yönlü bir coğrafyadır. Bununla birlikte çeşitli bölgelerden, bu bölgeler de birçok kentten oluşur. Şüphesiz ki kentlerdeki yaşamlar da içlerinde birçok farklı kültür barındırır. Her ne kadar farklı kültürlerle sahip olsalar bile insanoğlu geçmişten bugüne barınma ihtiyacı duymuştur. Konut mimarisi de yüzyıllar boyunca insanoğlunun ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmiş ve zaman ilerledikçe farklı konut tipleri ortaya çıkmıştır.

Peristyl, etrafı sütunlarla çevrili olan bahçeli veya bahçesiz açık bir avludur. Konutun merkezini oluşturur aynı zamanda ışık ve hava kaynağıdır. İnsanların ihtiyaçları değiştikçe peristyl avlu kendi içerisinde farklı tiplere ayrılmıştır. Peristyl avlular konutlarda kullanılmasının dışında gymnasion, bouleuterion gibi yapılarda da kullanılmıştır.

Peristyl avlunun konutlarda kullanımında dikkat çeken nokta Hellenistik Dönemde varlıklı ailelerin ve soylu kişilerin konutlarında kullanmış olmalarıdır. Bununla birlikte peristyl’li alan genellikle evin efendisinin karşılama alanı işlevini görür. Roma Dönemine gidildikçe ise bu avlulu konutlara havuzlar, çeşitli bitkiler ve çeşmeler eklenerek bir süs bahçesi havası verilmiş ve bu şekilde kullanılmıştır

Amaç

Bu çalışmada anlatılmak istenen öncelikli olarak, Anadolu konut mimarisi içerisinde bulunan peristyl’li konutların, peristyl’in ortaya çıkması ve ilerleyen dönemlerdeki örnekleriyle birlikte mimari açıdan ele alınmasıdır. Böylelikle Anadolu’da Klasik Dönem’de başlayarak, Hellenistik Dönem de yaygınlaşan ve sonraki dönemlerde kullanıma devam eden Peristyl’li Konut mimarisinin kökenini ve dönemler içerisindeki gelişimini izleyebilmek amaçlanmıştır. Bu amaç ile yine Peristyl’li konutların işlevi ve sosyal yaşama etkisini incelemek çalışmamın bir diğer amacıdır.

Kapsam

Bu amaçlar doğrultusunda, Anadolu konut mimarisinde bulunan peristyl’li konutlar incelenmiş, Peristyl’li konutlar Hellenistik Dönemde yaygınlaşmış ve ilerleyen dönemlerde de iyi bir biçimde temsil edilmiştir. Anadolu’da çok sayıda peristyl’li konut mevcuttur, ancak bu konutların tamamını tek seferde ele almak olanaksızdır.

Bu konutların birçoğunun kazı çalışması yapılmamış veya konutlar hakkında yeterli yayın bulunmayan örneklerin de olduğu düşünülürse, bu çalışma kapsamında ait olduğu dönemi ve o dönemin plan biçimini en iyi şekilde yansıtan örnekler tercih edilmiş olup, aynı zamanda farklı bölgelerden örneklerin verilmesine özen gösterilmiştir.

Birbirinden farklı konut biçimleri bizlere toplumlar ile ilgili sosyal, ekonomik, sınıfsal veriler sunar. Dolayısıyla bu çalışmaya başlarken, Antik Yunan'da mekân ve konut olgusu ile başlayıp, konutların kullanım amacı, işlevi ve aile içerisindeki önemi ele alınmıştır.

Klasik Döneme baktığımız zaman mimari açıdan önemli gelişmelerin yaşandığını, özellikle pastas ve prostas tiplerinin ana konut tiplerini oluşturduğu söylenebilir. Zaman ilerledikçe kent planı uygulamaları değişiklik göstermiş bununla birlikte peristyl'li konutlar Hellenistik Dönem ile özdeşleşmiş ve konutlar dışında bazı kamu yapılarında da kullanılmaya başlamıştır.

Mimaride peristyl kullanımı Roma Döneminden hatta Geç Antik Döneme kadar kullanımını sürdürmüştür ve bu çalışmada dönemsel ayırım yapılarak, örnekler ışığında anlatılmıştır.

Yöntem

Hazırlanan çalışma peristyl'li konutları inceleyebilmek için 5 ana bölüm şeklinde hazırlanmış olup, ilk olarak Antik Çağ'da konutun gelişimi araştırılmış, mimari oluşum aşamaları dönemsel olarak ayırılıp genel özellikleri aktarılmıştır.

İkinci bölümünde, peristyl'li konutların ortaya, çıkışı ve işlevi başlığı altında peristyl'in işlevi, dekorasyonu, peristyl'li konut mimarisinin sosyal yaşamdaki yeri, peristyl mimarisinin kendi içerisindeki çeşitleri ve Peristyl mimarisinin konutlar dışında kullanım örnekleri araştırılmış.

Üçüncü bölümde, Klasik ve Hellenistik Dönem Peristyl'li konutlar, Larissa, Priene, Side, Pergamon ve Tripolis örnekleri ışığında araştırılıp, genel özellikleriyle birlikte anlatılmıştır.

Dördüncü bölümde, Roma Dönemi Peristyl’li konutlar, Efes, Pisidia Antiocheia, Metropolis, Perge, Mersin ve Zeugma örnekleri ışığında, Roma dönemi konutlarının genel özellikleri araştırılıp, anlatılmıştır.

Beşinci ve son bölüme ise Geç Antik Dönem Peristyl’li konutları, Mersin, Laodikeia ve Aphrodisias örnekleri ışığında, Geç Antik Dönem konut mimarisinin genel özellikleri araştırılıp, anlatılmıştır.

Bu konular araştırılırken öncelikle detaylı bir literatür taraması yapılmış, daha sonra yapılan literatür taramalarıyla birlikte nitelikli kaynaklar eşliğinde elde edilen bilgiler toplanarak bir bütün haline getirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ANTİK ÇAĞ'DA KONUT VE GELİŞİMİ

İnsan, geçmişten bugüne hangi şartlarda olursa olsun barınma ihtiyacı duymuştur. İnsanoğlu mağaralarda, ormanlarda yaşamış ve avlanarak beslenmişlerdir. Zaman geçtikçe ateşin varlığını keşfeden insanoğlu ilk defa, ateş başında toplanmış ve sosyalleşmişlerdir. Kurulan sosyal ilişkiler sonucunda kalabalık toplulukların doğal yetenekleri olduğunu keşfetmişlerdir. İlerleyen zamanlarda ise insanoğlu bir kısmı dallardan kulübeler yaparak, bir kısmı mağaralara oyuklar kazarak, bir kısmında kuş yuvalarından etkilenecek ince dallar ve çamur ile kulübeler (Şekil 1) yapmaya başlamıştır¹.

Zaman geçtikçe becerilerini keşfeden insanoğlu kulübeler yapmaktan vazgeçmiş ve temeli olan tuğladan veya taştan duvarları olan kiremit ve ahşap çatısı olan konutlar yapmışlardır².

1.1 ANTİK ÇAĞ'DA MEKÂN VE KONUT OLGUSU

Hellen toplumunda 'oikos', Roma toplumunda 'domus' olarak isimlendirilen konutlar, toplulukların sayısını belirten, her kesimden insanlar için dinlenmek, uyumak, yemek, kişisel işleri ile uğraşmak ve aile ile vakit geçirmek için kullanılan bir mekândır³.

Konutların Hellen yapılarındaki işlevini en güzel şekilde belirten noktalardan biri Hellen toplumunda konutlar için kullanılan 'oikos' kelimesinin aynı zamanda aile anlamına da gelmesidir⁴.

Konutlar aileyi dış tehditlere karşı (doğal afet, yırtıcı hayvan vb.) korumaktadır. Bu işlev Hellen geleneğinde "dışarıda tehlikeler ile karşı karşıya kalmaktansa evde olmak daha iyidir"⁵ biçiminde bir deyiş ile karşımıza çıkmaktadır.

¹ Vitruvius, *Mimarlık Üzerine On Kitap*, Çev. Suna Güven, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları, Ankara, 2015, II, I,1, s.27.

² Vitruvius, 2015: II, I, 28.

³ Alptekin Oransoy, "Eski Yunan ve Roma'da Ev Yaşantısı", *ARKHE Dergisi*, S.10,2019, s.6.

⁴ Oransoy, 2019: 6.

⁵ Hesiodos, *Theogonia-İşler ve günler*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2016,(364-365), s.62.

İlerleyen konularda üzerinde durulacağımız gibi konutlar mimari bir yapı olarak da bahsedilen koruma işlevine uygun olacak biçimde dışarıya kapalı, orta kısımdaki avluya açılan odalardan oluşan bir nizamda inşa edilmişlerdir⁶.

1.2 KLASİK DÖNEM'DE KONUT TİPLERİ

Anadolu, M.Ö 545-333 tarihleri arasında Pers hükümlerinin da olmasına rağmen kültür ve sanat alanlarında birinci sırada yer almaktadır. Bu süre zarfında konutlarda yeni aşamalara ulaşılmıştır. Klasik dönemde oluşan gelişmelerin en ilgi çekici örnekleri, Larisa'da ve Priene'de karşımıza çıkmaktadır⁷.

Klasik Dönem mimari açıdan birçok bölgede önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde konut alanlarının merkezi konum olduğu kent planlamaları yapılmıştır. Perikles döneminde Atina'da büyük bir imar faaliyeti başlamış, Pers-Yunan Savaşları'ndan tahrip olan kentler Hippodamos'un ızgara plan tipi ile tekrar inşa edilmiştir. Bu durumun Anadolu'daki en iyi örnekleri Miletos ve Priene'dir.⁸ (Şekil 2).

Klasik Dönem'de her konutta açık avlu mevcut değildir, fakat konutlarda ön avlu işlevi gören portikolar mevcuttur. Bu portikoların iki farklı tipi vardır; Prostat ve pastas⁹.

Klasik Dönem'de bulunmuş olan prostatlı ve pastaslı evler ana plan tiplerini oluşturmaktadır. Prostat Hellen mimarisinde üstü çatı ile örtülmüş küçük bir balkon, pastas ise konuttaki avluya açılan bir ön odadır. Prostatlı ve pastaslı konutlar İşlev ve plan olarak benzer biçimdedirler, yalnızca prostatlı konutta alan dikdörtgen, pastaslı konutta alan karedir¹⁰.

⁶ Oransoy, 2019:6.

⁷ Ekrem Akurgal, "Batı Anadolu'da Konut, Yerleşme ve Kent planlaması (M.Ö 3000-30)", Yay. Haz. Yıldız Sey, *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, 130-131.

⁸ Wolfram Hoepfner, "Klasik Dönem'de Konut ve Toplum", *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme*, Yay. Haz. Sey, Y., Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, s.158.

⁹ Turgut H. Zeyrek, "Anadolu Konut Mimarisinde Potikolu Avluların Gelişimi ve Değişimi", Ege Yayınları, 2005, İstanbul, s. 35.

¹⁰ Serap Morkoç, *Antik Yunan Evleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008, s. 14-15.

Klasik Dönemin farklılaşan sosyal yapısıyla, oluşmaya başlayan kentlerde özgür ve eşitlikçi yaşama uygun standartlar oluşturularak, vatandaşların mülk edinmesi sağlanmış, kimi bölgelerde toprak eşit şekilde bölünerek benzer konut örneklerinin ortaya çıktığı görülmüştür.¹¹

1.2.1 Prosta Tipi Konutlar

Vitruvius Yunan konutunda girişin karşındaki anteyi “prosta” olarak tanımlamıştır¹². Prosta tipi konutların temeli megaron plan tipine dayanmaktadır. Megaronların sıralı bir şekilde inşa edilmesi hem erken dönemdeki düzenli planlama ve kentleşmenin hem de plan tipini takip ederek konut tipinin megaron olduğunun göstergesidir¹³.

Megaronların sıralı halde düzenlenmesi, Priene kent planlamasında Prosta tipi konutla birleşmesinin işaretidir¹⁴. Yunan konutu üzerine yapılan araştırmalar, Priene kazıları ile birlikte büyük bir ilerleme göstermiştir. Hatta Priene kazıları bu araştırmalarda belirleyici olmuştur. Arkeolog Thedor Wiegard ve ekibi kazılan konut alanlarının karmaşası arasında değiştirilebilir bir plan tipi ortaya çıkartmış ve bu plan tipini kendine özgü birkaç özellik ile tanımlamışlardır¹⁵.

Bu tanıma göre, Priene konutu kabaca bir planla kare biçimli bir ana oda ve önünde giriş kısmı bulunan bir antreden oluşmaktadır. Diğer odalar sağ veya sol tarafta art arda dizilmiş, antre ve ana odadan yan odalara geçiş için iki küçük oda ile çevrilmiştir. Bu yaşam kompleksi içinde giriş kısmına açılan düzensiz bir avlu mevcuttur¹⁶.

¹¹ Haluk Abbasoğlu, “Antik Çağ’da Konut”, Yay. Haz. Yıldız Sey *Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme*, 1999, tarih Vakfı Yayınları, s.396.

¹² Binnur Gürler, “Passing to the Prosta Type House in West Anatolia and the Location of this Type in the City Planning”, *Çağlar Boyunca Anadolu’da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu*, Ege Yayınları, 1996, s.231.

¹³ Gürler, 1996: 232.

¹⁴ Gürler, 1996: 232.

¹⁵ Binnur Gürler, “Passing to the Prosta Type House in West Anatolia and the Location of this Type in the City Planning”, *Çağlar Boyunca Anadolu’da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu*, Ege Yayınları, 1996, s.231.

¹⁶ Heinrich Drerup, (1967), “Prostashauss und Pastashauss. Zur Typologie des griechischen Hauses.”, Marburger Winckelmann-Programm Verlas Des Kunstgeschichtliches Seminars, Marburg/Lahn, s.6.

Wiegard, Vitruvius'un izinden giderek bu antreye "prostaş" adını vermiş ve bu sebeple bu konut tipine "prostaş tipi konut" denilmiştir.

Bu konut tipi ilerleyen süreçlerde genişletilmiş, antre avluyu tamamen kaplayan bir portikoya dönüşmüştür, avlunun diğer kısımlarını kaplayan küçük portikolar ile birleştirilmiş ve peristyl'li konuta dönüştürülmüştür. Anadolu'daki prostaş tipli konutlara en iyi örnek Priene kentinde mevcut olup Klasik- Hellenistik Döneme tarihlenen 33 No'lu yapıdır¹⁷

Prostaş tipi konutlar dikdörtgen planlı inşa edilmiştir. ilk planda ana mekânın önünde bir ön galerinin yer alır. Klasik Dönem, Prostaş planlı konutların hepsinde üç ana unsur bulunmaktadır. Bu unsurlar avlu, prostaş ve oikos'tur (Şekil 3).

İkinci planda ise; yine ana mekânın önünde bir ön galeri yer alırken, konutun çift prostaş ve çift oikos 'tan oluştuğunu görülür.

1.2.2 Pastas Tipi Konutlar

Prostaş tipi konutlardan pastas tipi konutlara geçerken en önemli değişiklik, kademeli derinlik sisteminin, sıralı sistem ile birleştirilmesidir. Bir diğer değişiklik ise tapınak tipinden en son ayrımın gerçekleştiği, geniş tek bir odanın eklenmesinden oluşmaktaydı¹⁸.

Bu değişikliğe megaronun sona ermesi sebep olmuştur. Megaron tipi konutların sona ermesini sağlayan ve yeni bir konut tipinin oluşmasına yol açan, dönemin baskın olan konut modeli "pastas" tipi konuttur¹⁹.

Hellen mimarisinde konuttaki avluya açılan ön oda için kullanılan bir terim olduğu, aynı zamanda Hellen konutunda pastas peristyl'in güneyinde arşitrav taşıyan iki ante arasındaki uzaklığa verilen isim olduğu bilinmektedir²⁰. Bu konutların en önemli özellikleri pastas olması sebebi ile "pastas evleri" adını almış olduklarıdır. Vitruvius'un söyleminden yola çıkarak bu alan bazı yazarlarca prostaş, bazıları için ise pastas olarak adlandırıldığı bilinir²¹.

¹⁷ Drerup, 1965: 6.

¹⁸ Drerup, 1965: 16.

¹⁹ Drerup, 1965: 16.

²⁰ Yasemin Er, *Klasik Arkeoloji Sözlüğü*, Phoenix yayınları, Ankara, 2012, s. 303.

²¹ Vitruvius, 201: 138.

Pastas konutlar kare planlı inşa edilmiş, aralarında bağlantı olamayan sıra mekânlar ve bu mekânların açıldığı bir ön odadan yani ‘pastas’tan (Şekil 4) oluşmaktadır.

Pastas tipi evlerin önemli örnekleri Olythos kentindedir. Bu kentteki konutlar, Makedonyalı Philippos Olynthos’u yakıp yıktığında, yani M.Ö 432-348 yılları arasında inşa edilmiştir²². Konutların olduğu bölge tam dikdörtgen çizgiler ile planlanmış (Şekil 5), konutlar kabaca kare biçimli, yaklaşık olarak aynı boyutta olup kuzey, güney olarak bölünmüştür. Kuzey kısım, bir sıra oda ile birlikte evin yaklaşık olarak tamamı genişliğinde ‘pastas’ adı verilen ince uzun bir odadan oluşmuştur (Şekil 6, f). Bu konutun en önemli özelliği, Olynthos’a özgü konut tipine ismini veren pastas planıdır. Konutun güney bölümünde ise orta kısım genellikle kaldırım taşı döşeli, kimi zaman ise bir sarnıç ile Avlu Tanrısı Zeus’un sunağının bulunduğu küçük bir avlu mevcuttur²³. Pastas üç ya da dört dikili taş ile avluya açılmaktadır.

Pastas’ın yanı sıra avlunun diğer yanlarında sütun dizileri de yer alabiliyordu ve birçok avlu tam bir küçük peristyl biçiminde kullanıldıkları bilinmektedir²⁴. Konutun girişi farklı biçimlerde düzenlenmiş olup genellikle tek bir giriş kullanılmıştır.

1.3 HELLEN KONUTLARININ BÖLÜMLERİ VE İŞLEVLER

1.3.1 Avlu

Klasik bir Yunan konutunun büyük çoğunluğunda bulunan bir mekândır. Evdeki yaşam döngüsü burada yaşanmaktadır. Yunan konutları M.Ö 7.yy’dan itibaren avlu etrafında oluşan evlere doğru yönelmiştir. Yunan evlerinin girişi avluya açılmaktadır, avlu aynı zamanda evin diğer odalarını birleştiren en önemli unsurdur (Şekil 7). Burada ev ve avlunun koruyucu Zeus Herkeios sunağı yer alır²⁵.

Arkaik ve Klasik dönem Hellen konutlarında avlu, odalar veya duvarlarla sınırlandırılmış, bu duvarlar dışarıdan içerisi görünmeyecek şekilde yüksek yapılmıştır. Odalar arası geçişte avludan yapılmaktadır. Yani bir odadan diğer odaya geçerken avluyu kullanmak zorunludur.

²² R.E. Wycherley, *Antik Çağda Kentler Nasıl Kuruldu*, İstanbul, 1993, s.168.

²³ Wycherley, 1993: 168.

²⁴ Wycherley, 1993: 168.

²⁵ Abbasoğlu, 1999: 397.

Temel su ihtiyaçları için avlu da eme veya bir kuyu bulunur. Aynı zamanda avlu evin ışık ve hava kaynağıdır²⁶. Bayraklı 'da bulunan ve M.Ö 750/700 yıllarına tarihlenen ilk çok odalı ve avlulu konut en erken örnek (ekil 8) olarak bilinmektedir.

1.3.2 Oikos

Oikos kelimesinin kökeni “ev” anlamına gelen “oikia” kelimesinden gelmektedir. Aynı zamanda oturmak kelimesi ile anlamda olan “oikizein” fiiliyle baėlantılıdır²⁷. Aristoteles'e göre oikos (aile), erkek, kadın ve köleler ile birlikte olumuştur²⁸.

Oikos genellikle avlu ve yaşam alanı şeklinde ikiye ayrılırdı. Oikos'un giriş kısmında ve avlunun bittiği alanda Hestia yani ocak olarak bilinen, dini ritüellerin gerçekleştirildiği bir yer mevcuttur ve Hestia buranın koruyucusu olarak bilinirdi. Ocaktaki ateş sürekli yanmalıydı, çünkü ateş snerse ocak snerdi. Burası aynı zamanda oikos'un merkezi olarak görülmekteydi ve tüm aile burada toplanırdı²⁹.

Aile genellikle Oikos'taki kutsal ateşin etrafında toplanır, yemeklerini yer ve sohbet ederlerdi. Oikos prostaslı konutların planlarında hâkim ögedir (ekil 9).

1.3.3 Andron

Erken Arkaik Dönem 'de yemek esnasında kline üzerine uzanma rutini Doğu'dan alınmıştı. Bu yemeklere bütün aile yeleri katılmaz, yalnızca kyrios ve dostları katılmaktaydı. Bunun neticesinde kadınlar ve çocuklar oikos 'ta toplanır, erkekler ise konuklarıyla ayrı yemek yerdı. Yemek esnasında klinelerin de konumlandırılabilmesi için ayrı bir odaya gerek duyuldu³⁰.

Andron yani selamlık denilen odalar M.Ö.700'den önce vazo resimlerinde betimlenmiştir. Bu oda genellikle aristokrat ve varlıklı ailelerin evlerinde bulunurdu³¹.

²⁶ Abbasoğlu, 1999: 397.

²⁷ Umberto Eco, Antik Yunan, Alfa Tarih Basımevi, İstanbul, 2012, s.281.

²⁸ Aristoteles, Politika, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1975, s.7.

²⁹ Ahmet Gözlü, *Antik Yunan'da Polis ncesi Bir Sosyo-Ekonomik Formasyon: Oikos*, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 60, 2018, s. 272.

³⁰ Wolfram Hoepfner, “Klasik Dönem 'de Konut ve Toplum”, *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme*, 1999, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, s.156.

³¹ Hoepfner, 1999: 156.

Andron M.Ö 5.yy'da yaygınlaşmaya başlamıştır. Andron genellikle giriş kapısının yakınında yer alan küçük bir odadır³² (Şekil 10).

Yunan evinde bir alanın andron olduğunu anlayabilmek için şu unsurlara bakılabilir³³:

- Kenarları yükseltilmiş döşemesi olması
- Kareye yakın bir plana sahip olması
- Özenli bir süsleme ve işçiliğe sahip olması

1.3.4 Thalamos

Bilim insanlarına somut bir delil veremeyen bir öge ise thalamos'tur. Bu mekân tek odadan oluşmakla birlikte ailenin gündüzleri vakit geçirdikleri, geceleri uyudukları yerdir. Bu mekânlarda yatakların duvarlara bitişik olduğu belirtilmiştir, mobilya türünde bir malzeme bulunmamasına istinaden duvarlarda sekilerle karşılaşmıştır³⁴.

Bu mekânların ortaya çıkma tarihi bilinmemektedir. Yasemin Er "Klasik Arkeoloji Sözlüğü" adlı kitabında Thalamos'u "Antik Yunan evinde kadınlar bölümündeki iç oda ya da yatak odası." Olarak tanımlamıştır³⁵.

³² Hoepfner, 1999: 160.

³³ Gönül, 2008: 54.

³⁴ Hoepfner, 1999: 155.

³⁵ Er, 2012: 397.

İKİNCİ BÖLÜM

PERİSTYL’Lİ KONUTLARIN ORTAYA ÇIKIŞI VE İŞLEVİ

Peristyl Hellen mimarisinin özel bir biçimidir. Yarı açık sütunlu salonlar ve bir avlu ile birbirine bağlanan odalardan oluşan bu birleşim, peristyl şemasını çeşitli işlevler için cazip hale getirir³⁶.

2.1 PERİSTYL’İN KÖKENİ VE ERKEN ÖRNEKLERİ

Peristyl yapı planı kutsal alanların, toplantı ve ziyafet salonlarının, kulüp ve özel konutların, sarayların ve mezarların inşasında kullanılmaktadır. Peristyl avlu motifi Hellen mimarisine özgü değildir. Bu yapılara M.Ö 2. binden itibaren Doğu Akdeniz’in çeşitli kültürlerinde bunun yanı sıra Minos ve Myken saraylarında da rastlanmaktadır. Peristyl sisteminin Hellen mimarisinde 8.yy’da anıtsallaşmaya başlamasından itibaren, mimarlar için peristyl’in temelde mevcut olması gerektiğini düşünülmüştür. Peristyl formu M. Ö 4.yy. dan itibaren standart bir plan haline gelmiştir ve çeşitli kamu binalarının yanı sıra saraylar ve özel konutlarda peristyl ile donatılmıştır. Bu yapılar zemin planı ve yükseklik, biçim ve işlev açısından kendini tekrar eden modeller sunarlar. Peristyl sisteminin Hellen mimarisi için önemi, kendi içerisine açık, fakat dışarıya kapalılığın birleşimi olmasıdır³⁷.

Peristyl, merkez dağıtıcı olarak da değer görmekte ve işlevsel olarak kullanılmaktaydı, arkada bitişik odaları olmayan avlu birleşiminin yanı sıra Milet Buleuterion’unda (Şekil 11) ya da Dodona Pryteneion’unun ilk inşasında olduğu gibi avlunun odaları birleştirmede de görülmektedir. Bu tür yapıların en önemli sorunu ise, peristyl’in işlevinin tam olarak belirlenememesidir³⁸.

Arkeolojik araştırmalar genellikle peristyl motifinin özel Hellen konut mimarisinde ortaya çıkışını M. Ö 4.yy. başlarına tarihlemektedir. Bunula birlikte çakıl taşı mozaiklerinin kullanımı ve özenli duvar dekorasyonu gibi unsurların kullanmaya başlanması ile paralellik göstermektedir. Birçok yerleşim yerinde bu bulgular söz konusudur. M.Ö 4.yy’ın başlarında inşa edilen Eretria’daki “Ev II” en iyi örnektir.

³⁶ Burkhan Emme, *Peristyl und Polis: Entwicklung und Funktionen öffentlicher griechischer Hofanlagen*, De Gruyter, Berlin, 2013, s. 4.

³⁷ Emme, 2013: 5-6.

³⁸ Emme, 2013: 232.

Bu konut doğudan koridor ile girilen bir peristyl'e sahiptir. Konutun düzenine göre avlu dağıtıcı olarak görünmektedir. Fakat andron'a giden yoldan geçilmesi gerekmekte, bu da gelen misafirlere evin efendisinin kendini göstermesi için peristyl motifinin önemini göstermektedir³⁹ (Şekil 12).

Makedonya'nın Pella kenti de zengin konutların peristyl ile döşenmesinin bir diğer örneğidir (Şekil 13). Burada ortaya çıkarılan şehir konutları bütün insula alanını kaplamakla birlikte, konutların çoğu kare plana sahip peristyl'li avlulara bölünmüştür. Eretria'daki konutun aksine, bu yapılar Hellenistik saray mimarisine benzer ve bireysel alanlar daha hiyerarşik bir şekilde erişilebilir olur. Binaya girişte doğu taraftaki peristyl avlu kabul odası olarak kullanılırken, giriş odasının kuzey kısmındaki peristyl'li avlu ise küçük içyapısı sebebi ile halk için erişilebilir değildir. Bina 4.yy'ın sonlarına tarihlenmektedir⁴⁰.

Peristyl tipi konutlar her şeyden önce Hellenistik konut mimarisi ile bağlantılı olarak peristyl'in genellikle zengin özellikler sergileyen binalarda ortaya çıkması ve çoğu zaman evin efendisinin kendini temsil etmesini sağlayan andron gibi mekânlar ile ilişkilidir. Peristyl şemasının Hellenistik saray birleşimiyle olan ilişkisi ise yapı formunu inşa edenlerin statüsünü ve sosyal saygınlığını iyi bir şekilde yansıttığını gösterir⁴¹.

2.2 PERİSTYL'İN İŞLEVİ VE DEKORASYONU

Peristyl, Hellenleşen konutlara karakterini veren önemli bir alandır, etrafı sütunlarla çevrili, bahçeli veya bahçesiz revaklarla çevrili açık bir avlu anlamındadır, konutun merkezini oluşturur ve etrafındaki odaların ışık almasını ve hava dolaşımını sağlamaktadır⁴².

Antik evler sokakla iç içe olamamış içlerine kapanmışlardır, sokağa ve komşu konutlara bakmaktansa avluya bakalardı. Her biri kendi içinde gerekli bölümleri kapsardı⁴³.

³⁹ Emme, 2013: 236.

⁴⁰ Emme, 2013: 236.

⁴¹ Emme, 2013: 237.

⁴² Oscar Bie, "Zur Geschichte des Haus-Peristyls", *Jahrbuch des Kaiserlich Deutschen Archäologischen Instituts Mit dem Beiblatt Archäologischer Anzeiger*, 1891, s.1.

⁴³ Wycherley, 1993: 161.

Avlunun birçok yerinde sütunlar olabildiği gibi çevresine de sütunlar yerleştirilerek peristyl oluşturulabilirdi. Mimarlar yeteneklerini genellikle konutların iç kısımlarında göstermişlerdir⁴⁴.

Hellenistik Dönem konutlarında Vitruvius'un tanımlamış olduğu Yunan evinin temeli devam etmektedir. Yunan evi olarak adlandırılan peristyl'li konut Hellenistik dönem konutu olarak kabul edilebilir.⁴⁵ Konutların ihtiyaçları değiştikçe, peristyl sistemi merkezini salondan ön avluya kaydırarak gelişmiştir. Bu değişimin en güzel örneğini Priene 33 No'lu konutta (Şekil 14) görmekteyiz. Bu konutun Klasik Dönem prostas planlı bir konut olduğunu ve prostas planlı yapıların en iyi örneği olduğunu söylemiştik, fakat Hellenistik Dönem de dört tarafı sütunlar ile çevrili açık peristyl'li konuta dönüştürülmüştür⁴⁶.

Roma evleri Vitruvius'un tanımına uygun atrium'u barındırmaktadır. Sonraki evrelerde Hellenistik etki ile orijinal atrium evine peristyl eklenmiştir. Atrium ve peristyl aynı yapı içerisinde orijinal özelliğini koruyarak bir arada var olmuştur. Diğer bir deyiş ile Yunanlıların bilmediği atrium, dikey direkler ihtiyaç duymadan bir tepe penceresi (compluvium) inşa etmeyi mümkün kılan, Etrüsk biçimli çatı geleneğini uygulamışlardır⁴⁷.

MÖ 2. yüzyıldan itibaren atrium tipi konutlar ile birlikte peristyl tipi konutlar da yayılım göstermiştir, aristokratlar var olan atrium'a peristyl eklemişlerdir⁴⁸ (Şekil 15).

Yapılan araştırmalar, atrium ve peristyl'in birlikte kullanılması ve bu süre zarfından peristyl'in, Roma konut mimarisi genelinde baskın olmasını göz önünde bulundurarak, peristyl tipi konutun bir sosyal kimlik göstergesi olabileceği şeklinde değerlendirmelere sebep olmuştur⁴⁹.

⁴⁴ Wycherley, 1993: 161.

⁴⁵ Bie, 1891: 7.

⁴⁶ Abbasoğlu, 1999: 399.

⁴⁷ Kemal Reha Kavas, "A Critical Review of The Roman Atrium House: Reading The Material Evidence on "Atrium" (1)", *METU JFA*, 2, 2012, s. 146.

⁴⁸ Bettina Bergmann, "The Roman World", Edt: S. E. Alcock ve R. Osborn, *Housing and Households*, Oxford: Classical Archaeology, 2012, s. 233.

⁴⁹ Mark Grahamme, "Reading the Roman House: The Social Interpretation of Spatial Order", Edt: Lesley, A., *Theoretical Roman Archaeology and Architecture: The Third Conference Proceedings*, Glasgow: Cruithne Press, 1999, s. 63-64.

Peristyl'li konut, aslında domus'un ana geçiş alanı olan ve peristyl etrafına inşa edilen konuttur. Konutun bu geçiş ve dağılım alanında bir süs bahçesi ve farklı portikolara bulunmaktadır. Peristyl'li konutlar birden çok geçiş alanına sahip olabilir, ancak merkezi alan dağılımı peristyl etrafında belirlenir⁵⁰.

Bir bahçenin portikolarla birleştirilmesi, M.Ö 2.yy'da bilinen Hellen peristyl'inin uyarlamasıdır. Hellenistik peristyl aslında merkezi genellikle taş mozaik ya da mermer ile döşenmiş ve odalar ile bağlantı kuran bir alandır. Romalılar bu avluyu portikolar ile uyarlamış ve Hellenistik dönemi taklit eden doğal unsurlar eklemişlerdir⁵¹.

Roma peristyl'li konutu ve Hellen peristyl'li konutu yapısal ve dağılımsal düzenleme ile birbirinden ayırt edilebilir. Roma konutlarında giriş holü ki genellikle büyük boyutlardadır ve yemek odası arasında aksiyel bir dağılım mevcuttur (Şekil 16). Buna karşın Hellen konutlarında ise peristyl etrafında düzenlenmiş olmasına rağmen, odaların eksenel ya da simetrik değil daha merkezci olarak düzenlenmiş olması (Şekil 17), Roma konutu ile arasındaki farkı göstermektedir. Roma peristyl tipi konutlarının eksenel düzeni atrium evlerine eşdeğerdir. Bununla birlikte atrium'lu konut ile peristyl'li konutun farkı ise; Atrium'lu konutta aksiyel dağılım sebebi ile iç mekânın tam olarak görünmesine izin verirken, peristyl tipi konutta iç mekân görüşe kapatılmaya çalışılmıştır⁵².

Hellenistik Dönem'de peristyl'li avlular mimari olarak oldukça sadedir ve dönemin politik, ekonomik durumunun anlaşılmasını sağlar. Etrafı revaklarla çevrelenmiştir. Avlu ahşap tavanlar, Stucco kabartmalarla süslüdür. Avlunun kuzey kısmında yemek odaları ve resim galerileri, doğu kısmında kütüphaneler, batı kısmında, ekolyumlar, güney kısımda ise eğlence veya servis için kullanılan mekanlar yer almaktadır⁵³.

⁵⁰Ada Cortés Vicente, "The peristyle house and porticated court house: similarities and differences between the two", *CIAC: Centro y periferia en el mundo clásico*, XVIII, 2014, s. 1013.

⁵¹ Vicente, 2014: 1014.

⁵² Vicente, 2014: 1014

⁵³ Vitruvius, 2015: 138- 39.

Roma dönemine baktığımız zaman genellikle atrium'lu konutlar ön plana çıkmaktadır ve Hellenistik Dönem'e kıyasla daha ihtişamlı avluları vardır. Zengin taş ve mermer döşemeler, süs havuzları, fresk süslemeleri mevcuttur. avlu ve diğer alanları birbirine bağlayan portikolar ise heykeller, saksı çiçekleri ve çeşmelerle süslenmiştir⁵⁴.

Peristyl avlular ayrıca konutların hava, ışık ve su kaynağıdır. Avlularda bulunana kuyular veya sokaktan künklerle taşınan su konutun su ihtiyacını gidermesini sağlar. Mevsimsel olarak; kış mevsiminde avluya düşen güneş konutta bulunana odaların ısınmasını sağlarken, yaz aylarında ise; oluşan gölge sayesinde odaların serinlemesini sağlamaktadır.

Peristyl'li avluların bir başka kullanım alanı ise sergi salonlarıdır. Genel olarak kutsal alanlar, gymnasion yapıları gibi binalardır. Özellikle kutsal alanlarda kullanılan kült imgeleri, temsil ettikleri tanrılar sebebiyle, kutsal bir atmosfer yaratmaktadır. Bir yapının işlevinin anlaşılabilmesi için imgelerle süslemek büyük önem taşımaktadır⁵⁵.

Tek başına birçok öğeden oluşan bir yapının, kullanımına bağlı olarak avlu, avlunun etrafındaki salonlar , hatta bitişiğindeki odalar heykellerin dikilmesi için tercih edilen alanlar haline gelmiştir⁵⁶.

2.3 PERİSTYL'Lİ KONUT MİMARİSİNİN SOSYAL YAŞAMA ETKİSİ

Konutların araştırılmasında kültürel etkiyi anlayabilmemiz için Hellenistik Dönemde kullanılan peristyl avlunun Roma Döneminde de kullanılmaya devam etmesi sorgulanması gereken olgulardan bir tanesidir. Hâkimiyet alanı genişleyen Roma halkının Hellenistik sanat anlayışına ve Hellenistik mimariye yönelmesi, konut mimarisi anlamında da güçlü bir etkinin olduğunu gösterir⁵⁷. Bu etki ekonomik ve siyasi gücü olan kesimin kendini ifade etme biçimi olan zenginlikte gelmektedir.

Klasik dönemin eşit parsellere ayrılmış birbirine benzer konut planı uygulamasında herhangi bir yerde lüks ile karşılaşılmamıştır. Ancak zaman içerisinde plan uygulamalarında değişim gözlemlenmiştir.

⁵⁴ Vitruvius, 2015: 133- 134.

⁵⁵ Emme, 2013: 264.

⁵⁶ Emme, 2013: 264.

⁵⁷ Nadire Aslan, "Roma Dönemi Konut Mimarisinde Avlu Kullanımı ve Kültürel Kimlik İlişkisi: Ephesos, Priene, Aphrodisias, Kremna, Sia, Zeugma Örnekleri Işığında", Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019, s.69.

Görkemiyle orantılı olarak büyüklüğü değişkenlik gösteren peristyl’li konutlar, Hellenistik dönemle bütünleşmiştir. Bu tarz lüks konutlarda ise yalnızca zengin vatandaşlar oturmaktadır.

Oluşan peristyl tarzı konutlar Klasik Dönemdeki konutların eşitlik kuralının bozulduğunun bir göstergesidir. Hellenistik Döneme ait olup günümüze ulaşabilen birçok küçük ve peristyl ’siz konutta ise eşitlik kuralının bozulmasıyla birlikte ortaya çıkan yoksul sınıf vatandaşlar oturmaktadır⁵⁸.

Konut dışarıdan gelen insanlara karşı bir güç ve statü göstergesi olmuştur. Bu sebeple konutlar iki bölüm şeklinde düzenlenmiştir; biri gelen misafirler için kullanılan bölüm, diğeri ise ev halkının kullandığı bölümdür. Buradan anladığımız kadarıyla soylu olmanın önemini yitirdiği noktada zengin olan kişiler soylu olan kişilere özenmiş ve onlar gibi lükse düşkünlüklerini sergilemek istemişler, bu isteklerinin göstergesi olarak da peristyl avlulu konut mimarisini kullanmışlardır⁵⁹.

Konutun bir düşünce biçimi olarak araştırılması bizlere kamu yapılarının araştırılmasından daha başka bilgiler vermektedir⁶⁰. Roma İmparatorluğu’nun oluşturduğu kamusal ve dini yapılar İmparatorluk eliyle düzenlenmiştir. Konutlar ise kişilerin beğenisine göre inşa ettikleri kişiye özel yapılardır. Bu sebeple bireylerin dolaylı olarak da toplumların kültürel yönelimlerine dair izleri konutlar aracılığı ile okuyabiliriz. Buradan yola çıkarsak eğer avlulu konut mimarisi, daha çok aristokrat ve varlıklı ailelerin tercihlerini yansıttığı için bu kesimin kültürel malzemesi olarak oldukça önemlidir⁶¹.

Mimari düzenle sosyal ilişkiler arasında bir ilişki vardır; bu ilişkide mekânın organize edilmesi birazda olsa içinde yaşayanların ihtiyaçlarına göre belirlenirken, bununla birlikte konutta yaşayanların faaliyetlerini belirlemek üzerine bir düzen kurulmuştur⁶².

⁵⁸ Abbasoğlu, 1999: 399.

⁵⁹ Aslan, 2019: 69-70.

⁶⁰ Aslan, 2019:71.

⁶¹ Aslan, 2019: 71.

⁶² Lisa C. Neveet, “House And Society In The Ancient Greek World”, Cambridge Universty Press, Cambridge,2001, s. 29-30.

Konutun organizasyonu ve görünüşü, bütün olarak toplumun kurallarıyla konutta yaşayanların bireyselliği arasında olan etkileşimdir⁶³. Örneğin; konutlarda Andron ve Gynakion adlı mekanlar, Andron'lar Hellen konutlarında erkekler için ayrılmış bölümlerdir, Roma konutlarında ise avlu ile konut arasındaki geçiş koridoru olarak kullanılmıştır. Gynakion'lar Hellen konutlarında kadınlara ayrılmış özel alanlardır. Kadınlar gündelik işlerini bu alanda gerçekleştirirlermiş.

Buradan bir sonuca varacak olursak; Toplumların konutlarını düzenleme şekilleri o toplumların ait oldukları kültürlerin izlerini taşır. Bu sebeple konutların, davranışları, gelenek ve görenekleri, dini inançları, sosyal ve politik yapıyı, kültürel kimlik kavramlarını anlayabilmemiz için gerekli bilgileri alabileceğimiz önemli arkeolojik malzemeler olduğunu söyleyebiliriz

2.4 PERİSTYL TİPLERİ

Hellenistik Dönem'de Anadolu'ya gelen bu plan tipi en çok kullanılan plan olmuştur. Sütunlar ile çevrili merkezi bir avlu ve bu avlunun gerisinde portikolara doğru giden mekân sıraları biçiminde tanımlanan plan, konutun önemli mekânlarının bulunduğu şekle göre alt gruplara ayrılmaktadır.

2.4.1 Rhodos Tipi Peristyl

Eşit yükseklikte dört revakla çevrili ya da güneye bakan tarafta diğerlerinden daha yüksek revakların olduğu daha görkemli peristyl'leri bulunan daha geniş bölümler vardır. Bu tipteki yüksek revaklı olan peristyl'lere Rhodos tipi peristyl denmektedir⁶⁴.

Bu bölümlerin heybetli kapıları ile alımlı giriş avluları mevcuttur. Peristyl'lerin revakları cilalı, düz ya da kabartmalı stuccolar ve ahşaptan yapılmış kasalı tavanlar ile süslüdür⁶⁵.

Rhodos tip peristyl'li konutlar genellikle Akdeniz bölgesinde Greko-Romen konut mimarisinin tensip ettiği formlardır.

⁶³ Neveet, 2001: 29-30.

⁶⁴ Vitruvius, 2015: VI, VII, 3.

⁶⁵ Vitruvius, 2015: VI, VII, 3.

Akdeniz bölgesinin iklimine uygun biçimde inşa edilmiş konutun önemli olan odaları, Vitruvius 'un ifade ettiğine göre güney tarafa yönelirler. Bu konutların cephesinde bulunan kuzey portikonun, iklimin yarattığı etkileri azaltmakta olduğu bilinmektedir⁶⁶.

Rhodos tipi peristyl ile prytaneium yapıları ile benzer mimariye sahiptir. Prytaneium yapıları Hellen kentlerinde ocağında devamlı ateş yanan, farklı ülkelerden gelen elçilerin, seçkin misafirlerin, kazandıkları başarılar ile halkın övgüsünü toplayan vatandaşların ağırlandığı yapıdır⁶⁷. Prytaneium mimari olarak herhangi bir evden farklı değildir. Bu yapıların diğer yapılardan farksız olduğu, kesin topografik veya yazılı kaynak olmadığı sürece prytaneium' un tanımlanmasını güçleştirmektedir. Hippodamos planlı şehirlerde prytaneium için agoranın yanında bir yer seçilmiştir. Bu yapının en önemli özelliğinin halkın ortak malı olan ocağı olduğu bilinmektedir.

Bu ocakta toplumsal yaşamın simgesi olan ve ocak tanrıçası Hestia'nın kültüne bağlı olan ateşin devamlı yanması sağlandığı bilinmektedir⁶⁸.

Bu benzerliğin en güzel örneği Efes antik kentinde bulunan Rhodos tipi peristyl ve Prytaneium'dur (Şekil 18). Ephesos'taki 1170 metre² büyüklüğündeki, Augustus Dönemi'nde inşa edilmiş Prytaneium, açık ve bariz olan, ilk olarak Geç Antik Dönem'de birleşik hale gelmiş bir plana sahiptir⁶⁹. Buleuterion'un batısında yer alan ve üç tarafı çevrili olan avlu, doğusundaki yükseltilmiş sütun sıralı (Şekil 19) mimarisiyle 'Rhodos Peristyl'e' tipini yansıtmaktadır.

Batı yönünde ise bir sunak ya da iki küçük tapınağın bulunduğu yüksek bir podyum mevcuttur. Augustus döneminde inşa edildiği düşünülen bu kutsal alan Tanrıça Roma'ya ya da Artemis ile Augustus'a adanmıştır. Bu yapıdan etrafı sütunlarla çevrilmiş avludan geçilerek yine aynı döneme tarihlenen şehrin üst düzey yöneticilerinin ofisi olan Prytaneium'a varılır. Burada ana oda konuklara verilen ziyafetler için kullanılırken, odanın merkezindeki taş temel ya Tanrıça Hestia için olan bir sunak ya da yemek hazırlama alanı (Şekil 20) olarak kullanılmaktaydı.

⁶⁶ Fatma Efe, *Dağlık Klıkia ve İsaure Bölgesinde Antik Dönem Konut Mimarisi*, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2013, s. 25.

⁶⁷ Saltuk, 2017: 146.

⁶⁸ Saltuk, 2017: 146.

⁶⁹ Martin Steskal ve Sabine Ladstatter, "Asia'nın Metropolis'inde Yer Alan Ana Kült Yapısındaki Son Araştırmalar Ephesos Prytaneion'u", *Anatolia*, 35, 2009, s. 128.

Prytaneium'un olduğu alanda Artemis Ephesia heykelinin dört tane kopyası mevcuttur. Bu yapının batısında yer alan zengin döşeli bir ziyafet salonu ya da konutun işlevsel olarak Prytaneium'a bağlı olduğu düşünülmektedir.

Bu şekilde bilhassa ön avlunun peristyl'i ve ön galerisi, yapının kuzey kısmında değişik mekân tasarımıyla dağılan bir düzen oluşturmaktadır. Geleneksel olmayan bu plan, sınırlı yerel topografik özellikler sunarken gerekli mekân ihtiyacından dolayı ortaya çıkmıştır⁷⁰.

2.4.2 Normal Peristyl

Peristyl avlunun arkasında bulunan portiklerden biri öbürlerinden yüksek ve hacimli değildir. Peristyl konutun önemli bir yerini oluşturan gerçek bir oda olmaktadır. Peristyl avlu kare ya da dikdörtgen biçimlidir ama genel olarak dikdörtgen planlıdır.

Bu plan genellikle Akdeniz iklimine uyarlanmış ve Akdeniz iklimi gereği, yazları serin, kışları ise ılık olması gereken kuzey kısma konumlandırılır, cepheleri de güneye dönüktür. Bu düzen Rhodos tipi peristyl içinde geçerlidir⁷¹.

2.4.3 Pastas Peristyl Tipi

M.Ö 4.yy'da Ege Denizi'nin batı kesimi için karakteristik bir özellik olarak kabul edilen pastas tip, Olynthos kentinde klasik biçimini almış olduğu görülmektedir (Şekil 21). Erken dönem örneklerinde pastas adı verilen koridor peristyl'in gerisinde korunmuş olduğu görülmüştür⁷².

2.4.4 Tam Olmayan Peristyl Avlulu Tip

Genellikle Ephesos'ta görülmüş olan plan tipinde portiklerin aynı ene sahip olmasına dikkat edilmemektedir. Sütunlu portiğin kenarlar boyunca devam ettiği görülmüştür (Şekil 22). Bu plan ile düzenlenen konutlar Akdeniz ülkeleri için karakteristik bir form oluşturmaktadır.⁷³

⁷⁰ Steskal ve Ladstatter, 2009: 129.

⁷¹ Efe, 2013: 25.

⁷² Efe, 2013: 26.

⁷³ Efe, 2013: 26.

2.4.5 Çift Peristyl Avlulu Tip

Vitruvius, Yunan evi tasvirinde girişin karşısında olan holü prostas olarak tanımlamış ve buraya pastas da denildiğini belirtmiştir. Bu kelimelerin aynı manada kullanılmış olduğu görülmektedir. Vitruvius'un ideal Yunan konutu olarak tanımladığı konutlar çift Peristyl avlulu konut tipleridir⁷⁴ (Şekil 23).

2.5 PERİSTYL'İN KONUT DIŞI KULLANIMI

Birçok işleve sahip peristyl'li avlular, konutlar dışında çeşitli kamusal yaşam alanlarında da kullanılmıştır.

Kent açısından baktığımız zaman peristyl formlu yapıların düzenli kullanımı özellikle Miletos'un merkezi alanlarında da görüldüğü gibi mimari açıdan değişmiş ve işlevsel olarak da farklı bir kent planlaması ortaya koymuştur⁷⁵.

Peristyl form ile aynı zamanda üst düzey bir kent planı oluşturulmuş, böylece mimari olarak, yapı kompleksleri birbirinden ayrı mekanlar olurken, işlevsel olarak da diğer yapıların inşası ile birlikte kamusal alanları hem farklı hem de bazen özel işlevlere sahip alanlara bölmüş, bununla birlikte farklı yaşam alanları oluşturmuşlardır⁷⁶.

2.5.1 Miletos / Hellenistik Gymnasion

Bouleuterion binasının doğusunda, Arkeolog Theodor Wiegand başkanlığında yapılan kazılarda, Fritz Krischen tarafından sunulan ve Gymnasion olarak tanımlanan bir peristyl'li yapı gün yüzüne çıkarılmıştır (Şekil 24)⁷⁷. Yapı, güney pazarın kuzey kısmında yer alır. Kuzey ve batısında Capito hamamları ve ion salonu olarak adlandırılan alanlara bitişiktir (Şekil 25)⁷⁸.

Binanın temeli, kuzey, batı ve doğu kısmındaki duvarların izole kısımları ve bir grup yapı elemanı günümüze ulamış ve bu sebeple yapının yeniden inşa edilmesi mümkün olmuştur. Yapı; uzun dikdörtgen biçimli bir avlu, güney kısımda bir kapı ve beş odadan oluşan kuzey kanadına bölünmüştür⁷⁹.

⁷⁴ Efe, 2013: 26.

⁷⁵ Emme, 2013: 290.

⁷⁶ Emme, 2013: 290-291.

⁷⁷ Emme, 2013: 113.

⁷⁸ Emme, 2013: 113.

⁷⁹ Emme, 2013: 113.

Yapıyı M.Ö 2.yy'a tarihleyen Krischen, tarihlemeyi bouleuterion'un süslemelerinin stiline dayandırmaktadır. Ortaya çıkarıldıktan hemen sonra, Theodor Wiegand tarafından Priene'deki aşağı gymnasion'a benzetilmesiyle spor tesisi olarak tanımlanmıştır. Yapı bugün hala (sözde) Hellenistik Gymnasion olarak anılır. Bunun sebebi de sporcuların temizlenmesi için odaların veya spor ile ilgili tesislere dair hiçbir kanıt olmamasıdır.

Yapı planında su boruları gösterilmiş bile olsa (Şekil 26), bu borular Krischen tarafından Roma Dönemine tarihlendirilmiştir. Bir de boruların hiçbir şekilde yapı içerisinde bir su sistemini beslediği görülmemektedir. Tam aksine kuzey batı kısmından geçen boru hattının yan tarafta bulunan Capito Hamamını beslediğini gösterir ve borular muhtemelen hamamın avlusundaki kurnaya bağlıdır⁸⁰.

Bu yorumlardan yola çıkarak peristyl'li yapının bir gymnasium olarak kullanıldığı hakkındaki tüm belgeler çürütülmüş ve asıl işlevinin ne olduğu sorusu yeniden sorulmuştur. Hans Lauter, yapının mahkeme binası olarak yorumlanabileceğini düşünmüştür⁸¹. Sonuç olarak yapının konumu ve Bouleuterion binası ile yakınlığı bu yapının kamusal muhtemelen de idari bir yapı olduğu yorumu da yapılabilir.

2.5.2 Milet / Liman Galerisindeki Peristyl

Aslanlı Limanın güneyinde M.Ö 4.yy sonlarında yayılmaya başlayan bir yapı bütünü oluşmaktadır⁸². Ticari işleve sahip olan peristyl 'in en erken örneğini bu yapı kompleksinde görmekteyiz⁸³.

Galerinin güney kısmında, günümüze sadece temelleri ulaşabilmiş peristyl'li bir avlu mevcuttur (Şekil 27). Avlu ve sütunlu galeri boyunca sıralı halde 65 mekân vardır. Bu mekanların aynı boyutta olmaları ve limana yakın olmaları sebebiyle depo ve dükkân olmaları olasıdır.

⁸⁰ Emme, 2013: 114-115.

⁸¹ Emme, 2013: 117.

⁸² Burkhard Emme, "Liman Galerisi, Kuzey Agora ve Sebastiaion", *Miletos/Balat Arkaikten Osmanlı Dönemine kadar Kent Planlaması ve Anıtlar*, Edt: Philipp Niewöhner, Ege yayınları, 2016, s.54.

⁸³ Emme, 2013: 159.

Peristyl'li avlu dışarıya kapalıdır ve belli ticari mallar için ayrılmıştır. Aynı zamanda avlu etrafındaki mekanlar kentteki tüccarlara kiralanmış olmalıdır⁸⁴.

Liman galerisinin arkasında konumlanan bu peristyl'li avlunun ticaret için mi tasarlandığı ya da erken Hellenistik Miletos'un ticaret binaları arasında işlevsel bir ayrım olup olmadığı sorusuna şimdilik cevap vermek şimdi olanaksızdır. Ancak bu yapının limana yakın olması en yakın ihtimalle deniz ticareti ile bir bağlantısı olduğunu düşündürmektedir⁸⁵.

2.5.3 Milet / Bouleuterion

Bouleuterion, büyük tören yolunun batı kısmında; kuzey ve güney agoraların arasında konumlanmaktadır. Yapı üç bölümden oluşur (Şekil 28); Kent meclisinin toplandığı alan (oditoryum), üç tarafı sütunlar ile çevrelenmiş avlu ve ön avlu (propylon)⁸⁶.

Yapı kayalık bir alana yapılmış ve kaya yüzeyi ilk kez bouleuterion'un inşası sırasında temelle bütünleşmiştir. Meclis binasının merkezi, oditoryumdur ve yaklaşık 18 basamağın var olduğu bölümün neredeyse yarısı günümüze ulaştığı için, kolaylıkla görülmektedir.⁸⁷

Oditoryumun hemen hemen 1200 kişi kapasitesi olduğu düşünülür. Toplantı alanının esasen 6 girişi bulunurdu. Bu giriş kapılarından dört tanesi avluya açılırdı diğer ikisi yapının arka tarafında bulunurdu. Avluya açılan kapı sayısı, işlevsel olarak kullanılmaktan çok mimari öğe olarak yapıldığı açıkça görülmektedir⁸⁸.

Meclis binasının rekonstrüksiyonu (Şekil 29), 1899 yılından itibaren yapılan kazılarda görülen ve bugün avlu duvarıyla Bouleuterion Caddesi'nin kenar kısmında duran birçok mimari parça yardımı ile oluşturulmuş, fakat propylon ve toplantı alanının birleşme yerleri dışında, avluda bulunan sütunlu galeriler ile ilgili neredeyse hiçbir şey mevcut değildir⁸⁹.

⁸⁴ Emme, 2016: 55.

⁸⁵ Emme, 2013: 162.

⁸⁶ Moritz Taschner, "Bouleuterion", *Miletos/Balat Arkaikten Osmanlı Dönemine kadar Kent Planlaması ve Anıtlar*, Edt: Philipp Niewöhner, Ege yayınları, 2016, s.90.

⁸⁷ Taschner, 2016: 91.

⁸⁸ Taschner, 2016: 93.

⁸⁹ Taschner, 2016: 95.

2.5.4 Pergamon / Podyum Salonlu Bina

Bina M.Ö 2.yy'ın ikinci yarısında inşa edilmiştir. Yapı kuzey, batı ve doğuda sütunlu salonla bir avluya bölünmştir (Şekil 30). avluya giriş doğu kısımdaki oda sırasına birleştirilmiş bir koridor ile sağlanırdı. Avlunun diğer üç kısmındada odalar mevcuttur; bu odaların başında kuzey kısmında bulunan binanın ana odası olarak görülen, etrafına bakılınca ziyafet salonu olduğu tahmin edilen, enine bir salondur⁹⁰.

Son olarak, güney kısmında bodrumda bulunan ve burada ana caddeye açılan beş odanın döşemeleri belirleyici unsurdur. Bu odalardan batıda bulunan odada ocak bulunmuş ve bu sebeple bir aşçıya ait dükkân olduğu düşünülebilir. Diğer odaların da cadde üzerinde bulunmasından dolayı dükkân olabileceği muhtemeldir⁹¹.

Binadaki peristyl 'in işlevine gelecek olursak; yapının tel kısımları arasında bir dağıtıcı olarak kullanılmıştır. Bu kullanımı ile birlikte aynı zamanda peristyl avluda bir sarnıç yer almaktadır⁹².

Pergamon 'da bulunan bu yapı hem kült ve depo alanları hem de dışa dönük dükkanların bir arada bulunması ile Delos da bulunan Poseidoniast'ların dernek evi ile benzerdir⁹³.

⁹⁰ Emme, 2013: 185-186.

⁹¹ Emme, 2013: 186.

⁹² Emme, 2013: 186.

⁹³ Emme, 2013: 187.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KLASİK VE HELLENİSTİK DÖNEM PERİSTYL'Lİ KONUTLARINDAN ÖRNEKLER

Anadolu, M.Ö 545-333 tarihleri arasında Pers hükümrانlığın da olmasına rağmen kültür ve sanat alanlarında birinci sırada yer almaktadır. Bu süre zarfında konutlarda yeni aşamalara ulaşılmıştır. Klasik dönemde oluşan gelişmelerin en ilgi çekici örnekleri, Larisa'da ve Priene'de karşımıza çıkmaktadır⁹⁴.

Hellenistik Dönem de ise, Büyük İskender M.Ö 333'te İssos bölgesinde Pers Kralı III. Dareios'u yenerek Doğu Hellen kentlerini 200 yıllık Pers esaretinden kurtarmıştır. Böylelikle Anadolu bağımsızlığına kavuşmuş ve 300 sene boyunca parlak bir çağ yaşamıştır. Bu dönemde dinsel yapılar yerine agora, tiyatro, stadion gibi sivil mimari eserler önem kazanınca, konut mimarisinde de yeni gelişmeler yaşanmıştır⁹⁵.

M.Ö 4.yy'ın son dönemlerinde aniden bir farklılaşma olarak “merkezi avlulu ev (Peristyl'li)” mimarisi var olmuştur. Saray gibi ihtişamlı olan konutlarda avlu ortada kısımda bulunmaktadır ve etrafını odalar çevirmektedir. Böylelikle Doğulu saray anlayışında olduğu gibi dışarıya kapalı, genellikle kendi iç dünyasında yaşanan Peristyl'li konut tipi Hellen dünyasına girmiştir⁹⁶.

3.1 Larissa / Peristyl'li Konut (Klasik Dönem)

Strobon Larissa İçin şöyle der; “Toprakları, nehirlerin getirdiği alüvyonlarla oluşmuştur.” Larissa Aiol kentlerinden biridir ve Luvi dilinde Kum-kenti anlamındadır.

Larissa'da İ.Ö 5.yy'ın ortalarında bir avlunun etrafının bir megaron ve üç oikos ile çevrildiğini ve bu şeklide birden fazla odadan oluşan “*Peristyl-ev*” modelinin ortaya çıktığını görmekteyiz (Şekil 31a). Söz konusu konutta, ana yapının megaron oluşu ve bu kompleksin orta kısmında bir avlunun bulunması sebebiyle Hellen dünyası ile aradaki yakınlığı ve Hellenistik dönemde yaygın konut tipi olan peristyl-evin Anadolu'daki en eski örneğini bizlere aktarmaktadır⁹⁷.

⁹⁴ Akurgal, 1999: 130-131.

⁹⁵ Akurgal, 1999: 135.

⁹⁶ Akurgal, 1999: 135.

⁹⁷ Akurgal, 1999: 130-131.

Konutun ilk evresindeki planına bakarsak; megaron temelli bir plana sahip olmasına rağmen avlu kare planlı olup dört tarafı sütunlarla çevrelenmiştir. Ayrıca avlunun etrafında işlevini bilmediğimiz 6 oda mevcuttur. Konutun kentin güneybatı kısmında konumlandığı anlaşılmaktadır.

Larissa Peristyl’li konutu İ.Ö 4.yy’ın ikinci yarısında tekrar restore edildiğinde, merkezi avlulu peristyl- ev tipinin tekrarlandığını görmekteyiz⁹⁸ (Şekil 31b).

3.2 Priene / 33 No’lu Konut

Priene’de birçok ev kazılar esnasında gün yüzüne çıkartılmıştır. Bu evler ilk çağ sivil mimarisi için özel bir değer taşımaktadır. Buradaki evler aslında Peristyl’li ev tipinden farklıdır⁹⁹. Evler yüzyıllar boyunca değişikliklere maruz kalmakla birlikte ilk Hellenistik dönem karakterini az veya çok muhafaza etmiştir¹⁰⁰. Bunla birlikte şehirde Peristyl’li evler de mevcuttur. Bu evleri çoğu geç dönem evi olması sebebi ile Priene evlerinin zamanla değişikliğe uğrayarak Peristyl’li ev haline gelmiş olmaları tahmin edilir¹⁰¹.

33 No’lu konutun zemininin 1:50 ölçülerinde olması sonraki aşamalarda yapılacak restorasyonun temelidir. Duvar örme, inşaat derzleri ve bağlantı noktaları konutun gelişimi hakkında bilgi vermektedir. Bu konutun insula alanı ilk evrelerde sekiz alana bölünmüştür. Konutun kalıntıları sadece güneybatı yönündeki arsada mevcuttur. Konutta giriş batı yönündeki sokaktan sağlanmaktadır. Girişin güneyinde bir kil boruya rastlanmıştır. Buda bu kısımda bir tuvaletin olduğunu düşündürmektedir¹⁰².

33 No’lu konutun avlusuna güney kısımda yer alan odaların doğusunda yer alan 2,25m genişliğinde olan, tahminen üzeri açık olan bir koridordan ulaşılmaktadır¹⁰³. Nişli girişi ve prostası ile Priene evlerinin örneğini yansıtmaktadır. Bu konutta yapılan önemli bir yenilik ise, avlu ve geçit arasına sütunların koyulmuş olmasıdır.

⁹⁸ Akurgal, 1999: 131.

⁹⁹ Rüstem Duyuran, *Priene Kılavuzu*, Milli Eğitim Basım Evi, İstanbul, 1948, s. 36.

¹⁰⁰ Duyuran, 1948: 36.

¹⁰¹ Duyuran, 1948: 37.

¹⁰² Wolf Koenigs, Wulf Raeck, vd., “Priene 1998”, *T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı 21. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt:2, 1999, s. 184.

¹⁰³ Koenigs, Raeck, vd., 1999: 184.

Sonuç olarak; Hellenistik dönemde konutların yapımında ileri seviyede teknikler kullanılmıştır. Bu dönemde iç mekânlarda ilk defa mermer kullanılmaya başlanmış ve duvarlarda sıva kalıntıları olduğu görülür. Priene’de bulunan konutlar bu konuda önemlidir¹⁰⁴.

Kare biçimli avlunun her iki yanındaki odalar; avlular ve revakla çevrelenmiştir (Şekil 32). Konutta 11 oda mevcuttur. Konutun odaları kuzey kısım ve güney kısım olarak bölünmüş olduğu bilinir.¹⁰⁵

3.3 Side / Konsollu konut ve Peristyl’li Konut

Side de bulunan bu konutlar agoranın 20 m. Kuzeyinde , sütunlu caddenin üzerinde yer alır.

Konsollu konut sütunlu cadde üzerinde bulunan dükkanlarda dikdörtgen bir avlu ile ayrılmış bir yapıdır, konutun planına bakıldığında kare biçimli olduğu görülür. Konut sert kalker taşı döşeli iki avlu ve bu avluları çevreleyen farklı boyutlardaki mekanlardan oluşmaktadır¹⁰⁶.

Konutun, zemini geometrik motifler ile oluşturulmuş mozaik döşemeli bir giriş odası mevcuttur. Bu odanın sağ kısmında boyutu daha büyük bir oda yer alır, buranın önceleri arka kısmında bir kapı olduğu ve kapının sokağa açıldığı bir ihtimal olarak buranın bir dükkân olduğu düşünülmüştür. İlerleyen zamanlarda o kapı örülmüş ve burası konutun bir odası haline getirilmiştir. Zemini mozaik döşemeli olan odanın içerisinde bulunan küp kalıntılarından dolayı kiler olarak kullanıldığı anlaşılmıştır¹⁰⁷.

Konutun üzeri açık olduğu tahmin edilen avlusunun iki tarafı sütunlarla diğer iki tarafı ise duvar ile çevrilir. Güney kısımdaki sütunların plintos’lu geç kaideleri ve yivsiz gövdeleri olduğu görülmüş, tam olarak ele geçen bir sütunun yaklaşık 2,66 m. yüksekliğinde olduğu anlaşılmıştır.

¹⁰⁴ Donald Struan Robertson, *Greek and Roman Architecture*, Cambridge University Press, Cambridge and New York, 1943, s. 298- 300.

¹⁰⁵ Robertson, 1943: 298-300.

¹⁰⁶ A. Müfit Mansel, *Side 1947-1966 Yılları kazıları ve Araştırmalarının Sonuçları*, Türk Tarih Kurumu Yayınevi, Ankara, 1978, s. 241.

¹⁰⁷ Mansel, 1978: 241.

Konutta bulunan bir başka mekânın da üzeri açık avlu olduğu düşünülür. Zemini sert kalker taşı ile döşenmiş olan bu mekânın güney duvarı kısmında ince uzun dikdörtgen bir havuz ve önünde su kanalı mevcuttur.

Kazı çalışmaları sırasında dikkati çeken bir husus ise kalın kül tabakaları ve cephe kısımları kireç haline gelen kesme taşlardan anlaşıldığı üzere, konutun bir yangın sonucu tahrip olmuştur. Konutun en az iki katlı olduğu 2.50 m. yüksekliğindeki enkaz birikimi, daha üst tabakalarda mevcut olan taş konsollar ve alt katta yeri olmayan mozaik parçaları konutun en az iki katlı olduğunun kanıtıdır¹⁰⁸.

Side de bulunan konsollu konutun arka kısmında, bu konuttan bir ucu 3.85, diğer ucu 2,65. Genişliğinde ve alt kısmından kanalizasyon geçen bir sokakla ayrılmış Peristyl'li konuttur.

Peristyl'li konut iki tarafı sütunlarla çevrili avlu ve avluyu çevreleyen farklı büyüklükteki mekanlardan oluşur¹⁰⁹. Konut dikdörtgen planlıdır (Şekil 33). Duvarları sarı ve mavi boyalı fresklerle süslü olan mekânın kapısı sokağa açılmaktadır. Evin merkezinde bulunan kapı muhtemelen evin giriş kapısıdır. İlerleyen zamanlarda bu kapı örülerek kapatılmış, konuta güney kısımdaki dar sokağa açılan mekanların kapılarından girilmiştir¹¹⁰.

Zemini yassı taşlarla döşenmiş olan avlunun orta kısmında huni biçiminde genişleyen bir kuyu mevcut. Kuzey duvarının olduğu tarafta zemini mermer olan bir havuz vardır¹¹¹ (Şekil 34). Üzeri açık avlunun iki tarafı sütunlarla çevrilidir ve zeminleri mozaik döşemelidir¹¹².

Konutun avluya bakan kısmında iki kapısı olan bir mekân bulunmaktadır ve bu mekânın güney kısımdaki sokağa açılan bir kapısı mevcuttur. Bu mekânın kadınlara ayrılmış bir ginaikonitis (harem) olduğu düşünülür¹¹³.

¹⁰⁸ Mansel, 1978: 247.

¹⁰⁹ Mansel, 1978: 249.

¹¹⁰ Mansel, 1978: 249.

¹¹¹ Mansel, 1978: 250.

¹¹² Mansel, 1978: 250.

¹¹³ Mansel, 1978: 252.

Bir yangın sonucu tahrip olduğu bilinen bu konutun 2 katı mevcuttur. Avluda bulunan 4 adet burmalı sütunun üst kat galerisine ait olduğu söylenir. Ayrıca konutta akarsu bulunduğu, duvarların içerisine yerleştirilmiş olan künklerden veya zeminin altındaki su kanallarından anlaşılır¹¹⁴. Konut Hellenistik Dönemde (M. Ö 2-1.yy) yapılmış olup, Roma Döneminde de çok değişikliğe uğramadan kullanılmıştır¹¹⁵.

Side de Arif Müfit Mansel tarafından yürütülen kazılar esnasında iki konutun gün yüzüne çıkarılması, burada yapılan çalışmalarda diğer konutların özelliklerinin belirtilmesine engel olmuştur. Bununla birlikte var olan bazı genel kurallardan bahsedebiliriz. Konutların Akdeniz ülkeleri için temel özellikler gösteren dar, kaldırımlı sokaklarla etrafı çevrili dikdörtgen insulalarda yer alır. Konsollu konut tek başına bir insulayı kaplamıştır. Peristyl'li konut içinde aynı şey düşünülmüş fakat konutun doğu kısmın kazılmadığı için yalnızca tahminler doğrultusunda yorum yapılmıştır¹¹⁶.

Bahsetmiş olduğum her iki konutun da planlarına bakıldığı zaman tipi Akdeniz konutu olan avlulu konut yapı grubuna girmektedir. Konsollu konuttum avlusu peristylsizdir, diğer konutta ise verilen isimden de belli olduğu üzere peristyl'li bir avlu mevcuttur. ama portikler yalnızca avlunun iki tarafını çevirmektedir. Farklı boyutlarda olduğu görülen ve işlevsel olarak farklı özelliklere sahip mekânların her iki konutta da avlunun sadece üç tarafını çevirdiği görülmüştür. Side de bulunana bu konutlar aynı zamanda bir tam olmayan peristyl tipi örneğidir. Bu mekanlardan bir tanesi her iki konutta da diğer mekanlardan büyük ve avluya bakan taraflarının ihtişamlı taş işçiliği olması sebebiyle diğerlerinde ayrılır. Buraların Vitruvius'un konutlarda toplantı ve kabul salonu olarak kullanılan "oecus" olarak adlandırıldığı mekanlar olmalıdır. Avlu zeminlerinin taş döşemeli olması bu mekânların üzerini açık olduğunun bir göstergesidir.

Konutların her ikisinde de hali hazırda akan su olduğu, duvarların iç kısmına yerleştirilen künklerden ya da zeminin altından geçen su kanallarından anlaşılmaktadır. Konutların iki katlı olduğunu belirtmiştik, duvarları taşa olmasına rağmen merdivenler ve çatı kısmı tahtadan inşa edilmiştir.

¹¹⁴ Mansel, 1978: 252-253.

¹¹⁵ Mansel, 1978: 255.

¹¹⁶ Mansel, 1978: 253.

Zeminlerin bazıları mozaik döşemeyle, duvarların bazıları ise fresklerle süslenmiştir. Ancak konutlar şiddetli bir yangın sonucu tahrip olduğu için iç süslemeler ya da eşyalara dair oldukça az bilgi vardır.

Side de bulunan bu iki konutun yapım evrelerini şöyle özetlersek; konutlar Hellenistik Dönemde (M. Ö. 2-1.yy) inşa edilmiş, Roma döneminde pek fazla değişiklik yaşamadan kullanılmayı sürdürmüştür. Ancak şehir 5.yy dan itibaren son parlak dönemini yaşamış ve konutlar tekrar iskân görmüştür, o dönem içerisinde yapılan onarım ve ilaveler ile bugün gördüğümüz halini almıştır.

3.4 Pergamon / Konsül Attalos'un Evi

Agora'nın kuzey kısmında konumlanmış, yüksek bir teras üzerinde Roma Döneminde farklılaşmaya maruz kalmış, Hellenistik Döneme ait bir konuttur (Şekil 35)¹¹⁷.

Konut bir peristyl'in çevresinde inşa edilmiştir. Güney kısmı yıkılmıştır. Konutun avlusunun sütunlu galerisi iki katlıdır ve alt kısımda andezitten Dor nizamında, üst kısımda ise mermerden İon nizamlı sütunlar olduğu bilinir¹¹⁸.

Konutun batı kesiminde en büyük oda olan erkeklerin toplantı salonu yani oikos mevcuttur. Oikos'un sağ tarafında bir Herme anıtı vardır ki eski dönemlerde ev sahibi Attalos'un bronz portresini taşıdığı düşünülmektedir¹¹⁹.

Avlunun kuzey bölümünde bir çatı ile kapatılmış oturma odaları ve yatak odaları mevcuttur bu odalarda duvar resimleri ve mozaik döşemeler bulunmuştur. Ayrıca konutun avlusunda bir büyük Hellenistik, iki küçük Roma Dönemine tarihlenen sarnıçlara rastlanmıştır¹²⁰.

¹¹⁷ Yüksel Güngör, "Bergama Krallık Kültü", *Bergama Belleten – 14*, Bergama Kültür Sanat Vakfı, 2005, s. 101.

¹¹⁸ Güngör, 2005: 101.

¹¹⁹ Güngör, 2005: 101.

¹²⁰ Güngör, 2005: 101.

3.5 Tripolis / Mozaikli Konut (Geç Hellenistik- Erke Roma)

İlk olarak 2013 yılı kazılarında küçük bir kısmı gün yüzüne çıkarılan Mozaikli Konutun, 2018 ve 2019 yıllarında yapılan kazılarda büyük kısmı gün yüzüne çıkarılmıştır (Şekil 36)¹²¹.

Mozaikli konut toplamda 13 mekândan oluşmaktadır (Şekil 37). Yapılan çalışmalarda yapının ilk inşası Geç Hellenistik-Erken Roma dönemine tarihlendirilmiştir. Şu anda yüzeyde olan kalıntılar M.S 4.-5.yy'a aittir¹²².

Mozaik döşemeli mekân 1, mekân 2, ve mekân 7, M.S 4.yy'da inşa edilmiştir. M. S 5.yy'da bu mekanlara ek olarak mekân 3 ve batı kısımdaki apsisli yapı inşa edilmiştir. Apsisli yapı ibadethane olarak kullanılmaktadır. Konutun doğu kısmında latrina olması, konutun bazı odalarında mozaik döşemenin mevcut olması, bu konutun varlıklı kişilere ait olduğunun bir göstergesidir¹²³.

Mozaikli konutun “mekân 9” olarak adlandırılan kısmında (Şekil 38) orta kısımda değişik bir yapılaşma görülmüş ve bu mekânın konutun havuzlu, peristyl'li avlu kısmını oluşturduğu görülmüştür. Konutun çevresindeki bütün odaların kapıları bu avluya açılır. Burada bulunan havuzun tabanı mozaikle kaplı olmalıdır, çünkü mozaik kalıntıları ve çokça tessera parçası görülmüştür¹²⁴.

Peristyl avlu konutun doğusunda yer almaktadır. Avlunun etrafı plandan anladığımız kadarı ile taş duvar ile çevrelenmiştir. Peristyl avlunun etrafında 3 adet yatak odası ve 2 adet işlevini bilemediğimiz oda mevcuttur. avluya suyun doğu sokaktan künklerle taşındığı görülür.

Konutta peristyl avlu ile birlikte mekân 7 olarak adlandırılan kısım plana bakıldığında atrium olarak adlandırılmıştır. Yaklaşık 10x15 metre ölçülerinde olan mekânın tabanı mozaik döşemelidir. Ancak mozaik döşeme tahrip olduğu için günümüze ulaşamamıştır.

¹²¹ <https://www.pau.edu.tr/tripolis/tr/sayfa/2020-3>

¹²² <https://www.pau.edu.tr/tripolis/tr/sayfa/mozaikli-villa>

¹²³ <https://www.pau.edu.tr/tripolis/tr/sayfa/mozaikli-villa>

¹²⁴ <https://www.pau.edu.tr/tripolis/tr/sayfa/mozaikli-villa>

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ROMA DÖNEMİ PERİSTYL'Lİ KONUTLARINDAN ÖRNEKLER

Roma peristyl'li konutu ve Hellen peristyl'li konutu yapısal ve dağılımsal düzenleme ile birbirinden ayırt edilebilir. Roma konutlarında giriş holü ki genellikle büyük boyutlardadır ve yemek odası arasında aksiyel bir dağılım mevcuttur. Buna karşın Hellen konutlarında ise peristyl etrafında düzenlenmiş olmasına rağmen, odaların aksenel ya da simetrik değil daha merkezci olarak düzenlenmiş olması, Roma konutu ile arasındaki farkı göstermektedir. Roma peristyl tipi konutlarının aksenel düzeni atrium evlerine eşdeğerdir. Bununla birlikte atrium'lu konut ile peristyl'li konutun farkı ise; Atrium'lu konutta aksiyel dağılım sebebi ile iç mekânın tam olarak görünmesine izin verirken, peristyl tipi konutta iç mekân görüşe kapatılmaya çalışılmıştır¹²⁵.

Vitruvius Peristyl'i şöyle tanımlar; peristyl'ler derinliklerinin üçte birinden uzun olması gerektiğini, sütunların yüksekliği ise revaklar arası genişlikle aynı olmalıdır. Peristyl'lerin sütunlar arası mesafesi, sütunların kalınlığının üç katından az, dört katından fazla olmamalıdır¹²⁶.

Peristyl'li konut, aslında domus'un ana geçiş alanı olan ve peristyl etrafına inşa edilen konuttur. Konutun bu geçiş ve dağılım alanında bir süs bahçesi ve farklı portikolara bulunmaktadır. Peristyl'li konutlar birden çok geçiş alanına sahip olabilir, ancak merkezi alan dağılımı peristyl etrafında belirlenir.¹²⁷ (Şekil 39)

Vitruvius Peristyl'i şöyle tanımlar; peristyl'ler derinliklerinin üçte birinden uzun olması gerektiğini, sütunların yüksekliği ise revaklar arası genişlikle aynı olmalıdır. Peristyl'lerin sütunlar arası mesafesi, sütunların kalınlığının üç katından az, dört katından fazla olmamalıdır¹²⁸.

Roma mimarisinde iç mekân dizaynı İ.Ö 2.yy'ın sonlarında eklenen peristyl bahçeleri, Hellenistik dönemin özellikle de Hellen okullarının, jimnastik alanlarının mimarisini örnek almıştır. Bu mimari yapılar, seçkin ailelerin Hellen eğitim sistemini ve kültürünü yansıtmaktadır¹²⁹.

¹²⁵ Vicente, 2014: 1014

¹²⁶ Vitruvius, 2015: VI, III, 7.

¹²⁷ Vicente, 2014: 1013.

¹²⁸ Vitruvius, 2015: VI, III, 7.

¹²⁹ August Mau, *Pompeji in Leben und Kunst*, Verlag W. Engelmann, Leipzig, 1908, s. 267.

Peristyl'lere yerleştirilen unsurların işlevleri bulunmaktadır. Konuta hava dolaşımını sağlamak ve ışık sağlamak gibi mühim işlevi ile beraber evin su teminini, kült faaliyetlerini ve endüstriyel işler için kullanılmaktadır. Bu yapılar gittikçe süs bahçeleri olmuştur¹³⁰. Peristyl'den önce Roma konutunda bahçe arka taraftadır. Konutun arka tarafında sütunlu bir yer mevcuttur¹³¹.

4.1 Efes / Yamaç Evler

Ephesos antik kenti İzmir ili, Selçuk ilçesinin sınırları içinde konumlanmaktadır. Ephesos'un kent merkezinde bulunan yaklaşık 4000 metrekarelik bir araziye yayılan ve "Yamaç Ev 2" adı ile bilinen konut grubu (Şekil 40), üç teras üzerinde yedi konuttan oluşmaktadır. Son derece iyi korunmuş olması sebebiyle, Roma konut kültürünün en dikkat çekici yapılarından biridir. Bu yapı, plan tipolojisi ve stil tarihi yönünden değerlendirmeye imkân tanımaktadır¹³².

Yamaç Ev 2'de, ilginçtir ki neredeyse 200 yıllık kullanım süresi boyunca oluşan değişiklikleri takip edebiliyoruz. Her bir konut biriminin mimari özellikleri ve bu konut birimlerindeki farklı uyarlamalar sayesinde üslup algıları, aynı zamanda yaşamış olan toplumun ekonomik, kültürel ve sosyal mevkileri anlaşılır hale gelmiştir¹³³.

Genel olarak Yamaç Ev 2, Doğu Akdeniz bölgesi için eşi olmayan bir bulgu kaynağıdır.

Ephesos Büyük İskender'in komutanlarından ve ardıllarından Lysimakhos'un yönetimi altında tekrar kurulmuştur (M.Ö 360-281) ve kent tarihinde yeni bir sayfa açılmıştır. Bu dönemde Ephesos dik aç ile kesişen bir sokak düzenine ve düzenli bir yapılaşma formuna kavuşmuştur¹³⁴ (Şekil 41).

Ephesos'ta Hellenistik dönem maddi kültürü neredeyse hiç karakterize edilememiştir; aynı şekilde bugüne kadar Ephesos'taki çok az yapıyı, Büyük tiyatro örneğindeki gibi Hellenistik Döneme tarihleyebilmekteyiz.

¹³⁰ Vicente, 2014: 1016.

¹³¹ Mau, 1908: 267.

¹³² Sabina Ladstatter, *Ephesos Yamaç Ev 2*, Ege Yayınları, İstanbul, 2012, s.9.

¹³³ Ladstatter, 2012: 9-10.

¹³⁴ Ladstatter, 2012: 11.

Ephesos işlek limanlara, ulaşım için iyi bir konuma, yapılaşmaya olanak sağlayan geniş bir alana ve bereketli topraklara sahiptir¹³⁵.

Asıl idari ve konut alanları Ephesos'un aşağı kentinde yer alır, özellikle liman kısmında yoğunlaşmıştır. Yapılaşmanın yoğun olduğu alan, Geç Antik Dönemde büyük bir inşaat uygulamasına sahne olmuştur¹³⁶.

Ephesos ihtişamın ve ekonomik rahatlığın zirvesine M.S. 2.yüzyılda erişmiştir. Ephesos'ta arkeolojik veriler M.S 3.yy'ın ikinci çeyreğinden başlayarak çok sayıda depremin varlığını kanıtlamaktadır. Kentteki depremler silsilesinin sebep olduğu tahribatların sayısı gitgide artmıştır ve hayta standartları hissedilir derecede düşmüştür. M.S 3.yüzyılın üçüncü çeyreğinde depremler oldukça yıkıcı hale gelmiştir ki kent neredeyse tamamen harap olmuş olmalıdır. Depremin izleri tüm kent alnına yayılmıştır; yamaç evlerde yapılan tadilat çalışmasını bu felaketle ilişkilendirmek mümkündür¹³⁷.

Yamaç Ev 2 ile birlikte Roma Dönemi Ephesos'unun merkezinde olan bir konut kompleksi vurgulanmaktadır. Bu konut kompleksi 4.000 metrekare büyüklüğünde, Ephesos'un güneyinde yer alan Bülbül Dağ'ın dik kuzey yamacında insula şeklinde inşa edilmiştir (Şekil 42). İnsulanın doğusunda ve batısında benzer tarda yapılar bulunmaktadır. Ancak bu yapılardan yalnızca Yamaç Ev 1 kazılmış ve araştırılmıştır.

Yamaç Ev 2 güneyinde, doğu-batı güzergâhında ilerleyen Yamaç Ev sokağı denilen yol ve kuzeyinde, ise Kuretler Caddesi (Şekil 43) ile sınırlıdır. İlk halinde yapı kompleksi 400 ile 600 metrekare arasında değişiklik gösteren arsalara sahip aynı boyuttaki konut tiplerinde oluşmaktadır. Kuzeyinde tabernalar yer alır. Tabernalar ile yol arasında ise, tören alayı yolunu kapsayan birçok Geç Hellenistik ve İmparatorluk dönemi anıtları yer alır¹³⁸.

Yamaç Ev 2'nin Roma Dönemi Ephesos'unun merkezinde yer alması bile, burada yaşayanların gelir düzeyi yüksek, kentin ünlü ve zengin insanları olduklarını işaret eder. Bu evler özel konut dışında, ev sahiplerinin misafir ve müşterilerini ağırladıkları ve dışarıya kendilerini göstermelerine de hizmet etmektedir.

¹³⁵ Ladstatter, 2012: 14-15.

¹³⁶ Ladstatter, 2012: 33-34.

¹³⁷ Ladstatter, 2012: 25- 31.

¹³⁸ Ladstatter, 2012: 42-43.

Yamaç Ev 2'nin ilk mekânı, Sokrates Freski ile ünlü duvar resimlerinin de ortaya çıktığı 1962 yılında keşfedilmiştir (Şekil 70). Fresk bulunduğu duvarda sökülmüştür ve o zamandan bu yana Selçuk Efes Müzesinde sergilenmektedir (Şekil 44). Geniş çaplı ve düzenli kazılara 1967 yılında, daha sonra kazı başkanlığını da üstlenen Hermann Vetters'in başkanlığında başlanmıştır ve bu sayede Yamaç Ev 2 sonunda Ephesos'taki araştırmaların merkezi haline gelmiş ve Hermann Vetters' in 1985 yılında emekli olmasına dek bu durumunu korumuştur¹³⁹.

Konut kompleksi arkeologlar için kolay bir alışma alanı değildi. İlk yıllarında 100 işçi görev almış ve iş makineleri çalışmıştır. Güney kısımdan başlayarak ilkten 1 ve 2 no'lu konut birimleri gün yüzüne çıkarılmıştır, çalışmalar devam ederken kısa sürede yapının çok iyi korunduğu anlaşılmıştır. Neredeyse bütün mekânların duvar resimleri veya mermer levhalar ile kaplı olduğu görülmüştür¹⁴⁰.

Hermann Vetters 1985 yılında kazı başkanlığını bıraktığında, Yamaç Ev 2 tamamen ortaya çıkarılmış lakin bilimsel olarak değerlendirilmemişti. 1998-2007 yılları arası Ephesos kazı başkanı Friedrich Krinzinger Yamaç Ev 2 çalışmalarının Avustralya Bilimler Tarihi Enstitüsü'nün bilimsel programına ağırlıklı olarak alınmasını sağlamıştır. Buluntuların değerlendirilmesi projesi kapsamında kazılara devam edilmiş, diğer yandan mimari ve zengin buluntu malzemeleri analiz edilerek sonuçları yayımlanmıştır¹⁴¹.

Yamaç Ev 2 kültür tarihi açısından önemi dışında, korunma sistemi ve yenileme çalışmaları konusunda da büyük bir önem taşır. Kazılara paralel olarak yürütülen koruma çalışmalarına rağmen iklim şartları (çok yağmurlu kışlar ve bol güneşli yazlar) nedeniyle kayıplar verilmesi kaçınılmaz olmalıydı. Henüz kazıların ilk yıllarında Yamaç Ev 2 için bir çatıya ihtiyaç olduğu anlaşılmıştır.

Çatı için yürütülen projenin başından itibaren müzeyi andıran bir sunum konsepti göz önünde bulundurulmuştur. Hedef ören yerinde bir müze oluşturmak, gün yüzüne çıkarılan objelerin bulunduğu kontekst içerisinde sergilemek ve arkeolojik bulguları doğrudan yerinde sunabilmektir.

¹³⁹ Ladstatter, 2012: 45-46.

¹⁴⁰ Ladstatter, 2012: 46-47.

¹⁴¹ Ladstatter, 2012: 47.

Bu hedef için öncelikle mekân ve mekân gruplarının küçük parçalı bir çatı sistemi ile kapatılması düşüncesine gidilmiştir. Ancak bir süre sonra estetik görünümü sebebi ile eleştirilerle karşılatılmıştır. 1970'lerin sonlarında antik mekân anlayışı ve orijinal ışık durumu göz önüne alınarak yeniden bir çatı oluşturulmuştur (Şekil 45). Çatı örtüsünde çatı kiremitleri kullanılmıştır¹⁴².

Aralarında *Efes Dostları Derneği*'nin de yer aldığı pek çok destekleyici yardımı ile "Ephesos için Bir Çatı" başlığı altında bugünkü koruyucu yapı sistemi yapılmıştır (Şekil 46). Bu projede geçmiş hatalardan ders çıkarılarak iklim koşullarına büyük önem verilmiştir¹⁴³.

Bu şartlar göz önüne alındığında yapının üzeri, doğal havalandırmaya imkân sağlayan çatı malzemesi ile nefes alabilen, mor ötesi ışınlarını engelleyen dayanıklı bir örtü ile kaplanmıştır. Yüksek nitelikli bir çelik yapı üzerine polikarbonat tipi olan leksondan yapılmış ince plakalar yerleştirilmiş bu sayede yapının hava alışverişi sağlanmış ve çatı alanı fiberglas ile güçlendirilmiş bir membran ile kapatılmıştır¹⁴⁴. Gelen ziyaretçiler için Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından, Yamaç Ev'in içine Roma konut mimarisini görmeye imkân sunan gezi güzergâhı yapılmıştır.

Yamaç Ev 2 (Şekil 47) M.S 1.yy'ın başlarında inşa edildiği dönemden itibaren, M.S 270/280 tarihine kadar takribî 250 yıl boyunca kullanılmış ve bir deprem sonucu yıkıldığı zamana kadar altı yapı evresine sahip bir konut alanıdır¹⁴⁵. Erken İmparatorluk Dönemi'nde inşa edilmiş yaklaşık olarak aynı boyutlarda 400- 600 m2 alana sahip olan 6 Peristyl'li konut birimi yer almaktadır¹⁴⁶.

Yamaç Ev 2'nin güneydoğusunda bulunan, ilk inşa edildiğinde 450 metrekare büyüklüğe sahip Konut Birimi 1'in karakteristik özelliği geçirdiği değişimden gelmektedir. Günümüzde görülen mimari kalıntılar, M.S. 230 yılı civarına tarihlenmiştir.

¹⁴² Ladstatter, 2012: 49.

¹⁴³ Ladstatter, 2012: 50.

¹⁴⁴ Ladstatter, 2012: 51.

¹⁴⁵ Ladstatter, 2012: 60.

¹⁴⁶ Norbet Zimmermann ve Sabine Ladstatter, *Wall Painting in Ephesos from The Hellenistic to the Byzantine Period*, Ege Yayınları, İstanbul, 2011, s.49.

Yapılan kazılar sayesinde, Geç Hellenistik Döneme kadar geriye giden birçok yapı evresi bulunmaktadır¹⁴⁷. İmparatorluk Döneminin son dönemlerinde konutun ana girişi 1. Merdivenli sokaktan yapılmaktaydı ve bu dik merdiven ile küçük bir avluya SR 1 ulaşıldı. Bu avludan ise merkezi peristyl’li SR 2 (Şekil 48), Bir hamam ile birlikte kuzey bölümdeki mekânlara ve latrinaya geçiliyordu¹⁴⁸. 1 No’lu konut birimi birçok açıdan özel bir konuma sahiptir. Diğer yerler ile kıyaslarsak eğer, bu konut biriminde kesin olarak İmparatorluk Dönemine tarihlenebilen buluntu sayısı oldukça azdır, bunun sebebi konut biriminin büyük kısmının M.S. 3.yy’ın ileri zamanlarında oluşan tahribatlardan sonra da kullanılmış olmasıdır¹⁴⁹.

Konutların genel özelliklerine bakacak olursak, girişler genellikle merdivenli ve dar sokaklı olanlardan sağlanmaktadır ve giriş kapıları kısmen mermer kaplı ana kapılardır. Konutlardaki su talebi giriş kısmında ve avluda bulunana su kuyularında sağlanırdı. Gelen konutlarında rahatlıkla ulaşabilmesi için Latrinalar da bu alanlarda konumlanmaktaydı. Atık su, merdivenli sokakların altındaki atık su boruları ile kanalizasyon kanallarına gitmekteydi. Merkezi konumdaki peristyl’li avlular konutları birbirine bağlayan mekânı olmakla birlikte aynı zamanda konuklar için de prestijli bir karşılama alanıydı. Bu merkezi alanların avlu ve korkuluk duvarları değerli mermer kaplamalar, duvar resimleri, çok renkli mozaik döşemler ve su kuyuları ile süslenirdi. Konut Birimi 4’teki havuzlu peristyl (Şekil 49) buna iyi bir örnek verilebilir¹⁵⁰.

Sonuç olarak Yamaç Evler ve İmparatorluk Dönemi’nde görülen mimari ve süsleyici unsurlar ile ilgili bir değerlendirme yapacak olursak, konutlara çeşmeler ve duvar resimlerinin eklendiği görülmektedir. Konutların Hellen ve Roma öğelerinin birlikte kullanılması Roma Dönemine mahsus bir yaklaşım olarak görülür. Konut Birimi 2’de SR 22/23 no’lu alandaki peristyl’in Hellen Mitolojisindeki thiasos sahneli mozaik döşemesi (Şekil 50) bu yaklaşıma örnek verilebilir.

¹⁴⁷ Ladstatter, 2012: 193.

¹⁴⁸ Ladstatter, 2012: 193.

¹⁴⁹ Ladstatter, 2012: 200.

¹⁵⁰ Sabina Ladstatter, *Ephesos Yamaç Ev 2’de Bir Gezinti*, Homer kitabevi, İstanbul, 2013, s.10.

4.2 Pisidia Antiokheia / Atrium'lu Ev

Atrium'lu Ev, Pisidia Antiokheia kentinin kuzey-güney caddesinin batı köşesinde yer alır. Konut günümüze temel seviyesinde korunarak gelmiştir¹⁵¹ (Şekil 51).

Konutun ana girişi doğu kısımdaki dükkanların arasında taş döşemeli yoldur. Batı kısmı avludan başlayıp, güney kısmına uzanan zemini taş döşemeli bir sokakla sınırlıdır. Bu sokaktan aşağı teras ve konuta kapılarla giriş sağlanmaktadır¹⁵².

Orta kısımdaki geniş, zemini taş döşemeli olan avlunun kuzey doğusunda soğuk su havuzu mevcuttur. Avlunun batı kısmında ise zemin taşlarından 2,40 m derinliğinde bir sarnıç mevcuttur¹⁵³ (Şekil 52). Havuza su künklerle getirilmiştir. Konutun içine ise su caddedeki ana şebekeden gelir. Künklerle gelen su üçe bölünerek; dış havuza, sarnıç ve avlunun güney kısmındaki çeşmeye dağıtılmıştır.¹⁵⁴

Avlunun güney kısmındaki odalar zarar görmüş ve geç dönemde değişime uğramıştır. Kuzey tarafta ise konutun hamamı temel düzeyde korunmuştur¹⁵⁵ (Şekil 53).

Konutun hamamı bulunduğu parselin konumundan dolayı doğu-batı doğrultusunda yer alır. Hamam; Caldarium, Frigidarium ve Lagonicum kısımlarından oluşur¹⁵⁶.

Caldarium kısmının tabanı çökmüştür. Ancak hypokaust sistemini meydana getiren tuğlaların birçoğu insitu olarak mevcuttur. Frigidarium ve Lagonicum kısımlarının tabanı ve duvarları kalın biçimde sıvalıdır¹⁵⁷.

Konutun aşağı terasında bulunan mekanlar penceresiz, taş duvarlı ve tabanı tuğla döşemelidir. Bu mekânlarda yapılan çalışmalarda opus sectile döşeli zemin döşemesi, süpürgelik ve duvar kaplama levhaları görülmüştür.

¹⁵¹ Mehmet Özhanlı, "Pisidia'nın Başkenti Paganizm ve Hristiyanlığın Hac Merkezi ANTIOKHEIA", Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2022, s. 92.

¹⁵² Özhanlı, 2022: 92.

¹⁵³ Özhanlı, 2022: 92.

¹⁵⁴ Özhanlı, 2022: 94.

¹⁵⁵ Özhanlı, 2022: 94.

¹⁵⁶ Özhanlı, 2022: 94.

¹⁵⁷ Özhanlı, 2022: 94.

Orta kısımdaki mekânın zemininin üstünde bulunan havuz fiskiyesinin konutun avlusundaki soğuk su havuzuna ait olduğu düşünülmüştür¹⁵⁸.

Kazı işlemi tamamlanmış olan ve doğu-batı doğrultusunda yer alan bir diğer mekân konutun kiler olarak adlandırılan, tahılların depo edildiği bölümdür (Şekil 54). Kiler bölümünün tabanı dikdörtgen ve kare biçimli tuğla ile döşelidir, batı kısmındaki duvarda künk ile inşa edilmiş su gideri mevcuttur¹⁵⁹.

Kiler bölümünün içinde 8 tane depolama kabı bulunmuştur. Duvar diplerinde yer alan pithosların bir kısmı tuğla ile desteklenmiş, bir kısmı ise zemine gömülü biçimdedir¹⁶⁰.

Konutun kiler bölümü de diğer bölümleri gibi yangın sonucu çökmüştür. Pithosun birinde görülen yanık buğday taneleri ve taşların arasında görülen nohut, mercimek, fasulye ve haşhaş kilerde depolanan ürünler hakkında kesin bilgi vermektedir¹⁶¹.

Atrium'lu konutun hangi tarihte yapıldığı ve geçirdiği değişimlerle ilgili net bir tarih yoktur. Fakat arkeolojik veriler bazı tarihlemelerde yardımcı olmaktadır. Konutun içinde yapılan çalışmalarda, Erken İmparatorluk Döneminde ana caddeyle beraber planlanarak inşa edildiği ve sonraki dönemlerde farklılaşarak ve eklemeler yapılarak kullanımını sürdürdüğü anlaşılmıştır¹⁶². Şehir merkezinde bulunan bu konutun kentin soylu bir ailesine ya da yöneticisine ait olduğu düşünülür¹⁶³.

¹⁵⁸ Özhanlı, 2022: 96.

¹⁵⁹ Özhanlı, 2022: 98.

¹⁶⁰ Özhanlı, 2022: 98.

¹⁶¹ Özhanlı, 2022: 98.

¹⁶² Özhanlı, 2022: 100.

¹⁶³ Özhanlı, 2022: 102.

4.3 Metropolis / Peristyl'li Ev

Metropolis kenti, İzmir ilinin, Torbalı ilçesi sınırları içerisinde, Yeniköy ve Özbey köyleri arsında kalan tepede yer almaktadır¹⁶⁴ (Şekil 54). Sırtını kutsal Gallesion dağına yaslamış olan bu kent, Ephesos'a 30 km, İzmir'e ise 40 km uzaklıkta, Kaystros (Küçük Menderes) ovasına hâkim bir konumda yer alır. Antik Kaystros nehri, yani günümüzün Küçük Menderes nehri bu ovaları sulamıştır. Bu ovaların verimli toprak arazileri ile İzmir-Ephesos arasında önemli bir ticaret rotası olmuştur¹⁶⁵ ve bu ticaret rotası Metropolis kentini zengin kılmıştır. Kent, eski çağlardan bu yana çevresi ile birlikte insanoğlu tarafından sürekli seçilmiş ve iskân edilmiştir¹⁶⁶ (Şekil 55).

Metropolis antik kentinde gerçekleştirilen 2008 yılı kazılarında kentin güney yamaçlarında konumlanmış olan Peristyl'li Ev (Şekil 56) kentin bugüne kadar bilinmeyen sivil mimarisine ait detayları gün yüzüne çıkarmaya başlamıştır¹⁶⁷. Konutun boyutu yaklaşık 24x32 metredir¹⁶⁸. Konutun peristyl'i 10x10 metredir ve peristyl de kuzeyden güneye doğru hafif bir eğim mevcuttur. Doğu tarafta yer alan dikdörtgen havuz ise bütün haldeki mermer blokların kurşunla birleştirilmesi ile yapılmıştır¹⁶⁹ (Şekil 57).

Peristyl'i her kenarda 4 toplamda 12 adet monolit ion sütunundan oluşmuştur. Bu sütunlara ait 7 kaide, 2 gövde ve 6 sütun başlığı (Şekil 58) ise peristyl'in etrafında bulunmuştur. Peristyl'li avlunun çevresindeki odaların işlevleri tam belli olmasa da, bazı odaların boyut olarak daha büyük olmasından dolayı ortak kullanım alanları olduğu düşünülür. Avlunun çevresi 4 koridordan oluşmaktadır. Peristyl'in güneyinde zemini tuğla döşemeli olan bir ortak alan (atrium) mevcuttur. Böylece yapıya güneydeki sokaktan girildiği düşünülür.¹⁷⁰ (Şekil 59).

¹⁶⁴ Serdar Aybek, Aygün Ekin Meriç, vd, *Metropolis, İonia'da Bir Ana Tanrıça Kenti*, Homer Kitabevi, İstanbul, 2009, s.12.

¹⁶⁵ Aybek, Meriç, vd., 2009: 12.

¹⁶⁶ Aybek, Meriç, vd., 2009: 13.

¹⁶⁷ Aybek, Meriç, vd., 2009: 84.

¹⁶⁸ Aygün Ekin Meriç ve Ali Kazım Öz, “*Metropolis Peristyl'li Ev Mimarisi ve Seramik Buluntuları*”, *Arkeoloji Dergisi*, C: XXII, 2017, s.263.

¹⁶⁹ Aybek, Meriç, vd., 2009: 85.

¹⁷⁰ Meriç ve Öz, 2017: 264.

Daha çok Hellenistik Dönemde kullanılan peristyl'in yanı sıra yapıya bir de atrium'un eklenmesi Roma Dönemine ait varlıklı sınıf konutlarında sıkça görülen bir özelliktir.

Arazi eğimi sebebi ile konutun diğer kısımları ile ilgili bilgi edinilememiştir. Yapısal ve teknik özelliklere dayanarak Peristyl'li Ev, Roma İmparatorluk Döneminin genel yapısına uymaktadır. Bu yapının özelliklerine bakarak en yakın örnek Ephesos'taki Yamaç Ev 2'dir. Bu mekânların ve peristyl avlunun M.S 4.yy'ın sonlarında kullanımının sona erdiği düşünülür.¹⁷¹

4.4 Sagalassos / Kent Konağı

Kent konağı, Sagalassos'un Doğu konut alanı içerisinde yer almaktadır. Konağın araştırılmaları 1990'lı yılların ortalarından bu yana devam etmektedir¹⁷². Geç Hellenistik- Roma İmparatorluk Dönemlerinde en az iki tane peristyl'li konutu olan bu yapı, M.S 4. Yy sonları- M.S 5. Yy başlarında varlıklı sınıfa dair mimari ve süsleme tekniklerine sahip, büyük bir konuta dönüştüğü görülmektedir¹⁷³. M.S 6.yy ortalarında, ihtişamlı konak küçük yaşam alanlarına bölünerek, döşemeler kaldırılmış ve sonrasında lüks mekanlar depolama, tarım ve zanaat işlerine ayrılmıştır. Yapı muhtemelen M.S 7.yy'a kadar kullanım görmüştür¹⁷⁴.

Sagalassos Kent Konağında 2009 yılında yapılan çalışmalar (Şekil 60) konağın güneydoğu kısmında bulunana özel mekanların olduğu alana odaklanmıştır¹⁷⁵. M.S 4.yy'da kuzey kısımdaki duvarı sıvalı, nişi bulunan büyük mekân yaptırılmıştır. Yapı aktiviteleri 4.yy sonu- 5.yy başına tarihlenmektedir.

Konutun özel kısmında, özel yemek odasında çalışma yapılmıştır. Güney kısımdaki duvarı bütünüyle zarar görmüş olan Oda 60 olarak kodlanan mekânın doğu kısmındaki duvarının önünde, kuzey kısımda bir su haznesi vardır.

¹⁷¹ Meriç ve Öz, 2017: 264-265.

¹⁷² Inge Uytterhoeven, "Sagalassos 2021 Kazı ve Restorasyon Sezonları", T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kazı Sonuçları Toplantısı, İstanbul, 2022, s.169.

¹⁷³ Uytterhoeven, 2022: 169.

¹⁷⁴ Uytterhoeven, 2022: 169.

¹⁷⁵ Inge Uytterhoeven vd., "Sagalassos 2008 ve 2009 Kazı ve Restorasyon Sezonları", T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı Sonuçları Toplantısı, C: 3, İstanbul, 2010, s.272.

Oda 60'ın güney tarafında, daha alçak bir kottaki diğer terasta geniş bir peristyl mevcuttur. 69 numaralı bu peristyl de tabandaki döşeme kireçtaşı bloklardan oluşmaktadır. Portik zemininin mozaik döşeme, duvarların ise renkli fresklerle süslü olduğu düşünülmüştür¹⁷⁶.

2011 yılında yapılan kazı çalışmalarında 4.yy sonları- 5.yy başlarına tarihlenen peristyl avlu 61'e yoğunlaşan bir çalışma gerçekleştirilmiştir¹⁷⁷. Çalışmalar kapsamında tamamı yaklaşık 545 metrekare boyutundaki peristyl'li avlunun tahmini 205 metrekaresi gün yüzüne çıkartılmıştır (Şekil 61). Merkezinde bir havuz olan avlunun, kuzeybatı kısmının köşesinde küçük bir çeşme mevcuttur. Avlu etrafındaki revaklar 7 sütun ve 7 sütun kaidesinden oluşmaktadır. Kuzey kısımdaki revak kesin olmakla birlikte diğer revaklarda tahminen mozaik üst döşemeye sahip olmalıdır. Kuzey ve batı kısımdaki harçlı taş dolgulu kapılar, etrafı çevreleyen odaların oluşmasına sebep olmuştur¹⁷⁸

2012 yılında yapılan kazı çalışmalarında Anadolu'da kamusal yapı içerisinde olmayan en büyük peristyl'li avlulardan bir tanesi olan 69 numaralı avluya adaklı çalışılmış¹⁷⁹ (Şekil 62). Tamamı 490 metrekare olan avlunun 320 metrekaresi açığa çıkarılmıştır. Peristyl'li avlu 4.yy sonu- 5.yy başına tarihlenmektedir. Avlu da görülen sütun kaideleri ve sütun parçaları günümüze ulaşmıştır. Konağın özel kısmının merkezini oluşturur. Doğu ve Batı kısımlarında 7 adet, kuzey ve güney kısımlarında 6 adet sütun mevcuttur. Avlunun zemini mozaik döşemeli, duvarlar alacalı, mimari betimler olan resimlerle süslenmiştir¹⁸⁰.

Güney kısımdaki portikonun etrafında iki tanesi tanımlanmış olan mekanlar da vardır. M.S 6.yy'ın sonu- 7.yy'ın başında, Phoka Döneminde olan depremin öncesinde burada önemli mimari müdahaleler olmuş, lüks peristyl'in görüntüsü ve düzeni farklılaşmıştır. Mozaik zemin döşemesi kaldırıldıktan sonra batı kısımdaki portiko yaşam alanı ve ahır olacak biçimde tekrar düzenlenmiştir¹⁸¹.

¹⁷⁶ Uytterhoeven, 2010: 272.

¹⁷⁷ Inge Uytterhoeven ve Roel Van Beeumen, "Sagalassos 2011 Kazı ve Restorasyon Sezonu", T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı Sonuçları Toplantısı, C: 3, Çorum, 2012, s.146.

¹⁷⁸ Uytterhoeven ve Beeumen, 2012: 146-147.

¹⁷⁹ Inge Uytterhoeven ve Roel Van Beeumen, "Sagalassos 2012 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları", T. C Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı, C: 2, Muğla, 2013, s.245.

¹⁸⁰ Uytterhoeven ve Beeumen, 2013: 245.

¹⁸¹ Uytterhoeven ve Beeumen, 2013: 245.

4.5 Perge / Peristyl'li Konut

Perge'deki konut alanının çalışmaları ilk olarak 1989 yılında başlamıştır. Kentin doğu kısmında Hellenistik surların olduğu alana yakın, yüzeyinde sövelerin ayakta olduğu alan ilk kazı çalışması yapılacak alan olarak seçilmiştir¹⁸².

Farklı boyutlardaki taş ve tuğladan yapılmış olan duvarlar, devşirme malzeme biçiminde mimari parçalar, fazla sayıda keramik buluntular, bu konutların M.S 5.yy'a kadar giden kullanımı ve bir de çok evreye sahip olduğunu anlatır¹⁸³.

Perge'de yapılan 1989-1998 yılları kazılarında beş konut gün yüzüne çıkartılmıştır. Açık bir avlunun etrafını çeviren mekanlar aslında konutların planını oluşturur (Şekil 63). Bu konutların üç tanesinde küçük peristyl mevcuttur¹⁸⁴.

Pamphylia'da bulunan diğer şehirlerle Perge'nin de Roma'nın yönetimine girmesi, mimari açıdan da gelişimleri beraberinde getirmiştir. Roma Döneminde Perge kentinin ovadaki konumu, geniş caddeler ve dar sokakların olduğu insulalara bölünmüştür. Bu konutlar bitişik düzende inşa edilmiştir¹⁸⁵.

Perge akropolisindeki Klasik ve Geç Hellenistik Dönemlerine tarihlenen konutlarını planları, insuladaki konut planlarını baz almış olmalıdır, ki Roma Dönemine özgü mimari unsurlar da planda mevcuttur. Daha sonra yapılan tadilatlar esnasında bu planın ana unsurları korunmuştur. Konutların Vitruvius'un bahsetmiş olduğu Roma Dönemi mimarisinin temel ilkelerine uygun olduğu aşıkardır. Vitruvius'a göre; ihtişamlı iç mekânları olan konutların, ihtişamlı giriş avluları olmalıdır. Bahsedilen ihtişamlı avlular Perge konutlarında mevcuttur¹⁸⁶.

Konutların, ilk yapı evreleri ev sahiplerinin statüsünü belirlememektedir. Roma'da eyaletlerde bulunana peristyl'li konutlarda zengin ve orta sınıf vatandaşlar otururdu.

¹⁸² Haluk Abbasoğlu, "Perge Kazısı 1991 Yılı Ön Raporu", T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı 15. Kazı Sonuçları Toplantısı, C: 2, Ankara, 1993, s.599.

¹⁸³ Abbasoğlu, 1993: 599.

¹⁸⁴ Turgut Hacı Zeyrek, "Perge Konut Alanı 1989-98 Kazılarında Ortaya Çıkarılan Evler Mimari Açıdan Bir Değerlendirme", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2002, s. iii.

¹⁸⁵ Zeyrek, 2002: 138-139.

¹⁸⁶ Zeyrek, 2002: 140.

Taşralarda oturan vatandaşlar ise M.S 2.- 3.yy’larda kendilerine peristyl’li konut inşa etmişlerdir. Perge’deki Roma Döneminde inşa edilen konutlar taşra örneklerinden konutlardır. Dolayısıyla bu konutların aynı sınıftan vatandaşlara ait olma olasılığı vardır. Bu konutlarda ikinci bir katın var olduğuna dair bir kanıt yoktur. Buna istinaden muhtemelen başlangıçta tek katlı peristyl’li konutlar inşa edilmiştir¹⁸⁷.

4.5.1 Ev “A”

Konut İnsulanın güneydoğu kısmındadır (Şekil 64). Güney kısımda iki tane insulayı ayıran, sokağa cephesi olan bir yapıdır. Konutun ana giriş kısmı, bu sokağa açılır. Odalar merkezi avluyu çevreler, sokak kapısı güneybatı kısmındadır.

Giriş kısmı kareye yakın dikdörtgen planlıdır, aynı zamanda sokak kapısını iç mekâna bağlayan bir koridor gibidir. Giriş kısmı 4a isimli mekânın batı kısmındaki portikoya açılır ve bu kapı kuzey duvarın orta kısmındadır. Giriş kısmını iki yanında olan söveler ayaktadır. Girişin avluya açılan kapısı burada değildir¹⁸⁸.

4a isimli mekân, kareye yakın dikdörtgen plana sahiptir. Planın ana kısmını üzeri açık avlu ve etrafını çeviren portikolar oluşturmaktadır. Üzeri açık avlunun tabanı, tuğla ve yassı taşlar ile döşenmiştir, ayrıca doğu kısmında bir kuyu mevcuttur¹⁸⁹.

Kuzey kısımdaki portikonun avluya girişi belli değildir. 4a isimli mekânın doğu kısmındaki bölme duvarı 4a ve 4b mekânlarını ayırmak içindir. Bu portikonun doğusunda bir kapı vardır, bu kapı 4b mekânında yer alır ve bu mekân dikdörtgen planlıdır. Bu alnında girişinde basamak biçimli yükselti vardır. Bu yükselti güney taraftaki iki küçük havuza bağlanır. Havuzlar, giriş kısmının güneyinde batı duvarına dayalıdır ve tabanları tuğla döşemelidir¹⁹⁰.

Konutun güneydoğusunda 2 numaralı mekân vardır ve bu mekân dikdörtgen planlıdır. 5 numaralı mekân kare planlıdır ve orta kısmında bir kaide vardır. 10 numaralı mekân kareye yakın dikdörtgen planlıdır. 6 numaralı mekânın kapısı bu mekâna aittir. 6 numaralı mekân ise konutun batı kısmındaki portikoyla 10 numaralı mekâna arasındadır.

¹⁸⁷ Zeyrek, 2002: 140-141.

¹⁸⁸ Zeyrek, 2002: 35.

¹⁸⁹ Zeyrek, 2002: 35.

¹⁹⁰ Zeyrek, 2002: 35-36.

Burasıda kareye yapın dikdörtgen planlı olup burada 4a isimli mekâna açılan kapı mevcuttur. Bu mekânın doğu kısmındaki duvar, dikdörtgen kalker bir blokla beraber doğu yönüne uzanır ve mekânın “L” şeklini almasına sebep olur¹⁹¹.

Konut 3 yapı evresinden oluşmaktadır (Şekil 65);

I. yapı evresi en erken evredir. Bu evrede konutun kapladığı alan aşağı yukarı 463.16 metrekaredir¹⁹². Bu evrede 3 numaralı mekân yani giriş kısmı, sokak kapısını evin iç mekânlarıyla birleştiren koridor işlevindedir. 4a ve 4b isimli mekanlar üzeri açık merkezi avlu olarak kullanılır, konutun hava ve ışık kaynağıdır aynı zamanda tüm mekânları birleştiren bir işleve sahiptir. Avlu da mevcut olan kuyu konutun su gereksinimini karşılar. 2 numaralı mekân ise, sokakla bağlıdır ve muhtemelen sokağa açılan kapısı sayesinde işlik ya da dükkân olarak kullanılmıştır. Buluntular, A evinin I. Yapı evresini M.S 1.- 3.yy'lara tarihlendirmeye yardımcı olur¹⁹³.

II. yapı evresinde; konutun kapladığı alan yine aynıdır. Duvardaki tadilat belirtileri ve sondaj çalışmalarında varılan sonuçlar, bu evrenin belirlenmesine yardım eder. Bu evrede de 3 numaralı mekân işlevini korumaktadır. Avluda yine aynı şekilde işlevini korumaktadır. Yapı evresinin tarihlenmesine bakarsak, dolgu toprakta görülen sikkeler bu evreyi M.S 4.'a tarihlemektedir¹⁹⁴.

III. ve son yapı evresinde ise, konut küçülmüştür ve kapladığı alan daralmıştır, kareye yakın planda yaklaşık 245 metrekaredir. 3 numaralı mekânın güneyindeki söve duvar örgüsü içinde kalmıştır, buna dayanarak, burada bulunana kapının kapatıldığı anlaşılmaktadır¹⁹⁵. Bu mekân, sokakla avlu arasında bir geçiştir. Sütunların arasını bir yükselti kapatmıştır. Bu da avluda implavium'a benzer bir işleve sahiptir. Burada biriken kirli su ve yağmur suyu su kanallarıyla dışarı akar.

4b isimli mekân havuzlar sebebiyle mutfak olarak düşünülmüştür. Kuzeydoğu kısmında kapaklı bir sunak yer alır. 2 numaralı mekânın avludaki konumu sebebiyle ve diğer mekânlarla karşılaştırdığında, büyük alan kapladığı görülmüş ve bir yemek odası olabileceği düşünülmüştür.

¹⁹¹ Zeyrek, 2002: 36-37.

¹⁹² Zeyrek, 2002: 42.

¹⁹³ Zeyrek, 2002: 48-49.

¹⁹⁴ Zeyrek, 2002: 50- 52.

¹⁹⁵ Zeyrek, 2002: 52.

6 numaralı mekânda taş vazo parçası bulunması ve 10 numaralı mekanla bağlantılı olmasıyla elde edilen sonuçlar doğrultusunda, bu mekânın ziyafet odası olarak kullanıldığı düşünülmüştür¹⁹⁶.

Yapılan çalışmalarda elde edilen buluntular tarihlendirmede yardımcı olmuştur. Özellikle sikkeler bu evreyi tarihlemeye büyük önem taşımış ve yapı evresinin M.S 5.-6.yy'a tarihlenmesini sağlamıştır. Mimari ve keramik buluntuları bu tarihi doğrulamaktadır¹⁹⁷.

4.5.2 Ev “B”

Konut İnsulanın kuzey kısmındaki sokağa ve az da olsa doğu kısmındaki kazı çalışması yapılmamış olan alana cephelidir. B evi insuladaki kazı çalışması bitmiş en büyük alanı kaplayan konuttur (Şekil 66). Planının temelini a evi gibi avlu etrafındaki mekanlar oluşturmaktadır¹⁹⁸.

24c isimli mekânın kuzey kısmındaki kapı, İnsulanın kuzey kısmındaki sokağa açılmaktadır. Konutun girişi direkt olarak sokağa açılmaz, kapının önünde küçük ön avlu mevcuttur. 24 numaralı mekân, dikdörtgen planlı olup, orta kısmındaki üzeri açık olan avlunun 3x3 sütun dizisi ve dört tarafta devam eden portikolarla etrafı çevrelenmiştir. Burada bulunan sütunlar kaide üzerindedir ve dor tipinde başlıkları mevcuttur. Sütunların arasındaki açıklık eşit mesafede değildir. Avlunun tabanı ise taş döşemelidir.

Güney kısımda bulunan portikoda sütun gövdesi üstünde Poseidon kabartması ve tam olarak okunamayan yazıt mevcuttur (Şekil 67). Avlunun güneydoğu kısmında bir kuyu, kuzeybatı kısmında da çeşme mevcuttur. B evinin üstü açık bir diğer mekânı ise 12 numaralı mekandır. Burayı kuzey ve güneyden iki portik çevrelemektedir. Mekân dikdörtgen planlıdır¹⁹⁹.

B evi de 3 yapı evresinden oluşmaktadır (Şekil 68);

I. yapı evresi ile ilgili veriler kısıtlıdır. Fakat konutun sınırları belirlidir. Yapı dikdörtgen planlıdır. Konutun kaplamış olduğu alan aşağı yukarı 306.70 metrekaredir.

¹⁹⁶ Zeyrek, 2002: 55-56.

¹⁹⁷ Zeyrek, 2002: 57-58.

¹⁹⁸ Zeyrek, 2002: 59.

¹⁹⁹ Zeyrek, 2002: 60.

Avlunun I. Yapı evresinde bulunan taban, hali hazırda olan taban döşemesinin altında olduğu düşünülür. Aynı zamanda avlunun güneydoğu kısmında kuyu mevcuttur²⁰⁰.

24 numaralı mekânda sokak kapısını, kontun iç kısmına bağlayan geçiş koridoru olması muhtemeldir. 24b numaralı alandaki eşğin A evindeki 2 numaralı alan gibi sokağa açılan işlik ya da dükkân olarak kullanıldığı düşünülür. Tüm mekanların girişleri avluya açılmaktaydı. Konutun su ihtiyacını karşılayan avlu aynı zamanda konutun ışık kaynağıydı. B evinin I. Evresi de A evi gibi M.S 1.- 3.yy'a tarihlenmektedir²⁰¹.

II. yapı evresinde büyük tadilatların yapılmış olduğu anlaşılmıştır. İnsuladaki komşu alanların konuta eklendiği görülmüştür. Bununla birlikte konutun alanı 893,47 metrekare olmuştur. Konutun kapısı kuzey kısımdaki sokağa açılmaktadır. Avlu I. yapı evresindeki yerini bu evrede de korumuştur. 23 numaralı mekân, batı kısımdaki 24, güney kısımdaki 11 ile 37 numaralı mekânları birleştirmektedir. Konutun II. Yapı evresinde kuzey ve güney kısımlarındaki üstü açık iki tane avlu etrafında gelişen plan oluşmuştur. Avlular insula içerisindeki yerlerine göre, kuzey ve güney avlu olarak tanımlanmıştır²⁰².

Kuzey avlunun doğu kısmında B evinden C evine geçiş alanı yaratan mekanlar görülmüştür. C evinin avlusu, II. Yapı evresinde B evinin güney kısımdaki avluyu oluşturmaktadır.

Güney avlu dört taraftaki portikolarına açılan alanlarla çevrilidir²⁰³. Mekân 40 ve 37 avlunun kuzeyinde konumlanmıştır. Bu mekanların tabanı mozaik döşemelidir. Birbirlerine geçiş için kapısı bulunan bu mekanlar B evi ve C evini birbirine bağlamaktadır²⁰⁴.

III. ve son yapı evresinde ise, konutun küçüldüğü görülmüştür. B evinden C evine geçiş yapılmasını sağlayan 11 numaralı mekânda bulunan kapı kapatılmıştır.

²⁰⁰ Zeyrek, 2002: 71-72.

²⁰¹ Zeyrek, 2002: 74- 75.

²⁰² Zeyrek, 2002: 75.

²⁰³ Zeyrek, 2002: 77-79.

²⁰⁴ Zeyrek, 2002: 80.

Bununla beraber Ev C ve Ev B birbirinden ayrılmıştır ve bu aşamada konutun tahmini alanı 627,81 metrekaredir. B evindeki merkezi konumda olan avlu mevcut yerini korumaktadır. Konuta kuzey sokaktan 24c numaralı alanın kuzey kısmındaki kapıyla girilmektedir. Konutun avlusu dikdörtgen planlıdır²⁰⁵.

A evinin kuzey kısmı B evinin planı içerisinde kalmaktadır ve 8 numaralı mekâna açılan kapı konutun diğer kısımları bağlanmıştır. B evindeki avlu, sokak kapısı ve avlu arasındaki geçiş koridoru işlevini sürmektedir. Avluda implavium'a benzer işleyiş devam etmektedir. Burada bulunan çeşme ve kuyu yine konutun su gereksinimini karşılar. Mekân 24a'nın kuzeydoğusunda bulunan havuz kalıntılarında buranın mutfak olduğu tahmin edilmektedir. Bu mekânın buluntuları arasında bir dibek'e rastlanmıştır²⁰⁶.

B evinin III. Yapı evresi, sikkelere bakılarak M.S 4.- 7.yy'a, mimari kalıntılara bakılarak ise, M.S 5.- 6.yy'a tarihlenmiştir²⁰⁷.

4.5.3 Ev "C"

C evinin mekanları, güney kısmında sokak, doğu kısmında A evi, kuzey kısmında ise B evi ile sınırlanmaktadır. Sokak kapısı 42 numaralı mekânın güney kısmında konumlanır. Mekân dikdörtgen planlıdır (Şekil 69). Konut 38 numaralı mekânın etrafında genişlemektedir. Orta kısmında üzeri açık avlu ve avlunun etrafını çeviren portikolar mevcuttur. Avlu 3x4 sütun dizisinden oluşan dikdörtgen planlıdır. Sütunlar, Attika- İon biçimli kaidenin üstüne oturmaktadır ve Dor tipi başlık bulundurmaktadır.

Sütunların arasında bulunana açıklık farkı ölçülebilmektedir. Taban ise taş döşemelidir. Avlunun güneydoğu kısmında çeşme kalıntısına rastlanılmış, tabanda çeşmenin tekne kısmının altı görülmüştür²⁰⁸.

C evi de diğer evler gibi 3 yapı evresinden oluşmaktadır (Şekil 70);

I. yapı evresinde C evinin sınırları belirgindir. İnsulanın güney kısmındaki sokağın yönünde, dikdörtgen planlıdır.

²⁰⁵ Zeyrek, 2002: 84.

²⁰⁶ Zeyrek, 2002: 89.

²⁰⁷ Zeyrek, 2002: 94.

²⁰⁸ Zeyrek, 2002: 95-96.

Sokak kapısıyla avlu arasındaki geçiş alanı 42 numaralı mekânın olduğu yerdir. Tüm mekanlar avlunun etrafını çevirmektedir. C evinin I. yapı evresi diğer evler gibi M.S 1.- 3.yy'a tarihlenir²⁰⁹.

II. yapı evresinde tadilatlar olduğu anlaşılmış ve C evi ve B evinin parselleri birleşmiş ve bütün olmuştur.

III. ve son yapı evresinde ise, C evi B evinden ayrılmıştır. Bununla birlikte plan küçülmüş ve kapladığı alan yaklaşık 355,37 metrekare olmuştur. Sokak kapısı 42 numaralı mekânın güney kısmında konumun korur²¹⁰. Bu evrede avlu önceki işlevini devam ettirmektedir. Avluda bulunan çeşme kullanılmayınca konutun su kaynağı kuyu olmuştur. 37 numaralı mekânın doğu duvarında bulunan açıklık bu evrede kaplıdır. Kapatılan açıklıkla birlikte B evi ile C evinin bağlantısı kesilmiştir. Mekânın kapısı batı kısımdaki 40 numaralı mekâna açılmaktadır²¹¹.

Bu evrede, C evi keramik buluntuları ve mimari buluntuları ile değerlendirilerek M.S. 5.- 6.yy'a tarihlendirilmiştir²¹².

4.6 Laodikeia/ Mozaikli Güney Roma Villası

Villa Laodikeia kentinin güney yönündeki TCDDY hattının 30 metre kuzeyinde konumlanmıştır (Şekil 71). Bu villanın çalışmalarına bölgede yapılan bir kaçak kazı ihbarı ile başlanmıştır. Yıllar boyunca tarlanın sürülmesi sebebiyle, bazı yerlerde duvarlar kalmıştır. Ayrıca villada bulunan mozaiklerin üstünde pulluk izleri mevcuttur. Villada toplamda 9 mekân gün yüzüne çıkarılmıştır²¹³.

Dikdörtgen biçimli atrium mozaikleri sağlam ele geçmesine karşın orta kısımda bulunan balık figürlerinin olduğu (Şekil 72) alanın aşağı yukarı 2/3si ile beraber güney Kısımını da zarar görmüştür²¹⁴.

²⁰⁹ Zeyrek, 2002: 100-102.

²¹⁰ Zeyrek, 2002: 102.

²¹¹ Zeyrek, 2002: 105.

²¹² Zeyrek, 2002: 110.

²¹³ Celal Şişek, "2006 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazıları", T. C Kültür ve Turizm Bakanlığı 29. Kazı Sonuçları Toplantısı, C: 3, Kocaeli, 2010, s. 107.

²¹⁴ Şişek, 2010: 107.

1 numaralı apsisli mekân, atrium'un son bölümde bulunmasıyla beraber havuz olarak işlevini sürdürmüştür. Havuzun tabanındaki döşemler pişmiş topraktan yapılmış tuğla ile kaplanmış. Mozaikli mekândan, 1 numaralı mekâna geçerken kot farkı oluşmuş ve mekânın girişinde traverten bir basamak görülmüştür.

Havuzun duvarlarında kalın sıvalar mevcuttur ve üst kısmının kubbeli olduğu düşünülmektedir. Villada bulunan 4 numaralı mekânın sarnıç veya mahzen olabileceği de düşünülmektedir²¹⁵.

Villada bulunan sikkeler, buranın M. S 3.yy da inşa edildiğini ama M. S 4.yy da kullanıldığını göstermektedir. Villanın hemen her tarafında görülen cam kalıntıları, bazı kısımların cam atölyesi olarak kullanıldığının işareti olabilir. Bununla birlikte 7 numaralı mekânda görülen amphora parçaları bu alanda şarap veya zeytinyağı üretiminin yapıldığının göstergesidir. Villada görülen bu tarz mekanlar, buranın tarımsal ve sanayi üretimi için planlanmış bir yapı olduğunu düşündürür²¹⁶.

4.7 Zeugma / Mousa'lar Evi

Zeugma Mousa'lar Evi 2007- 2019 tarihleri arasında biricik barajı rezervuarının yakınında yapılan çalışmalarda gün yüzüne çıkarılmıştır. Aşağı yukarı 12x30 metre boyutlarında dikdörtgen planlıdır (Şekil 73). Konuttun bir odasında olan dokuz Mousa betimi sebebiyle arkeologlar bu konuta “Mousalar Evi” adını vermişlerdir²¹⁷.

Konutun ana giriş kısmı kuzeydedir ve güneye doğru devam etmektedir. Ana girişin karşı tarafında ışık alması için dikdörtgen biçimli bir avlu açıklığı mevcuttur, bu açıklıkla birlikte koridora ışık ve hava akışı sağlanır²¹⁸.

Mousalar Evi'nin ana girişini sağ tarafında olan ve Mousa'lar Mozaïği'nin bulunduğu alan (Şekil 74), konutun erkeklere ayrılmış ve andron işlevi gören bir yemek odasıdır. Kare bir plana sahip odanın, duvarlarında Dionysos kültüne bağlı olarak üzüm bağları ve asma dalları betimleri yer alır.

²¹⁵ Şimşek, 2010: 108-109.

²¹⁶ Şimşek, 2010: 109.

²¹⁷ Kutalmış Gökay, “Zeugma Roma Evlerindeki Mozaikler”, Edt: K. Gökay, İki Dünya Arasında: Yaşamdan Ebediyete: Zeugma'da Evler ve Mezarlar, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2020, s. 253.

²¹⁸ Gökay, 2020: 254.

Odanın tabanında bu konuta adını veren Mousa'lar Mozaïği mevcuttur ve dokuz Mousa madalyonların içerisinde betimlenmiştir. Bu Mozaik M. S 2.yy sonları, 3.yy başlarına tarihlenmektedir²¹⁹.

Mousa'lar Evi'nin güney tarafa doğru geniş merkezi avluya açılan koridorunun doğu ve batı kısmında yaşam alanları konumlanmaktadır. Koridordan güney kısma gidildikçe sağ tarafta kadınlara özel olan gynaikeion yer alır.

Buranın duvarları oldukça ihtişamlı ve aydınlıktır. Stucco kaplama kullanılarak duvara çiçek ve meyvelerden oluşan aplikeler yapılmıştır. Odanın tabanında ise ideal kadınların betimlendiği mozaik bulunmaktadır²²⁰ (Şekil 75).

Mousa'lar Evi'nin peristyl'li avlusunun doğu ve batısında loggia olarak isimlendirilen sundurmalar mevcuttur ve bunlar alanın simetrisi için yapılmıştır (Şekil 76). Merkezi avlu, mimari tarzına göre M. S 2.yy'ın ikinci yarısına yani Antoninler Dönemine tarihlendirilmiştir. Avlunun tabanındaki mozaikte (Şekil 77) Yunan Mitolojisinde denizlerin yaratıcı tanrısı olan, Tethys ve Okeanos betimlenmiştir²²¹.

Son halini muhtemelen M. S 2.yy'ın sonu 3.yy'ın başında almış olan Zeugma Mousa'lar Evi, M. S 252/253 yıllarındaki Sasani saldırıları esnasında tamamen kullanılmaz hale gelmiştir²²².

²¹⁹ Gökay, 2020: 254.

²²⁰ Gökay, 2020: 255.

²²¹ Gökay, 2020: 255- 256.

²²² Gökay, 2020: 257.

BEŞİNCİ BÖLÜM

GEÇ ANTİK DÖNEM PERİSTYL'Lİ KONUTLARINDAN ÖRNEKLER

Geç Antik Dönem konutları geçmiş dönemlerden etkilenmiş, bu yaşam alanlarının uzun zaman boyunca devamlı şekilde kullanılmıştır.

Geç Antik Dönemde siyasi ve dini değişimler olmuştur. Avlulu konutlar da bu değişimden etkilenmiştir. Konutlarda peristyl avlunun var olması Geç Roma Döneminde başlar ve 4.-5.yy'lerde peristyl'li konutlar zenginlik belirtisi haline gelir. Anadolu'da Aphrodisias gibi önemli Hristiyanlık merkezlerinde Peristyl'li saraylar inşa edilmiştir²²³.

Geç Antik Dönem de sosyal ve ekonomik durum sebebiyle M.S 550'den sonra Peristyl'li konut yapılmamış, bu tarihten önce yapılan konutlarda değişiklik yapılarak kullanıma devam etmiştir. Geç Antik Dönemde konutların avlularında bazı ayırt edici özelliklere sahiptir; Avlularda bulunan çeşme yapıların konutların belirleyici özelliklerinden biridir. Avlunun etrafını çeviren sütunların arasının örülerek kapatılması ise Geç Antik Döneme özgü bir özelliktir²²⁴.

Geç Antik Dönem yazılı kaynakları 4.-6. Yüzyılda Konstantinopolis de var olan peristyl'li konutlardan ve karışık planlardan bahseder (Şekil 34). Bu da 7.yy'a dek yerleşim görülen Ephesos'taki Yamaç Evler ile de desteklenmiştir. Geç Antik Dönem ile ilgili en çok veriyi Pergamon antik kenti sunmaktadır. 4.-6.yy'ların Erken Bizans Döneminde Pergamon bir Hristiyan kentine dönüşmüştür²²⁵.

4.yy'da kentsel küçülme oldukça artmasına karşın Geç Antik Dönemin sonlarına doğru 5.-6.yy'da bir büyüme gözlense de eski refah tekrar geri gelmeyecektir. Yerleşim düzeni açısından asıl önemli değişim ise Antik Çağ'ın kentsel düzen konseptinin yerine Orta Çağ'ın tesadüfi, organik yaklaşımına terk edilmesidir²²⁶. Anadolu'nun birçok kentinde durum bu şekildedir.

²²³ Turgut H. Zeyrek, “ Anadolu Konut Mimarisinde Portikolu Avluların Gelişimi ve Değişimi Mimari açıdan Bir Değerlendirme”, Ege Yayınları, İstanbul, 2005, s.44.

²²⁴ Zeyrek, 2005: 44-45.

²²⁵ Efe, 2013: 28-29.

²²⁶ Uğur Tanyeli, “Anadolu'da Bizans, Osmanlı Öncesi ve Osmanlı Dönemlerinde Yerleşme ve Barınma Düzeni”, Yay. Haz. Y. Sey, *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme*, , Tarih Vakfı Yayınları, 1999, s.407.

Çelişkili olarak tarihin en büyük kent kurma girişimleri başlamıştır. Constantinus geçmiş Byzantion'un yerine Konstantinopolis'i kurmaya resmi olarak Kasım 324'te başlamıştır²²⁷.

Konstantinopolis'in inşası barınma kültürü açısından hem Bizans hem de Osmanlı dönemlerinde geniş bir imparatorluk, idealler, kurallar ve modalar ihraç edecek bir merkez haline gelecektir (Harita 2). Anadolu'da var olduğunu kanıtlayamayacağımız bazı barınma tarzlarını ve standart tarzlarını buraya taşıması nedeniyle önemlidir. Bu dönemin barınma standartlarının alt ve üst seviyeleri Konstantinopolis'te örneklenmiştir; aristokrat sarayları ve apartman blokları (insulae). Roma'nın bazı önemli aileleri İtalya'dan Konstantinopolis'e taşınmaya ikna edilmiş, yeni ve yüksek yaşam standartlarının oluşmasını sağlamıştır²²⁸.

Bizans İmparatorluğu hükümlanlık kurduğu bölgelerdeki temellini, egemenlik kurduğu alanlara bırakmış olduğu sanat eserleri ile başarabilmiştir. Başta Anadolu olmak üzere batıda Trakya, Balkanlar, Makedonya, Sırbistan, Yunanistan, Kuzey İtalya ve İspanya'nın belli başlı bölümlerinde hükümlanlık sağlayan Bizans, doğuda ise Suriye, Filistin ve Mısır'ı ele geçirmiş ve Kuzey Afrika'nın bütününde egemenlik sağlamıştır²²⁹.

Bizans Dönemi'nde kentte yaşam kırdaki yaşama kıyasla daha ihtişamlıydı. En iyi konutlar tüccarlara, zengin kesime aittir. Kentler, bazen pazar alanlarının değiş-tokuş merkezi bazen de yerel tarımsal üretimin merkezi olabiliyordu²³⁰.

Konutların yapılarından değinecek olursak; konutlar çoğunlukla tuğladan ender görülse de mermerden yapılmaktadır. Varlıklı kesimin konutlarında çatılar düzdür ve teras şeklinde kullanılmıştır.

Bizans Dönemi evleri hakkında elimizde çok az bilgi olsa da Ephesos, Miletos, Priene, Side gibi antik kentlerde önemli Bizans evlerine rastlanır. En iyi örnek Side'deki küçük pencerelerle Akdeniz'e açılan tuğla bir evdir (Şekil 78).

²²⁷ Tanyeli, 1999: 408.

²²⁸ Tanyeli, 1999: 408.

²²⁹ Semavi Eyice, "Türkiye'de Bizans Sanatı", *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*, C.3, İstanbul, Görsel Yayınları, 1982, s.514

²³⁰ Jhon Haldon, *Bizans Tarih Atlası*, Çev. Ali Özdamar, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2007, s.65-71.

Tonozun ortasında dikdörtgen şeklinde açıklık olan odanın mutfak olabileceği, konutun orta kısmında bir avlu olduğu tahmin edilmektedir²³¹. Side antik kentinde tuğladan yapılan fakat daha küçük boyutlarda ve beşik tonuz örtülü bir konut daha bulunmaktadır²³² (Şekil 79).

Lykia ve Batı Klikia’da da oldukça iyi korunmuş Bizans Dönemi konutları mevcuttur. Lykia’da ulaşımı zor olan bölgelerde yapılan araştırmalar esnasında iki katlı Bizans evi örneklerine rastlanmıştır. 6.yy’da Arykanda kenti yakınında bulunan Bizans yerleşimi dikkat çekmektedir (Şekil 80). 100 x 250 metrelik bir alanı kaplayan surlar ile çevrilmiş bu yerleşim yerinde, 5 kiliseyle beraber, ana cadde, sokaklar, küçük taşlardan yapılış iki katlı birçok konut bulunmaktadır²³³.

Mersin ili Silifke ilçesi, Gökkale (Şekil 81), Karakabaklı ve Develi’de, ikiz pencereci iki katlı, bazen güney cephesinde balkonu bulunan, o yörenin mimari özelliklerini yansıtan, konutlar mevcuttur; diğer yandan peristyl’li konutlara da rastlanmaktadır. Bu konutlar antik konut geleneğinin devamı niteliğindedir. Sütun başlıklarının üzerindeki haç motifleri bize bu konutların Bizans Dönemi konutu olduğunu anlatmaktadır. Henüz tanımlanamamış bir yerleşim olan Karakabaklı’da üç farklı mimarinin uygulaması yan yana görülmekte olup burada iki katlı bir basit konut, peristyl’li bir konut (Şekil 82) ve iki katlı pencereleri denize açılan geniş bir konut bulunmaktadır²³⁴.

²³¹Semavi Eyice, “Türkiye’de Bizans Dönemi Yerleşimleri Hakkında Notlar”, Yay. Haz. Yıldız Sey, *Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme*, , Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, s.208.

²³² Eyice, 1999: 208.

²³³ Eyice, 1999: 211-213.

²³⁴ Eyice, 1999: 214.

5.1 Mersin / Karakabaklı Peristyl’li Konut 1ve Konut 2

Karakabaklı Peristyl’li Konut 1

Karakabaklı’da bulunan konut 1 dikdörtgen planlı olup, aşağı yukarı 286 metrekairelik bir alan kaplamaktadır. Buranın çalışma veya depo alını olduğu, ilerleyen zamanlarda peristyl’li avlusu olan bir konuta dönüştürüldüğü görülmüştür²³⁵ (Şekil 83).

Avlu dikdörtgen planlıdır ve aşağı yukarı 115 metrekaire yer kaplamaktadır. Avlu içinde peristyl’i meydana getiren sütun kaideleri, sütun başlıkları görülmüştür (Şekil 84). Konutta dört mekân daha mevcuttur. Bu mekanlar kareyi andıran plana sahipti. Ayrıca konutta iki tane de sarnıç bulunmuştur²³⁶.

Karakabaklı Peristyl’li Konut 2

Karakabaklı’da bulunan bir diğer konutta dikdörtgen planlı olup, hemen hemen 330 metrekairelik bir alan kaplamaktadır (Şekil 85). Konut iki alandan oluşmaktadır. Doğu kısmının önünde bulunan alanın bir peristyl’li avlu olduğu, sütun ve kaide parçalarından anlaşılmaktadır²³⁷ (Şekil 86).

Konutun son kullanım evresi, kesme taşların oluşturduğu duvar örgüsüne sahiptir. Avlu hemen hemen 55 metrekairedir. Bu avlunun arka kısmında sıralı biçimde dükkanlar yer alır ve bu da Geç Antik Çağ Dönemindeki konutların bir özelliğidir²³⁸.

5.2 Laodikeia / Kiliseli Peristyl’li Ev

Kiliseli Peristyl’li Ev (Şekil 87) olarak adlandırılan bu yapı; kent planında (Şekil 88) Suriye Caddesi’nden ayrılıp Kuzey Tiyatrosu’na varan, Tapınak A Doğu Sokağı’nın batı kenarında ve tiyatronun güney analemna duvarına bitişik biçimde yer almaktadır²³⁹.

²³⁵ Ümit Aydınoglu, “Doğu Dağlık Kilikya’daki Kırsal Yerleşmelerde Peristyl Avlulu Konutlar”, Adalya, S. 20, 2017, s.296.

²³⁶ Aydınoglu, 2017: 296.

²³⁷ Aydınoglu, 2017: 296.

²³⁸ Aydınoglu, 2017: 296.

²³⁹ Celal Şimşek, “2018 yılı Laodikeia Çalışmaları”, *T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C: 4, 2020, s. 589.

2010 yılı kazı çalışmalarında “Kuzey Tiyatrosu Kilisesi” olarak isimlendirilen yapı, 2011 yılında peristyl’li bir evin doğu yanının düzenlenerek bir ev kilisesine dönüştürüldüğü anlaşıldıktan sonra “Kiliseli Peristyl’li Ev” olarak adı değiştirilmiştir²⁴⁰. 2011 yılı Kiliseli Peristyl’li Ev kazı çalışmaları sonucunda, kuzeyden güneye doğru; naos, iç nartheks ve dış nartheks bölümleri ortaya çıkarılmıştır. Kazısı yapılan mekânların duvar yükseklikleri 1,5-2,0 m. arasında değişmekte olup duvarlarında kesme moloz, traverten, tuğla ve aralara yerleştirilen çay taşları kireç harçla sabitlenmiştir²⁴¹.

Kiliseli Peristyl’li Ev’in doğu kısmında yer alan kilise, Anadolu’nun kalıplaşmış kullanım şekli olan “ata kültü” odasının, Hristiyanlık ile beraber kiliseye evrilmiş olduğu görülmektedir. Dış nartheks de meydana çıkartılan opus spicatum döşemelerdeki iki göz; Tanrının buraya gelenleri izlediği ve O’nun koruması altında oldukları gibi bir ifade taşımaktadır (Şekil 89). Bu ifade daire içine yapılan christogram ile de kuvvetlendirilmiştir.

Kiliseli Peristyl’li Ev’in, konumu nedeni ile Laodikeia’nın tanınmış bir ailesine ait olduğu düşünülür. Hristiyanlığın yayılması ile birlikte yeni düzenlemeler yapılmış ve kullanıma devam edilmiştir²⁴².

Kazı çalışmalarında bol miktarda ele geçirilen kiremitler, yapının ahşap çatılı olduğunu gösterir²⁴³. Kiliseli Peristyl’li Ev, Hellenistik Dönemden itibaren peristyl’li yapı biçimini yansıtmayla ayrı bir öneme sahiptir.

Kazı çalışmaları duvarların bir kısmının kırmızı, lacivert ve yeşil renkli bitkisel bezemelerden oluşan fresklerle süslenmiş olduğunu göstermektedir. Özellikle yapının son düzenlemesinde Roma İmparatorluk Dönemine ait devşirme traverten ve mermer bloklar kullanılmıştır²⁴⁴.

²⁴⁰Celal Şimşek, “2011 yılı Laodikeia Çalışmaları”, *T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C: 3, 2013, s.106.

²⁴¹ Şimşek, 2013: 107.

²⁴² Şimşek, 2013: 108.

²⁴³ Şimşek, 2013: 108.

²⁴⁴ Şimşek, 2013: 108.

2018 yılında yapılan kazı çalışmaları sonunda (Şekil 90) Kiliseli Peristyl’li Evde; peristyl, atrium, 2 tane apsisli salon ve 24 mekânın varlığı ortaya çıkmıştır (Şekil 91-92) ve kuzeyde yer alan mekânların dükkân olarak kullanıldığı anlaşılmıştır. Ayrıca birbiri içinden geçilen mekânlardan, 5 no.lu mekân aracılığıyla peristyl’li avluya geçiş sağlanmaktadır. Doğuda yer alan Apsisli salon ile apsisli salonun güneyinde yer alan iki mekân, Hristiyanlığın kabulü aşamasında evlerde gizlice ibadet yeri olarak kullanılmıştır²⁴⁵.

Doğu apsisli mekânın asıl kullanımı, yemek odası veya kadınların kullanımı için ayarlanmış bir salon olarak düşünülmüş, mekânın sonraki evrede bir ev kilisesine çevrilmiş olduğu tahmin edilmiştir²⁴⁶.

Bununla birlikte, giriş önünde tabanda christogram olması, haçlı konsol ve başlıkların bulunması, konuta ait olan bazı alanların tabanlarında opus spicatum döşeme üzerine yapılmış olan haçlar, ampulla ve unguentariumlar, gibi arkeolojik bulgular ile desteklemektedir²⁴⁷.

Apsisli Batı Salonun erkeklere ayrılmış olan toplantı salonu ve yemek alanı olduğu düşünülmektedir. İçeriye girişin peristyl koridorundan olduğu, iki yanında yer alan nişli çeşmeler, mermer opus sectile döşemeler, bu büyük ve zengin dekorasyonlu salonun özel olduğunu bizlere aktarmaktadır.²⁴⁸

Geç dönemlerdeki kullanımda bazı mekânların işlik olarak kullanım sürdürdüğü ortaya çıkmıştır. Yapının kuzey kısmında yer alan mekânların yanı sıra, güney kısımdakiler genellikle günlük yaşamın devam etmesi için ihtiyaçların görüldüğü alan olarak kullanılmıştır. Özellikle güneydoğu kısmında yer alan mekânlarda görülen buluntular bu alanların küçük bir hamam, havuz ve tuvalet olarak inşa edildiğini göstermektedir.

Bu kısımda peristyl’e açılan dört sütunlu bir atrium da mevcuttur. Atrium’a ait olan sütunlar, İmparator Focas Döneminde yaşanan deprem ile yıkılmış ve yıkıldığı biçimde bulunmuştur²⁴⁹.

²⁴⁵ Şimşek, 2020: 598.

²⁴⁶ Şimşek, 2020: 599.

²⁴⁷ Şimşek, 2020: 599.

²⁴⁸ Şimşek, 2020: 599.

²⁴⁹ Şimşek, 2020: 599.

Kiliseli Peristyl’li Evde, peristyl’li avlu, hamam, tuvalet, mutfak günlük yaşamda kullanılan alanlardır, ticari olarak kullanılan alanlar ise MS 7. yy’ da terk edilinceye kadar kullanılmıştır.

İki katlı olduğu düşünülen evin, kentin en güzel yerinde varlıklı bir ailenin konutu olduğu tahmin edilir²⁵⁰. Kiliseli Peristyl’li Ev, Anadolu ve Lykos Vadisi’nde antik dönemde kent içerisinde bir evin nasıl olduğunu, plan tipi ve kullanımı açısından anlamamıza yardımcı olmuştur²⁵¹. Kiliseli Peristyl’li Ev de yapılan çalışmalar sonucunda gün yüzüne çıkartılan mekânlara yenileme çalışmaları yapılmıştır²⁵²

5.3 Mersin / Demircili/ Imbrigion Kome Peristyl’li Konut

Antik kent Silifke’nin 8 km kuzey kısmında, Demircili köyünde yer alır. Konut, akropolün güney kısmındaki yamaçta konumlanmış ve aynı zamanda konutta dikdörtgen blok taşlardan oluşturulmuş eşit yükseklikte duvar örgüsü vardır. Peristyl’li avluya ait olan dört tane sütun ve konutun birkaç kalıntısı mevcuttur²⁵³ (Şekil 93).

Konut iki terastan oluşmakta olup, peristyl’li avlu üst terastır. Alt terasın giriş kısmının cephesi güneybatı kısmındadır, burada iki tane kapı bulunur. Bulunan bu kapılarla bağlantılı olan çevre duvarı seyredilebilmektedir²⁵⁴ (Şekil 94). Konutta aynı zamanda su olukları, sarnıçlar, farklı mekanlar ve bu mekanlar ile birleşik olan zeytinyağı atölyesi görülmüştür²⁵⁵

5.4 Aphrodisias / Piskoposluk Sarayı

Aphrodisias kentindeki bouleuterion binasının batısında yer almaktadır. Yapı Geç Antik Çağ’da muhtemelen resmi bir konut olarak kullanılmış olmalıdır. Hemen hemen 35x40 m boyutlarında, kentin en büyük konutlarından biridir (Şekil 95).

Roma Dönemi konutlarındaki gibi sütunlu merkezi avlu çevresinde (Şekil 96) planlanmış bir konuttur. Avluya açılan geniş kabul alanları vardır; doğu kısmında üç apsisli yemek odası ve kuzey kısmında tek apsisli salon mevcuttur²⁵⁶.

²⁵⁰ Şimşek, 2020: 600.

²⁵¹ Şimşek, 2020: 600.

²⁵² Şimşek, 2020: 601.

²⁵³ Aydınoglu, 2017: 294.

²⁵⁴ Aydınoglu, 2017: 294.

²⁵⁵ Aydınoglu, 2017: 294

²⁵⁶ <http://aphrodisias.classics.ox.ac.uk/tr/tr-bishopspalace.html#prettyPhoto>

Burada ele geçen sikkeler, konutun ana mekanlarının yaklaşık M. S 400 tarihlerinde yapıldığının göstergesidir. Zengin mozaik, heykel gibi unsurlarla süslenmiş konutun zemini kesme mermerle döşenmiştir²⁵⁷ (Şekil 97).

Muhtemelen Geç Antik Çağ'da eyalet valisi bu konutu kullanılmıştır. Orta Çağ'da ise büyük bir onarım geçirmiş ve piskoposluk konutu olarak kullanılmış olduğu görülmektedir. Konut M.S 1200 civarına dek iskân görmüştür²⁵⁸.

5.5 Miletos / Piskoposluk Sarayı

Aziz Mihail Kilisesi'nin kuzey kısmında yer almaktadır. Kiliseye yakın olması sebebiyle piskoposluk sarayı olarak isimlendirilmiştir. Batı ve kuzey kısımları buralarda bulunana mozaiklerin korunması için kiremit çatıyla kapatılmıştır (Şekil 98). Sarayın orta kısmında büyük dikdörtgen biçimli salon vardır. Yapının güney kısmı iki tane büyük, üç tane küçük alanla birlikte 5 mekanla çevrelenmiştir²⁵⁹.

Büyük salonun zemininde derin bir sondaj açılmış ve kuzeyde yer alan kesimden daha aşağı seviyede, Roma Döneminde inşa edilmiş peristyl'li avlu olduğu görülmüştür. Bizans döneminde ise bu avlunun üstü kapatılıp salon halini almıştır²⁶⁰.

Bu Roma Dönemi konutunun, kamu ait olan sokağı kullandığına göre, önemli bir kişi olduğu ortadadır. Konuta, Bizans Dönemi'nde büyük salona giriş olarak apsisli dikdörtgen bir salon yapılmış ve bu sırada batı kısmından geçen sokak kapatılmıştır²⁶¹.

5.6 Aphrodisias / Triconch Evi

Aphrodisias antik kenti İzmir'in 200 km güneydoğusunda Meander Nehri'nin güneyinde yer alır (Harita 3).

Triconch Evi merkezi konumda yer alan Geç Roma Dönemine ait peristyl'li konuttur (Şekil 99). Bu konut çağdaşlarından ayrı bir düzende merkezinde yönetim ve

²⁵⁷ <http://aphrodisias.classics.ox.ac.uk/tr/tr-bishopspalace.html#prettyPhoto>

²⁵⁸ <http://aphrodisias.classics.ox.ac.uk/tr/tr-bishopspalace.html#prettyPhoto>

²⁵⁹ Philipp Niewöhner, "Piskoposluk Sarayı", *Miletos/Balat Arkaikten Osmanlı Dönemine kadar Kent Planlaması ve Anıtlar*, Edt: Philipp Niewöhner, Ege yayınları, 2016, s.48.

²⁶⁰ Niewöhner, 2016: 48.

²⁶¹ Niewöhner, 2016: 48.

kentsel işler için ayrılmış bir alana sahiptir. Bir diğer farkı ise üçlü apsisinin bulunmasıdır²⁶² (Şekil 100).

Konut son hali ile 5.yy’a tarihlenmiştir. Merkezinde bir peristyl avlu ve iki kabul alanı yer alır. Peristyl ‘in kuzeyinde geniş apsisli salon, önünde ise birbirine bağlı sıra sıra vestibulum ve üç apsisli alan mevcuttur. Konutun batı tarafında ise genel olarak tabanı opus sectile ile kaplı sıralı avlular bulunmaktadır²⁶³.

Konutun peristyl avlusunda görülen küçük dikdörtgen alanın havuz olması olasıdır. Ayrıca avludaki yuvarlak izlerden de bir su kuyusu olduğu tahmin edilir.

M.S Geç 2.yy da konutun dikdörtgen formu bu konutun belki de bir gymnasium’un parçası olarak inşa edilmiş olabileceğini düşünülmesine sebep olmuştur²⁶⁴.

²⁶²Michelle Berenfeld, “The Triconch House and the Predecessors of the Bishop’s Palace at Aphrodisias”, *American Journal of Archaeology*, 113(2), 2009, s. 203.

²⁶³ Berenfeld, 2009: 204.

²⁶⁴ Berenfeld, 2009: 210.

SONUÇ

Anadolu'nun kentlerinde sosyal ve siyasal şartlarla birlikte değişimler olmuştur. Bu süreçten konut mimarisi de etkilenmiştir. Genellikle Akdeniz ülkelerindeki konutların bir bölümü olan açık avlu, Anadolu konut mimarisinde de yer almıştır. Açık avluların uzun süren değişim sürecinden sonra portiko ile etrafı çevreleniştir.

Konutlar aileyi dış tehditlere karşı (doğal afet, yırtıcı hayvan vb.) korumaktadır. Bu işlev Hellen geleneğinde “dışarıda tehlikeler ile karşı karşıya kalmaktansa evde olmak daha iyidir”²⁶⁵ biçiminde bir deyiş ile karşımıza çıkmaktadır.

Bu tez çalışmasında Anadolu'da Peristyl'li Konutlar konu alınmıştır. Peristyl, etrafı sütunlarla çevrili olan bahçeli veya bahçesiz açık bir avludur. Konutun merkezini oluşturur. Peristyl avlular konutlarda kullanılmasının dışında gymnasion, bouleuterion gibi yapılarda da kullanılmıştır.

Peristyl avlunun kullanım amacı ise Hellenistik Dönemde peristyl'li alan evin efendisinin karşılama alanı işlevini görürken, Roma Döneminde ise, avlulu konutlara havuzlar, çeşitli bitkiler ve çeşmeler eklenerek bir süs bahçesi havası verilmiş ve bu şekilde kullanılmıştır.

Peristyl avlular, konutların hava, ışık ve su kaynağıdır. Avlularda bulunan kuyular veya sokaktan künklerle taşınan su konutun su ihtiyacını gidermektedir. Mevsimsel olarak peristyl avlular; kış aylarında avluya düşen güneş konutta bulunan odaların ısınmasını sağlarken, yaz aylarında ise; oluşan gölge sayesinde odaların serinlemesini sağlar.

Bu yapılar zemin planı ve yükseklik, biçim ve işlev açısından kendini tekrar eden modeller sunarlar. Peristyl sisteminin Hellen mimarisi için önemi, kendi içerisine açık, fakat dışarıya kapalılığın birleşimi olmasıdır.

²⁶⁵ Hesiodos, Theogonia-İşler ve günler, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2016,(364-365), s.62.

Peristyl yapı planı kutsal alanların, toplantı ve ziyafet salonlarının, kulüp ve özel konutların, sarayların inşasında kullanılmıştır. Peristyl avlu motifi aslında Hellen mimarisine özgü değildir. Bu tür yapılara M.Ö 2. binden itibaren Doğu Akdeniz'in çeşitli kültürlerinde ve bununla birlikte Minos ve Myken saraylarında da rastlanmaktadır.

Peristyl tipi konutlar her şeyden önce Hellenistik konut mimarisi ile bağlantılı olarak peristyl'in genellikle zengin özellikler sergileyen binalarda görülmüş ve çoğu zaman evin efendisinin kendini temsil etmesini sağlayan andron gibi mekânlar ile ilişkilendirilmiştir. Peristyl şemasının Hellenistik saray birleşimiyle olan ilişkisi ise yapı formunu inşa edenlerin statüsünü ve sosyal saygınlığını iyi bir şekilde yansıttığını gösterir.

Peristyl sisteminin Hellen mimarisinde 8.yy'da anıtsallaşmaya başlamasından itibaren, mimarlar için peristyl'in temelde mevcut olması gerektiğini düşünülmüş olup, peristyl avlu formu M. Ö 4.yy. dan itibaren standart bir plan haline gelmiştir ve çeşitli kamu binalarının yanı sıra saraylar ve özel konutlarda peristyl ile donatılmıştır

Birçok işleve sahip peristyl'li avlular, konutlar dışında çeşitli kamusal yaşam alanlarında da kullanılmıştır. Kent açısından baktığımız zaman peristyl formlu yapıların düzenli kullanımı özellikle Miletos'un merkezi alanlarında da görüldüğü gibi mimari açıdan değişmiş ve işlevsel olarak da farklı bir kent planlaması ortaya koymuştur.

Peristyl form ile aynı zamanda üst düzey bir kent planı oluşturulmuş, böylece mimari olarak, yapı kompleksleri birbirinden ayrı mekanlar olurken, işlevsel olarak da diğer yapıların inşası ile birlikte kamusal alanları farklı alanlara bölmüş, bununla birlikte farklı yaşam alanları oluşturmuşlardır.

Bu tezi hazırlamaktaki amacım, peristyl kavramının konutlardaki yerini ve önemini bununla birlikte ortaya çıkışını ve sonraki dönemlerdeki örnekleriyle mimari açıdan ele alarak Anadolu konut mimarisi içerisinde bulunan peristyl'li konutları incelemektir. Peristyl'li konutların işlevi ve sosyal yaşama etkisini incelemek çalışmamın bir diğer amacıdır.

Bu yolu izleyerek, Anadolu konut mimarisinde bulunan peristyl'li konutlar incelenmiş, fakat bu konutların hepsinin ele alınmasını mümkün olamadığı anlaşılmıştır. Çünkü çoğu konut hakkında yeterli kaynak bulunmamaktadır.

Konutların araştırılmasında kültürel etkiyi anlayabilmemiz için Hellenistik Dönemde kullanılan peristyl avlunun Roma Döneminde de kullanılmaya devam etmesi sorgulanması gereken olgulardandır. Roma halkının Hellenistik sanat anlayışına ve Hellenistik mimariye yönelmesi, konut mimarisi anlamında da güçlü bir etkinin olduğunu göstergesidir. Bu etki ekonomik ve siyasi gücü olan kesimin kendini ifade etme biçimi olan zenginlikten gelmektedir. Konut dışarıdan gelen insanlara karşı bir güç ve statü göstergesi olmuştur.

Bu tez kapsamında Anadolu’da bulunana peristyl’li konutlar dönemsel olarak örneklerle birlikte incelenmiştir;

Klasik Dönem’de, mimari açıdan gelişmelerin yaşandığını, özellikle pastas ve prostas tiplerinin ana konut tiplerini oluşturduğunu söylemek mümkündür. Zaman ilerledikçe kent planı uygulamaları değişiklik göstermiş bununla birlikte peristyl’li konutlar Hellenistik Dönem ile özdeşleşmiş ve konutlar dışında bazı kamu yapılarında da kullanılmaya başlanmıştır.

Hellenistik Dönem’de dinsel yapılar yerine agora, tiyatro, stadion gibi sivil mimari eserler önem kazanınca, konut mimarisinde de yeni gelişmeler yaşanmıştır. M.Ö 4.yy’ın son dönemlerinde aniden bir farklılaşma olarak “merkezi avlulu ev (Peristyl’li)” mimarisi var olmuştur. Böylelikle Doğulu saray anlayışında olduğu gibi dışarıya kapalı, genellikle kendi iç dünyasında yaşanan Peristyl’li konut tipi Hellen dünyasına girmiştir.

Priene kentindeki konutlar bunlara en iyi örnektir. Priene kentinin özellikle kuzey batı kısmında peristyl’li konutlar mevcuttur. Rumschei bölgedeki konutların M. Ö. 2.yy’da bir yangın sonucu tahrip olduğunu ve terk edildiğini söyler.

Priene konutları inşa edildiği zaman; halka eşit bir biçimde dağıtılmaya çaba gösterilmiş ama farklı nedenlerden ötürü bu pek mümkün olmamıştır. Priene şehrinin genel planına baktığımızda, şehrin merkezinde konumlanan konutların diğer konutlara göre daha çok tercih edildiği görülür. Buda oradaki konut sahiplerinin daha varlıklı veya güç sahibi kişilere ait olmasının muhtemel olduğunu düşündürür. Priene kentindeki konutlara bakıldığında geniş alanlara sahip konutların kentin güneydoğu ve güneybatı kısımlarında olduğunu görmekteyiz.

Bu tür evlerde yalnızca zenginler oturabileceği için peristyl evler, Klasik Dönem evlerindeki eşitlik düzeninin bozulduğunu göstermektedir. Hellenistik Döneme ait olan çok sayıdaki peristyl 'siz evde ise, eşitlik düzeninin bozulmasıyla ortaya çıkan yoksul sınıfa mensup kişilerin oturmuş olduğu düşünülür.

Peristyl avlu mimarisinin Anadolu da bulunan Hellenistik, Roma ve Geç Antik Çağ Dönem konutlarının Hellenistik Dönemde Delos konutlarına adapte edildiği genel olarak kabul görmüştür. Üzeri açık bir avlu ve etrafı çeviren portikolardan meydana gelen peristyl avlunun taban kısmında sütunların yerleştirildiği basamakların avluda bir havuz meydana getirdiği aşikardır. Roma dönemi konut mimarisine Etrüsk konutları ve mezar yapısından uyarlandığı düşünülen “Atrium” ve “Peristyl” avlu tarzları arasında bir köken sorunu mevcuttur.

Atrium tarzı konutlarda impluvium / compluvium sistemi kullanılırken, peristyl tipi konutlarda havuzcuk oluşturan bir taban ve üzeri açık bırakılan bir çatı sistemi kullanılır. Bu iki kullanım şekli aslında birbirine benzerdir.

Bu kavram sorunu Impluvium'un kökeni ile ilgilidir. Etrüsk kökenli olan Atrium'un önceleri üzeri kapalı çatı sistemi olan compluvium dan Impluvium'a geçişi ile başlar. M. Ö. 3.yy' da İtalya'nın Campania bölgesinde yaygınlaşan impluvium sistemi Hellenistik Doğu mimarisinin etkisi ile Atrium'un çatısı sütunlar ile taşınmıştır. Impluvium geçen bu süre içerisinde Compluvium ile bağlanarak aslında yağmur suyunu birikerek konutun su ihtiyacını karşılaması adına kurulmuş bir sistem olmuştur ve bu sistemin kökeniyle alakalı somut bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat, Compluvium'un Etrüsk tapınaklarında karşımıza çıkan bir uygulama olduğu bilmemektedir.

Bazı araştırmacılar Atrium ve Peristyl de kullanılan Impluvium'un birbirinden bağımsız, fakat benzer işleve sahip uygulamalar olduğunu düşünmektedir.

Roma Döneminde aristokrat konutlarını temsil ettiği düşünülen bu tip, Hellenistik peristyl'e atrium'un adapte edilmesi olarak da tanımlanabilir. Hellenistik Peristyl ile Roma Peristyl'i arasındaki temel ayrım eksensel düzen farklarıdır. İki dönem örneğinde de de peristyl merkezi konumda yer alır ancak Roma konutlarında Peristyl'in etrafında odalar belirli bir aksta simetrik bir şekilde konumlandırılmıştır. Hellenistik Dönem'e kıyasla daha ihtişamlı avluları vardır.

Zengin taş ve mermer döşemeler, süs havuzları, fresk süslemeleri mevcuttur. avlu ve diğer alanları birbirine bağlayan portikolar ise heykeller, saksı çiçekleri ve çeşmelerle süslenmiştir.

Roma Dönemi Peristyl’li konutlarını en iyi biçimde yansıtan örnek Efes kentinde bulunan Yamaç Evlerdir. Konutlara çeşmeler ve duvar resimlerinin eklendiği görülmektedir. Konutların Hellen ve Roma öğelerinin birlikte kullanılması Roma Dönemine mahsus bir yaklaşım olarak görülür. Konut Birimi 2’de SR 22/23 no’lu alandaki peristyl’in Hellen Mitolojisindeki thiasos sahneli mozaik döşemesi bu yaklaşıma örnek verilebilir.

Peristyl avlulardaki Hellen etkisi Geç Antik Çağ’da da görülmüştür. Anadolu’nun Doğu bölgelerinde M. S. 2.yy’da görülmeye başlayan peristyl, Geç Antik Çağ’da daha da gelişmiş ve konutlarda lükse işaret ederken, dini mimari alanlarında da kullanılmaya başlamıştır.

Geç Antik Dönemde peristyl çoğunlukla kiliseli konutlar ve Piskoposluk sarayları gibi yapılarda görülmektedir. Buna verebileceğim en iyi örnekler Laodikeia kentinde bulunan Kiliseli Peristyl’li konut ve Aphrodisias kentinde bulunan Piskoposluk Sarayı olacaktır.

Kiliseli peristyl’li konut Hellenistik Önemden itibaren peristyl’li yapı tarzını yansıtmıştır ve bu özelliği ile ayrı bir önem taşımaktadır. Peristyl’li bir konutun doğu kısmının düzeltilerek bir ev kilisesine dönüştürülmesi ile oluşmuştur. Konutun doğu kısmında yer alan kilise, Anadolu’nun kalıplaşmış kullanım biçim olan “Ata Kültü” odasının Hristiyanlıkla birlikte kiliseye evrilmiş olmasının bir göstergesidir.

Aphrodisias ’da bulunan piskoposluk sarayında eyalet valisinin konakladığı düşünülmektedir ve bu sebeple bu konutun resmi bir konut olduğu aşıkardır. Oldukça zengin mozaik, heykel gibi unsurlarla süslendiği ve aynı zamanda zeminin kesme mermer ile döşenmiş olması Geç Antik Çağ konutlarının Roma Dönemi konutlarına göre çok daha ihtişamlı olduğunun bir göstergesidir.

Geç Antik Çağ konutları geçmiş dönemlerden etkilenmiş, bu yaşam alanlarının uzun zaman boyunca devamı şeklinde kullanılmıştır. Konutların yapılarından değinecek olursak; konutlar çoğunlukla tuğladan ender görülse de mermerden yapılmaktadır. Varlıklı kesimin konutlarında çatılar düzdür ve teras şeklinde kullanılmıştır.

Peristyl'li konutlar Hellenistik ve Roma Dönemlerinde şehirlerin merkezi kısımlarında konumlanmıştır ve bu sebeple zengin ve soylu kesimin kullanımındadır. Geç Antik Dönemde ise daha çok dini mimariler ile birlikte kullanılmaları sebebiyle dini yapıların yakınlığında konumlanmıştır.

Son olarak çalışmada verilen örnekler ışığında peristyl'li konutları bölgesel olarak değerlendirecek olursak;

Klasik Dönem de verdiğimiz örnek ışığında peristyl'li konut mimarisinin Aiolis bölgesinde Larissa kentinde başlamış olup, Hellenistik Döneme ilerledikçe yoğunluk olarak Ionia bölgesinde yayılım göstererek Pamphyliya bölgesine kadar yayılmıştır. Roma Dönemi ve Geç Antik Çağ'da ise Pisidia ve Phrygia bölgelerine kadar yayılmıştır.

Yani Peristyl'li konutlar daha çok Ege ve Akdeniz bölgelerinde yoğunlaşmış olup, bunun sebebi ise avlulu konut mimarisi için en uygun iklim koşullarını sağlaması olabilir.

KAYNAKÇA

MODERN KAYNAKLAR

Akurgal, E., (1999), “Batı Anadolu’da Konut, Yerleşme ve Kent planlaması (M.Ö 3000-30)”, Yay. Haz. Yıldız Sey, *Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme*, , Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul (122-145).

Abbasoğlu, H., (1999), “Anadolu’da Antik Çağ’da Konut”, Yay. Haz. Yıldız Sey, *Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme*, , Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul (395-404).

Acar, E., (1999), “Anadolu’da Tarih Öncesi Çağlardan Tunç Çağı Sonuna Kadar Konut ve Yerleşme”, Yay. Haz. Yıldız Sey, *Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme*, , Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul (380-394).

Aslan, N., (2019), *Roma Dönemi Konut Mimarisinde Avlu Kullanımı ve Kültürel Kimlik İlişkisi: Ephesos, Priene, Aphrodisias, Kremna, Sia, Zeugma Örnekleri Işığında*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Aybek, S. Meriç, E.A., vd., (2009), *Metropolis, İonia’da Bir Ana Tanrıça Kenti*, Homer Kitabevi, İstanbul.

Abbasoğlu, H., (1993), “Perge Kazısı 1991 Yılı Ön Raporu”, *Kültür ve Turizm Bakanlığı 15. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C: 2, Ankara, (597-611).

Aydınoğlu, Ü., (2017), “Doğu Dağlık Kilikya’daki Kırsal Yerleşmelerde Peristyl Avlulu Konutlar”, *Adalya*, S. 20, (291-314).

Bie, O., (1891), “Zur Geschichte des Haus-Peristyls”, *Jahrbuch des Kaiserlich Deutschen Archäologischen Instituts Mit dem Beiblatt Archäologischer Anzeiger*, 6, (1-9).

Bergman, B. (2012)., “The Roman World”, Ed. S. E. Alcock ve R.Osborn, *Housing and Households*, Oxford: Classical Archaeology, (228-24).

Berenfeld, M., (2009), “The Triconch House and the Predecessors of the Bishop’s Palace at Aphrodisias”, *American Journal of Archaeology*, 113(2), University of Chicago Press, Chicago.

Drerup, H., (1967),” Prostashause und Pastashause. Zur Typologie des griechischen Hauses.”, Marburg Winkelmann-Programm Verlas Des Kunstgeschichtliches Seminars, Marburg/Lahn, (6-17).

Duyuran, R., (1948), *Priene Kılavuzu*, Milli Eğitim Basım Evi, İstanbul.

Eco, U., (2012), *Antik Yunan*, Çev: Leyla Tonguç Basmacı, Alfa Tarih Basımevi, İstanbul,

Emme, B., (2013), *Peristyl und Polis : Entwicklung und Funktionen öffentlicher griechischer Hofanlagen*, De Gruyter, Berlin.

Emme, B., (2016), “Liman Galerisi, Kuzey Agora ve Sebastiaon”, Edt: Philipp Niewöhner, *Miletos/Balat Arkaikten Osmanlı Dönemine kadar Kent Planlaması ve Anıtlar*, Ege yayınları, İstanbul, (54-56).

Er, Y., (2012), *Klasik Arkeoloji Sözlüğü*, Phoenix Yayınları, Ankara.

Eyice, S., (1999), “Türkiye’de Bizans Dönemi Yerleşimleri Hakkında Notlar ”, Yay. Haz. Yıldız Sey, *Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme*, , Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul (206-2206).

Eyice, S., (1982), “Türkiye’de Bizans Sanatı”, *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*, C.3, Görsel Yayınları.

Efe, F., (2013), *Dağlık Klikia ve İsaure Bölgesinde Antik Dönem Konut Mimarisi*, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Mersin.

Grahame, M., (1999), “Reading the Roman House: The Social Interpretation of Spatial Order”, Edt: Lesley, A., *Theoretical Roman Archaeology and Architecture: The Third Conference Proceedings*, Glasgow: Cruithne Press, (48-74).

Gözlü, A., (2018), “Antik Yunan’da Polis Öncesi Bir Sosyo-Ekonomik Formasyon: Oikos”, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 60, (269-279).

Gürler, B.,(1999), “Passing to the Prosta Type House in West Anatolia and the Location of this Type in the City Planning”, *Çağlar Boyunca Anadolu’da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu- Bildiriler*, ed. Dinçol, A. M., Ege Yayınları,231-240, İstanbul.

Gönül, H., (2008), *Batı Anadolu’daki Antik Yunan Konutu Araştırmalarında Başlıca Konu ve Sorunlar*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Güngör, Y., (2005), *Bergama Krallık Kültü*, Bergama Kültür Sanat Vakfı, Bergama Belleten 14, İzmir.

Gürkay, K., (2020), “Zeugma Roma Evlerindeki Mozaikler”, Edt: K. Gürkay, İki Dünya Arasında: Yaşamdan Ebediyete: Zeugma’da Evler ve Mezarlar, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, (160-261).

Haldon, J., (2007), *Bizans Tarih Atlası*, Çev. Ali Özdamar, Kitap Yayınevi, İstanbul.

Hoepfner, W., (1999), “Klasik Dönem ’de Konut ve Toplum”, Yay. Haz. Yıldız Sey, *Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme*, , Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul (155-163).

Kavas, K. R., (2012), “A Critical Review of The Roman Atrium House: Reading The Material Evidence on “Atrium” (1)”, *METU JFA*, (2), (143-155).

Koenigs, W., Raeck, W., vd., (1999), “Priene 1998”, *T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı 21.. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt:2, Ankara.

Ladstatter, S., (2012), *Ephesos Yamaç Ev 2*, Ege Yayınları, İstanbul.

Ladstatter, S., (2013), *Yamaç Ev 2’de Bir Gezinti*, Homer kitabevi, İstanbul.

Lang-Auinger C., (1996), *Forschungen in Ephesos VIII/3. Hanghaus I in Ephesos: der Baubefund Planmappe*, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien.

Mansel, A. M., (1978), *Side 1947-1966 Yılları kazıları ve Araştırmalarının Sonuçları*, Türk Tarih Kurumu Yayınevi, Ankara.

Meriç Ekin, A., ve Öz, A. K., (2017), “Metropolis Peristyl’li Ev Mimarisi ve Seramik Buluntuları”, *Arkeoloji Dergisi*, Ege Yayınları, C: XXII, (263-278).

- Mau, A., (1908), *Pompeji in Leben und Kunst*, Verlag W. Engelmann, Leipzig.
- Morkoç, S., (2008), *Antik Yunan Evleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Niewöhner, P., (2016), “Piskoposluk Sarayı”, *Miletos/Balat Arkaikten Osmanlı Dönemine kadar Kent Planlaması ve Anıtlar*, Edt: Philipp Niewöhner, Ege yayınları, İstanbul.
- Neveet, L.C., (2001), “House And Society In The Ancient Greek World”, Cambridge Universty Press, Cambridge,
- Oransoy, A., (2019), “Eski Yunan ve Roma’da Ev Yaşantısı”, *ARKHE Dergisi*, S.10, (4-13).
- Özhanlı, M., (2022), “*Pisidia’nın Başkenti Paganizm ve Hristiyanlığın Hac Merkezi ANTIOKHEIA*”, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul
- Robertson, D. S., (1943), *Greek and Roman Architecture*, Cambridge Univerty Press, London.
- Saltuk, S., (2017), *Arkeoloji Sözlüğü*, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- Steskal, M. Ve Ladstatter, S., (2009), “Asia’nın Metropolis’inde Yer Alan Ana Kült Yapısındaki Son Araştırmalar Ephesos Prytaneion’u”, *Anatolia*, 35, (127-149).
- Şimşek, C., (2013), “2011 yılı Laodikeia Çalışmaları”, *T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 34. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu, C: 3, (103-124).
- Şimşek, C., (2020), “2018 yılı Laodikeia Çalışmaları”, *T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı 41. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 41. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu, C: 4, (579-610).
- Şimşek, C., (2010), “2006 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazıları”, *T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı 29. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C: 3, Kocaeli, (99-122).
- Tanyeli, U., (1999), “Anadolu’da Bizans, Osmanlı Öncesi ve Osmanlı Dönemlerinde Yerleşme ve Barınma Düzeni”, Yay. Haz. Yıldız Sey, *Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme*, , Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul (405-471).

Taschner, M., (2016), “Bouleuterion”, *Miletos/Balat Arkaikten Osmanlı Dönemine kadar Kent Planlaması ve Anıtlar*, Edt: Philipp Niewöhner, Ege yayınları, İstanbul.

Uytterhoeven, I., vd, (2010), “Sagalassos 2008 ve 2009 Kazı ve Restorasyon Sezonları”, Kültür ve Turizm Bakanlığı 32. Kazı Sonuçları Toplantısı, C: 3, İstanbul.

Uytterhoeven, I. ve Van Beeumen, R., (2012), “Sagalassos 2011 Kazı ve Restorasyon Sezonu”, Kültür ve Turizm Bakanlığı 34. Kazı Sonuçları Toplantısı, C: 3, Çorum.

Uytterhoeven, I. ve Van Beeumen, R., (2013), “Sagalassos 2012 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, Kültür ve Turizm Bakanlığı 35. Kazı Sonuçları Toplantısı, C: 2, Muğla.

Vicente, A.C., (2014), “The peristyle house and porticated court house: similarities and differences between the two”, *CIAC: Centro y periferia en el mundo clásico*, XVIII, (1013-1017).

Zeyrek, T. H., (2005), “*Anadolu Konut Mimarisinde Portikolu Avluların Gelişimi ve Değişimi*”, Ege Yayınları, İstanbul.

Zeyrek, T.H., (2002), “*Perge Konut Alanı 1989-98 Kazılarında Ortaya Çıkarılan Evler Mimari Açısından Bir Değerlendirme*”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.

Zimmermann, N. ve Ladstatter, S. (2011). *Wall Painting in Ephesos from The Hellenistic to the Byzantine Period*, Ege Yayınları, İstanbul.

Wycherley, R.E., (1993), *Antik Çağda Kentler Nasıl Kuruldu*, İstanbul.

ANTİK KAYNAKLAR

Hesiodos., (2016), *Theogonia – İşler ve Günler*, Çev. Sabahattin Eyüboğlu ve Azra Erhat, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Vitruvius., (2015), *Mimarlık Üzerine On Kitap*, Çev. Suna Güven, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları, Ankara.

İNTERNET KAYNAKLARI

- 1 <https://www.pau.edu.tr/tripolis/tr/sayfa/2020-3>
- 2 <https://www.pau.edu.tr/tripolis/tr/sayfa/mozaikli-villa>
- 3 <http://aphrodisias.classics.ox.ac.uk/tr/tr-bishopspalace.html#prettyPhoto>
- 4 <https://sehirplanlama.ibb.istanbul/beyoglu-arsivi-haritalar/>

HARİTALAR VE ŞEKİLLER

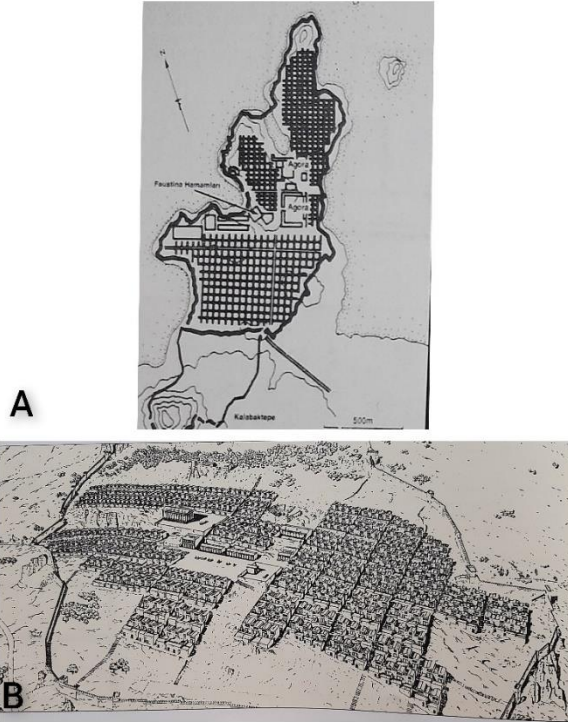
Harita 1: Konstantinopolis Haritası (<https://sehirplanlama.ibb.istanbul/beyoglu-arsivi-haritalar/>)

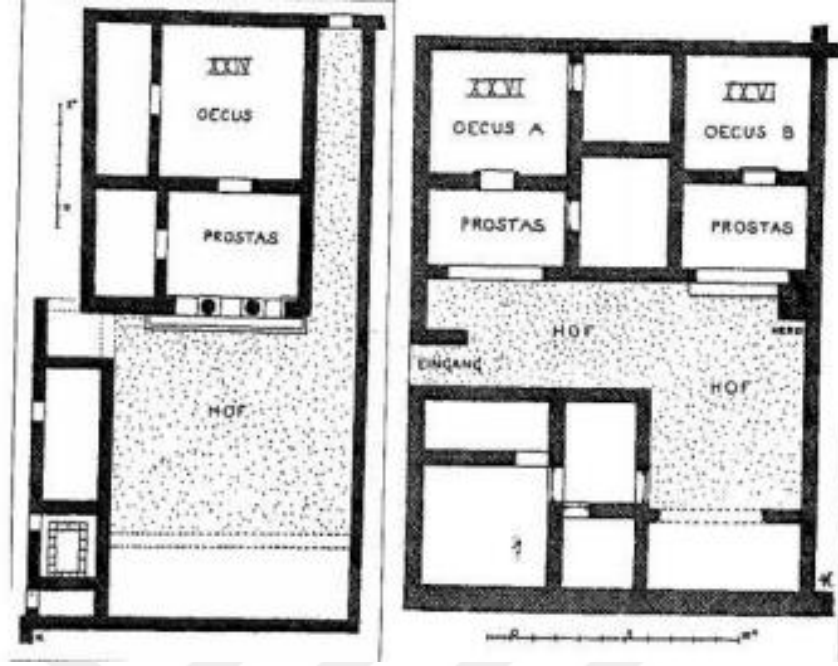
Harita 2: Aphrodisias Kenti Haritası (Aslan, 2013: 101.).

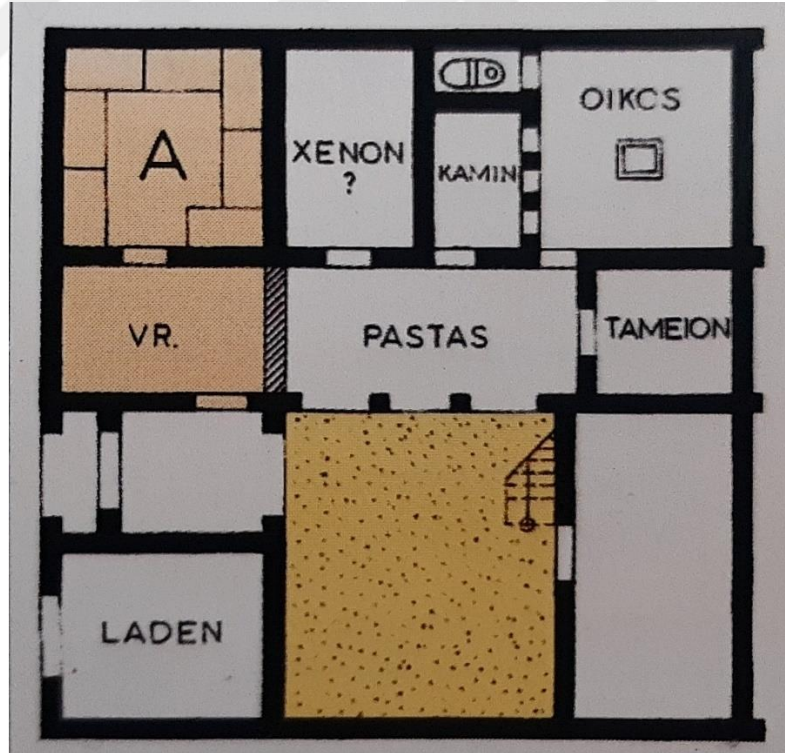
Şekil 1: İnce Dallar ve Çamur ile Yapılan Kulübeler (Acar, 1999: 381.).

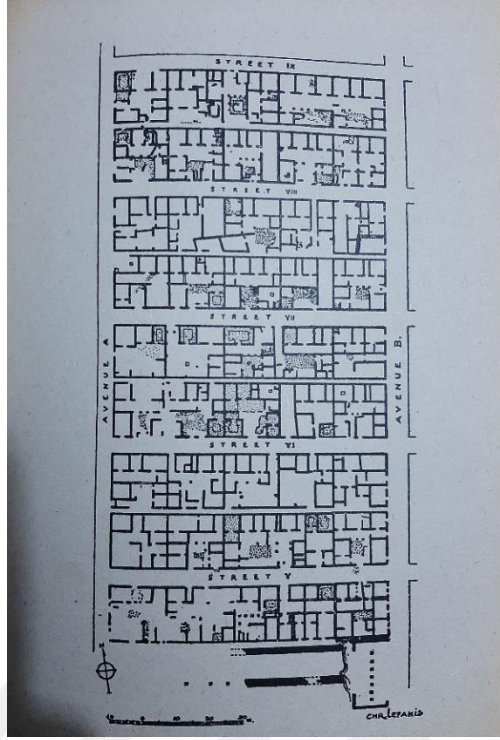
Şekil 2: Hippodamos Planının En İyi Örnekleri; A) Miletos Antik Kenti B) Priene Antik Kenti (Kolb, 1999:151., Abbasoğlu, 1999: 395.).

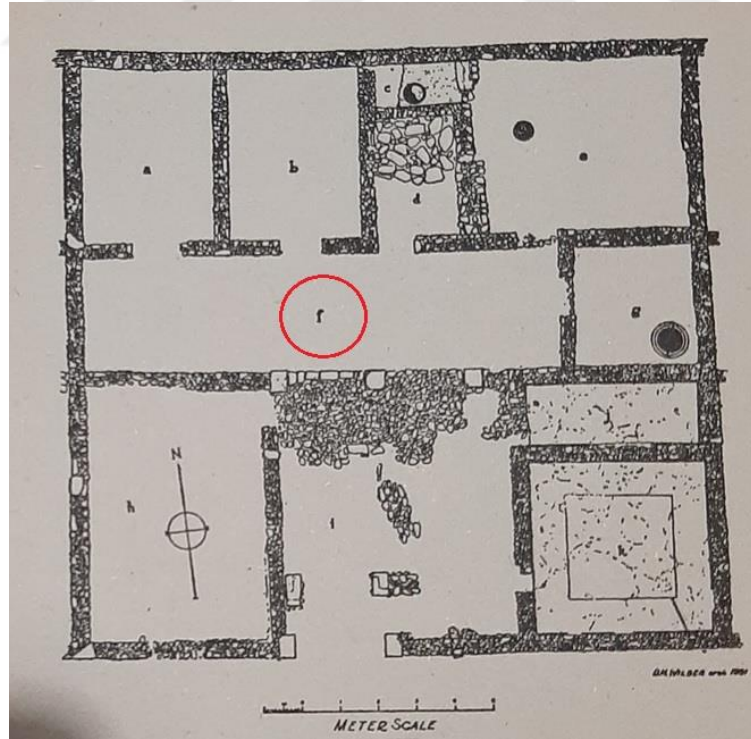
Şekil 3: Priene Prostas Tipi Plana 2 Örnek (Akurgal, 1999: 137.).

Şekil 4: Pastas Tipi Konut Planı (Abbasoğlu, 1999: 396.).

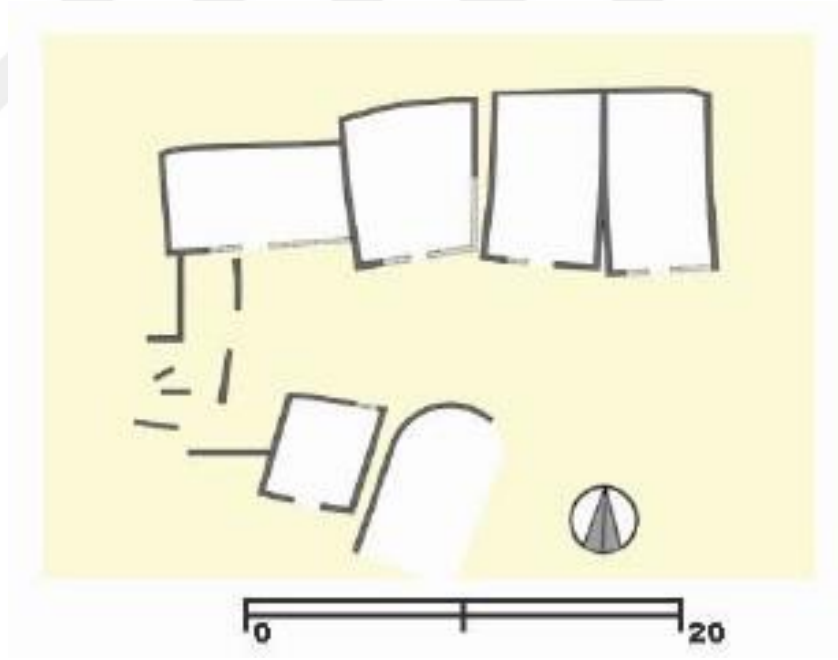
Şekil 5: Olynthos Konutları (Wycherley, 1993: 21.).

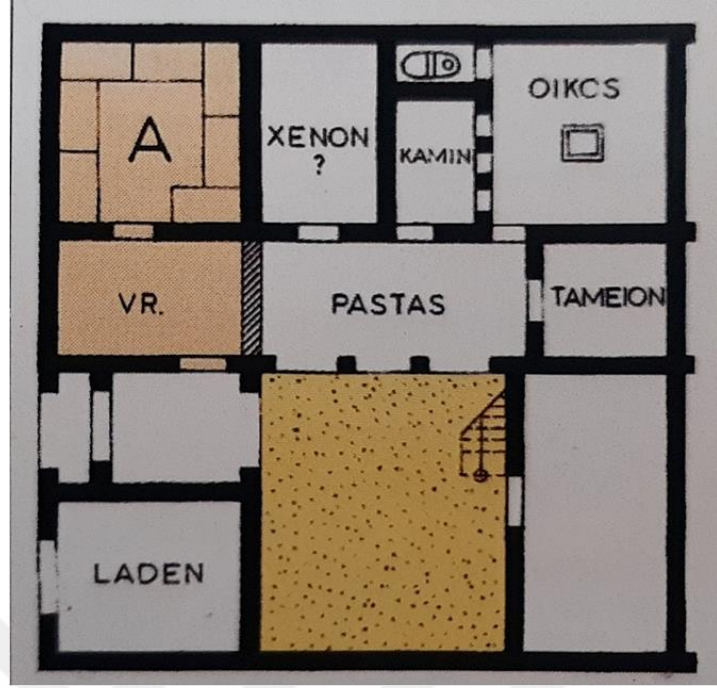
Şekil 6: Olynthos Konutu (Wycherley, 1993:170.).

Şekil 7: Hellenistik Konutta Avlu.

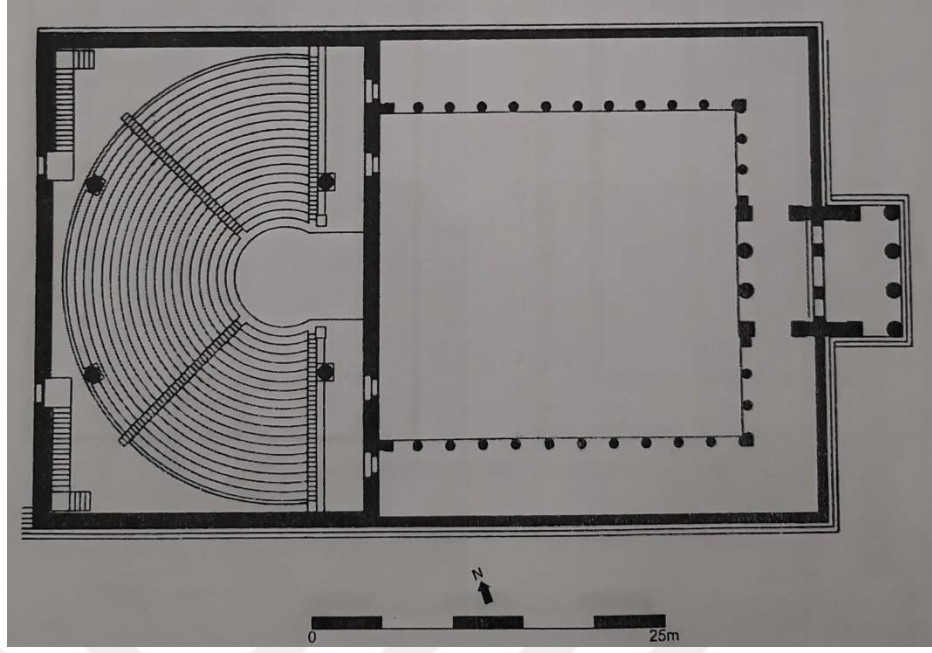
Şekil 8: Bayraklı 'da Bulunan İlk Çok Odalı ve Avlulu Konut Örneği (Gönül, 2008: 132.).

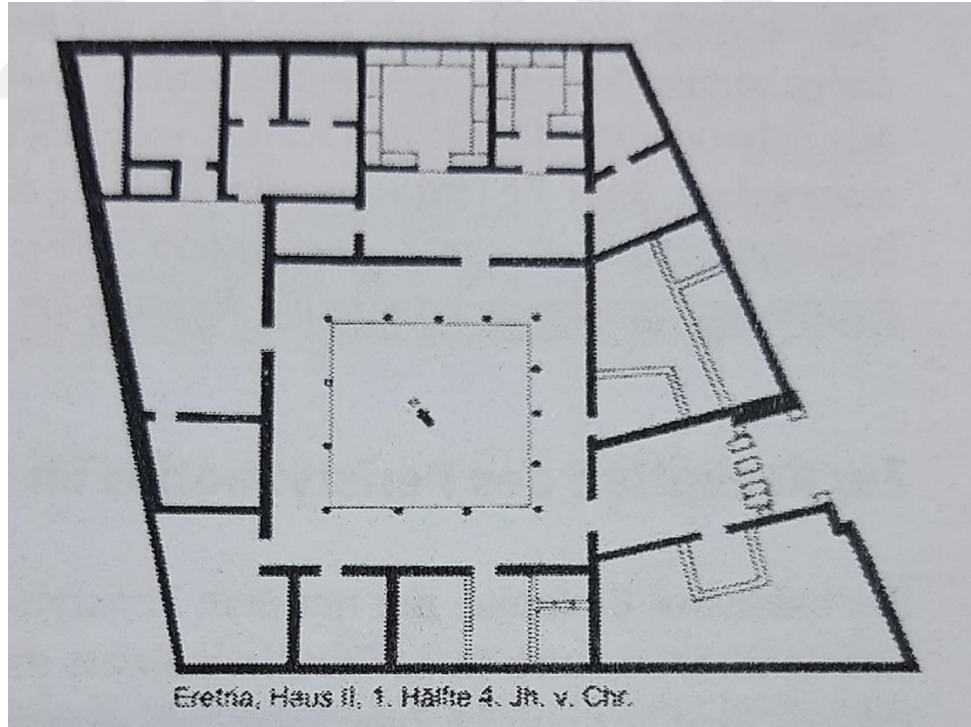
Şekil 9: Hellen Konutunda Oikos (Abbasoğlu, 1999: 396.).

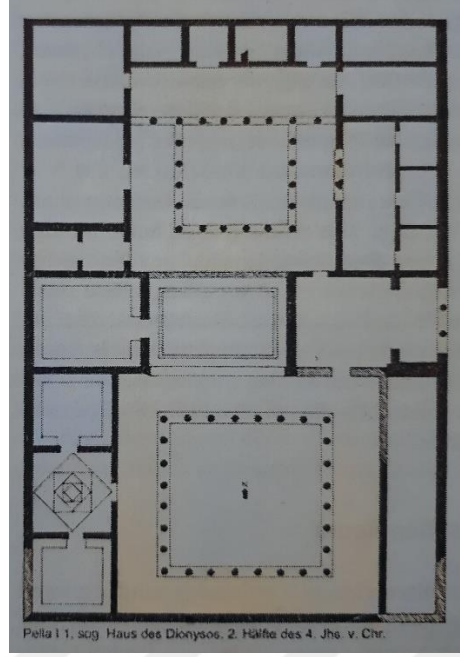
Şekil 10: Hellen Konutunda Andron.

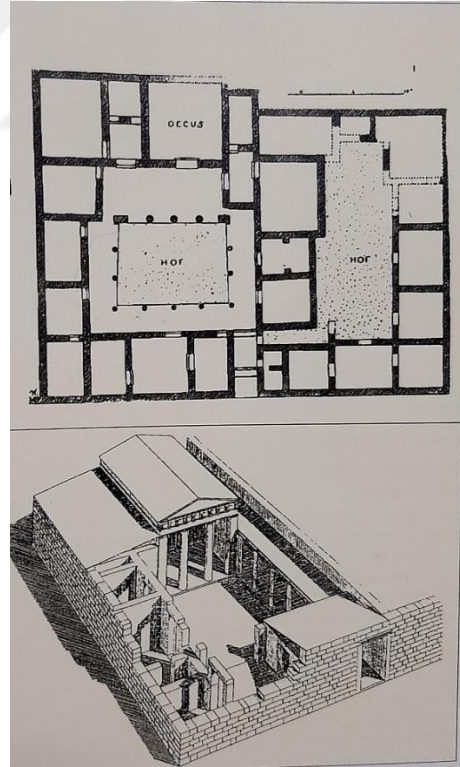
Şekil 11: Miletos Bouleuterion'u Planı (Emme, 2013: 460.).

Şekil 12: Eretrai Ev II (Emme, 2013: 238.).

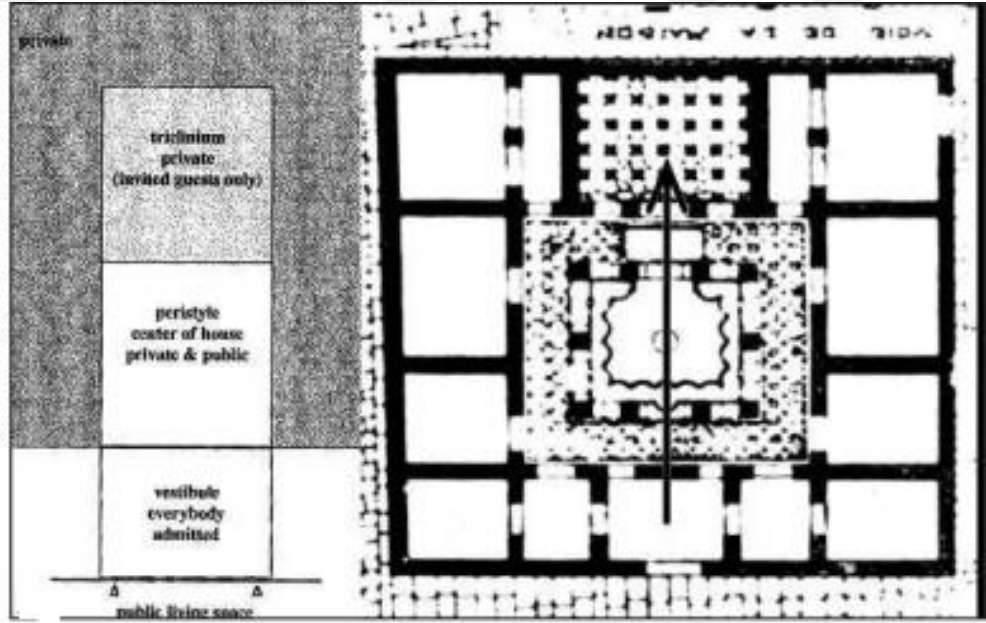
Şekil 13: Pella Kenti Peristyl'li Konut Planı (Emme, 2013: 238.).

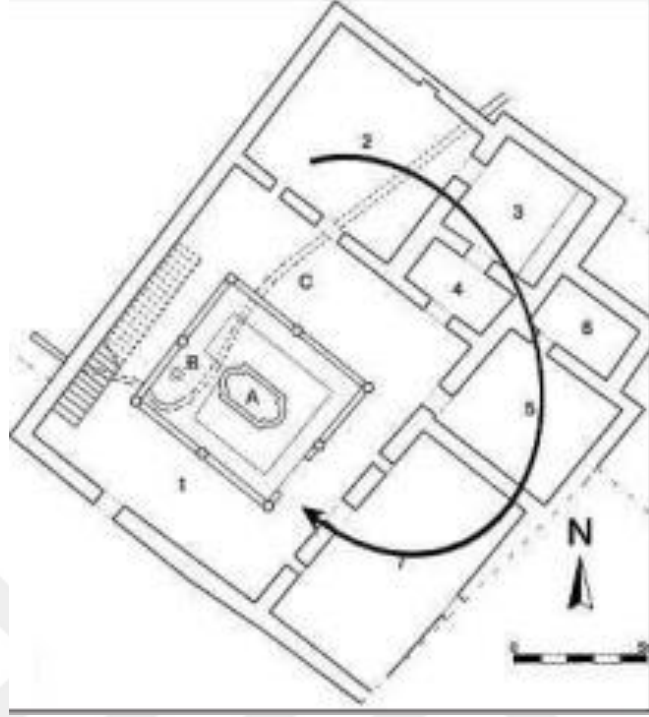
Şekil 14: Priene 33 No'lu Konut ve Planı (Abbasoğlu, 1999: 397.).

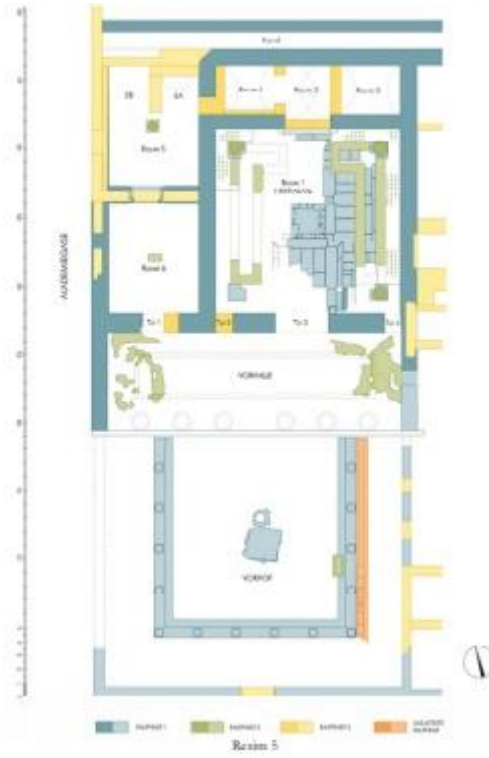
Şekil 15: Peristyl Tipi Konut (Aslan, 2019: 110.).

Şekil 16: Roma Dönemi Peristyl'li Konut Planı (Vicente, 2014: 1014.).

Şekil 17: Hellenistik Dönem Peristyl'li Konut Planı (Vicente, 2014: 1014.).

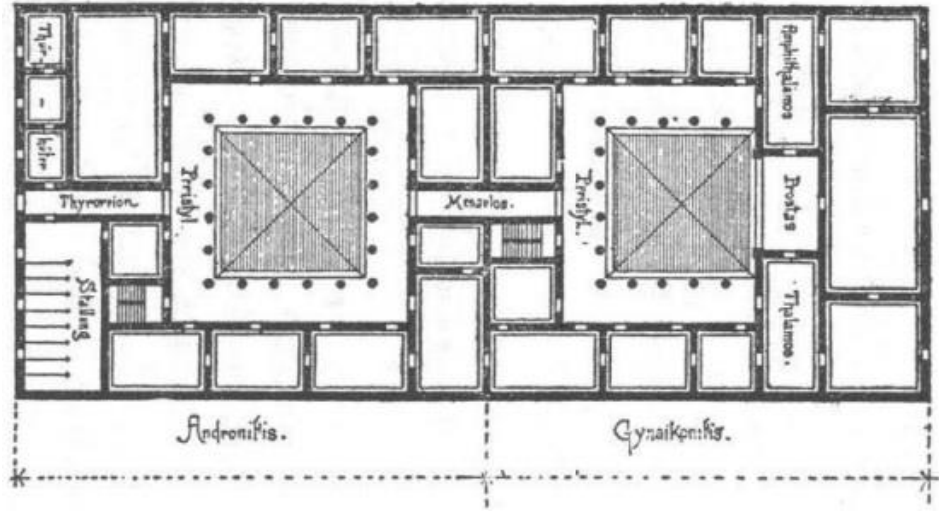
Şekil 18: Ephesos Prytaneium'u Planı (Steskal ve Ladstatter, 2009: 145.).

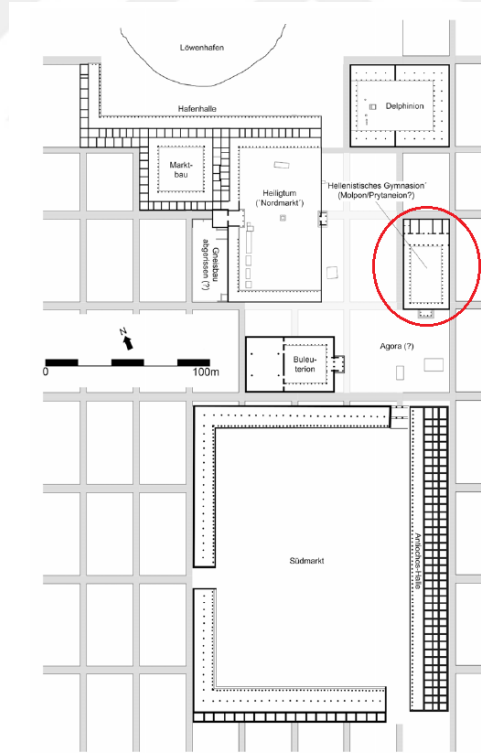
Şekil 19: Rhodos Tipi Peristyl'in Sütun Sıralarının Örneği Efes Prytaneion'u.

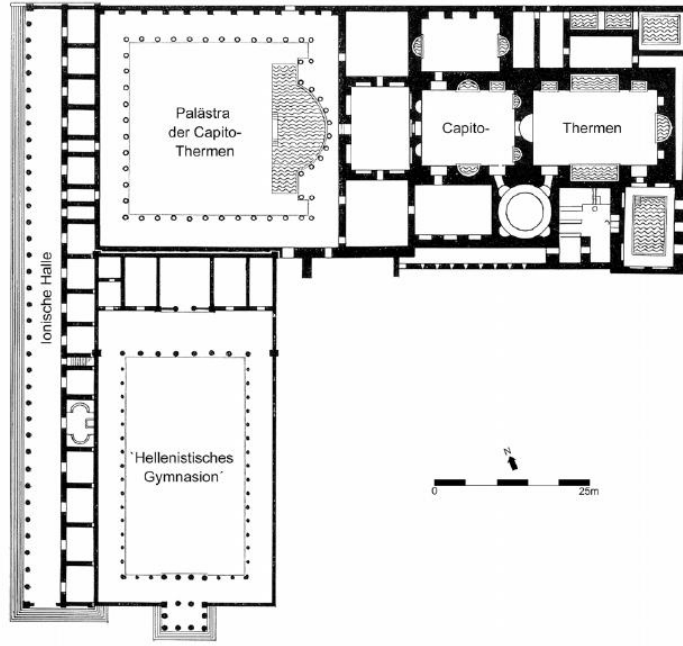
Şekil 20: Efes Prytaneion'u Hestia Salonu (Steskal ve Ladstatter, 2009: 144.).

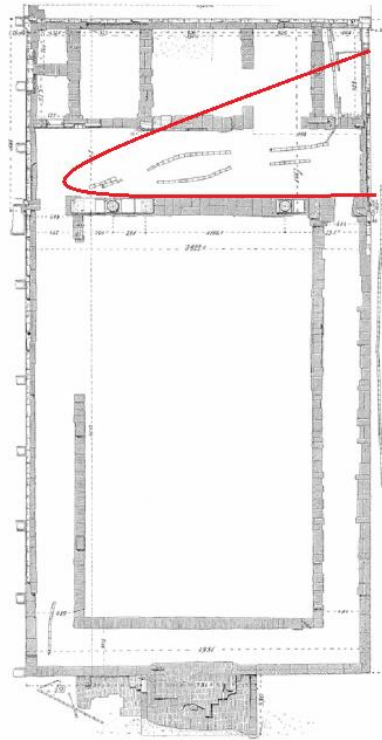
Şekil 23: Çift Peristyl Avlulu Konut Tipi Planı (Vitruvius, 2015: 139.).

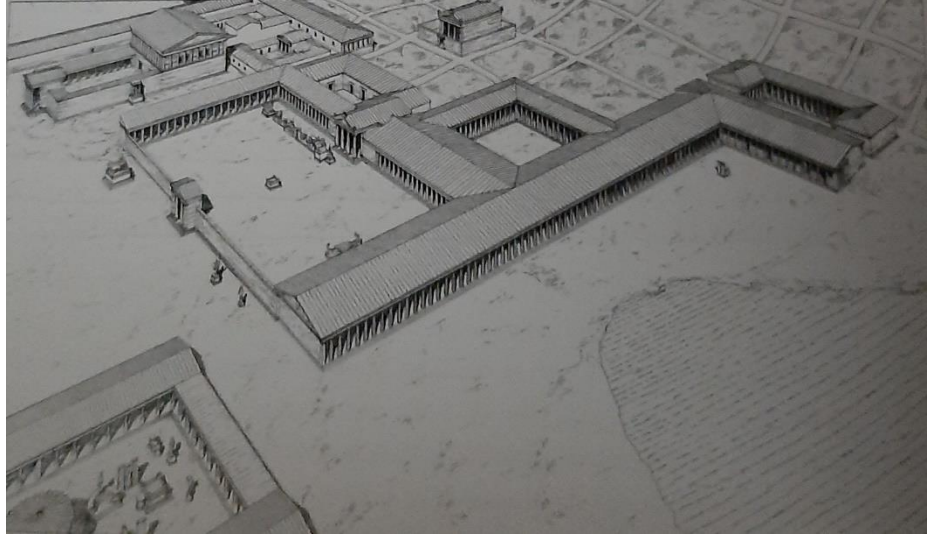
Şekil 24: Miletos Hellenistik Peristyl (Emme, 2013: 453.).

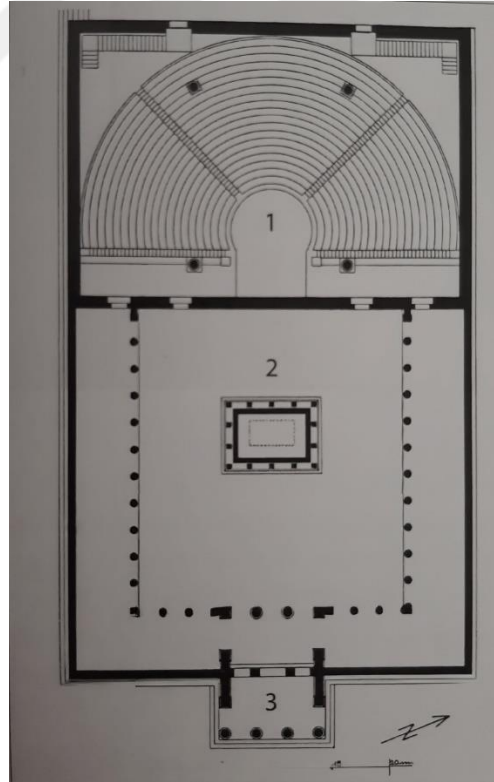
Şekil 25: Miletos Hellenistik Peristyl Planı (Emme, 2013: 116.).

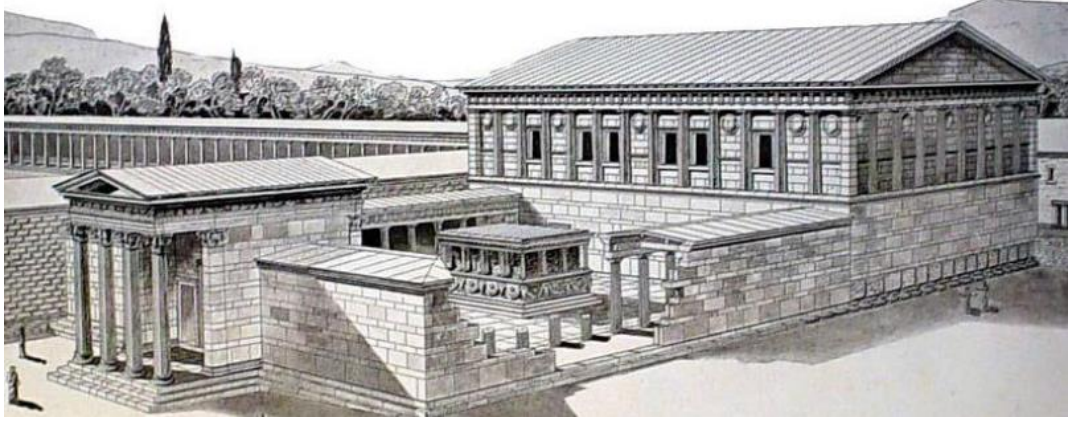
Şekil 26: Miletos Hellenistik Peristyl Su Boruları Sistemi (emme, 2013: 461.).

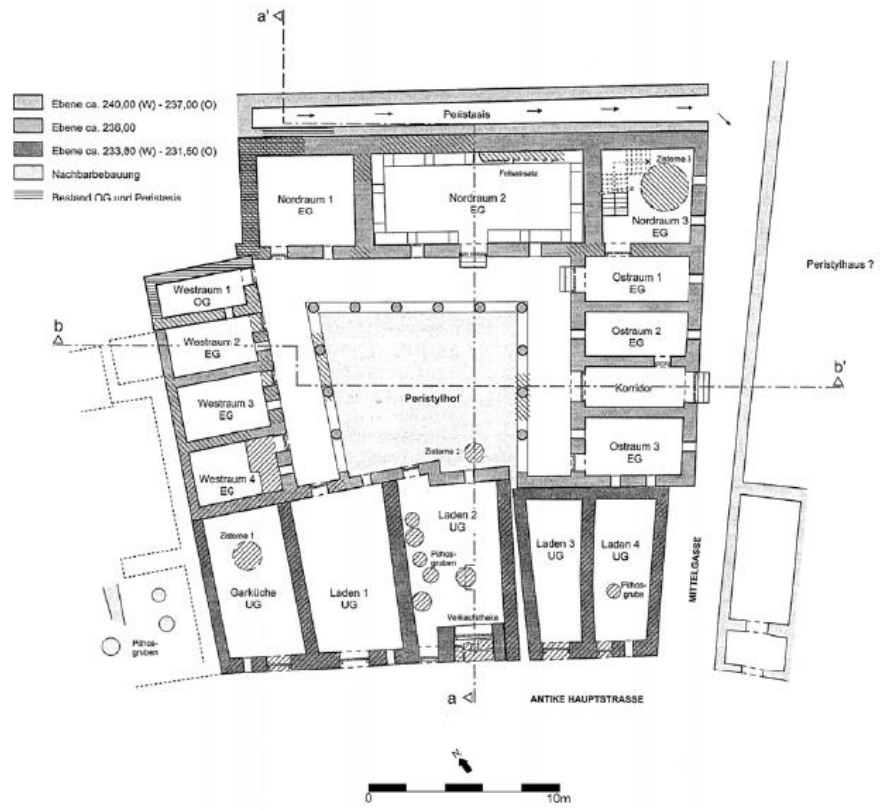
Şekil 27: Miletos Liman Galerisi (Emme, 2016: 56.).

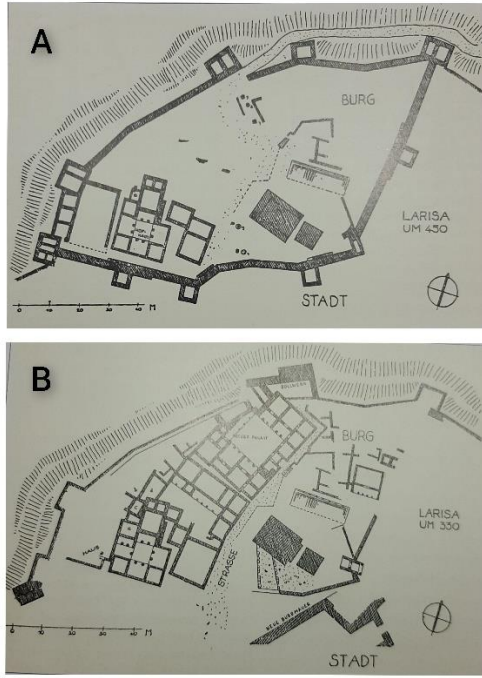
Şekil 28: Miletos Bouleuterion'u (Emme, 2016: 91.).

Şekil 29: Milet Bouleuterion'u Rekonstrüksiyonu (Emme, 2016: 92.).

Şekil 30: Pergamon Podium Salonlu Bina Planı (Emme, 2013: 186.).

Şekil 31: Larissa'da Merkezi Avlusu Bulunan Peristyl'li Konut. Peristyl Tipi Konutun Batı Anadolu'daki En Eski Örneği (Abbasoğlu, 1999: 133.).

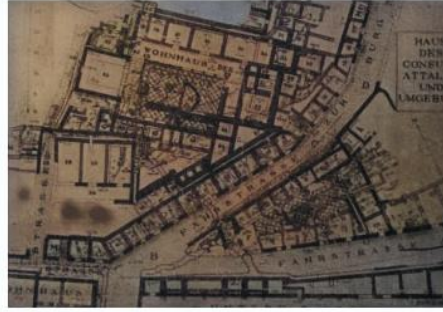
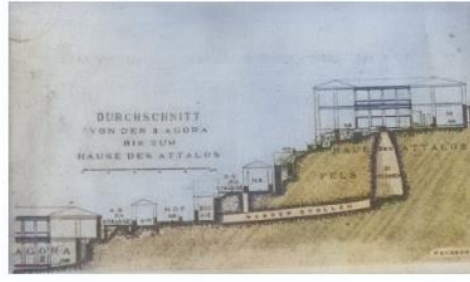
Şekil 32: Priene 33 No'lu Konut Planı (Abbasoğlu, 1999: 397.).

Şekil 33: Side Peristyl'li Konut (Mansel, 1978: 249.).

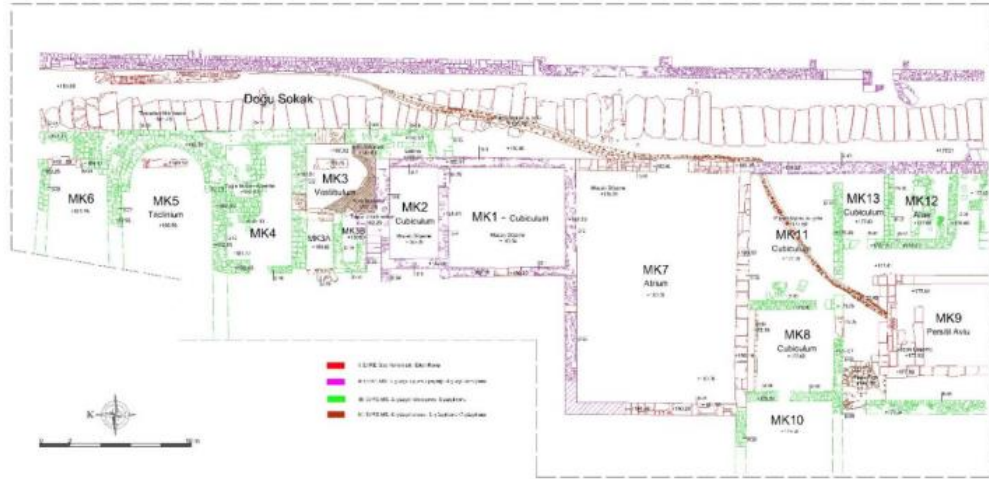
Şekil 34: Side Peristyl'li Konut Avludaki Havuz ve Kuyu (Mansel, 1978: 250.).

Şekil 35: Bergama Konsül Attalos'un Evi (Morkoç, 2008:85.).

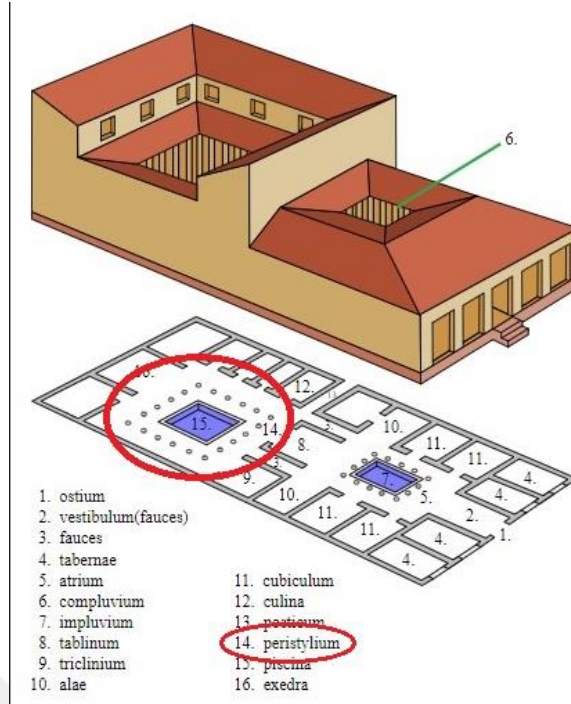
Şekil 36: Tripolis Mozaikli Konut Genel Görünümü (<https://www.pau.edu.tr/tripolis/tr/sayfa/2020-3>)

Şekil 37: Tripolis Mozaikli Konut Planı (<https://www.pau.edu.tr/tripolis/tr/sayfa/mozaikli-villa>)

Şekil 38: Tripolis Mozaikli Konut Mekân 9 Peristyl'li Avlu (<https://www.pau.edu.tr/tripolis/tr/sayfa/mozaikli-villa>).

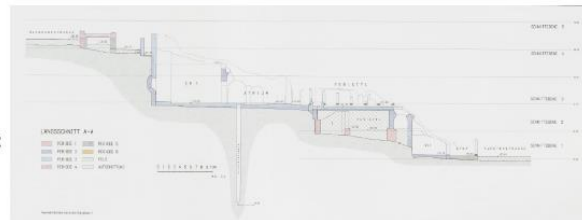

Şekil 39: Roma Konutunda Peristyl.

EFES KENT PLANI

EFES YAMAÇ EVLER
TERASLARI

Şekil 40: Efes Yamaç Evler Terasları (Lang- Auning, 1996.).

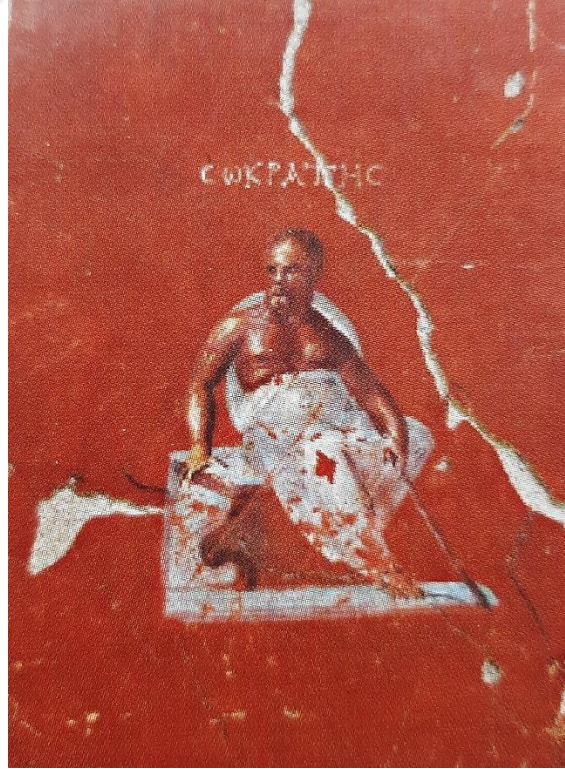
Şekil 41: Efes Kenti Hava Fotoğrafi (Ladstatter, 2012: 11.).

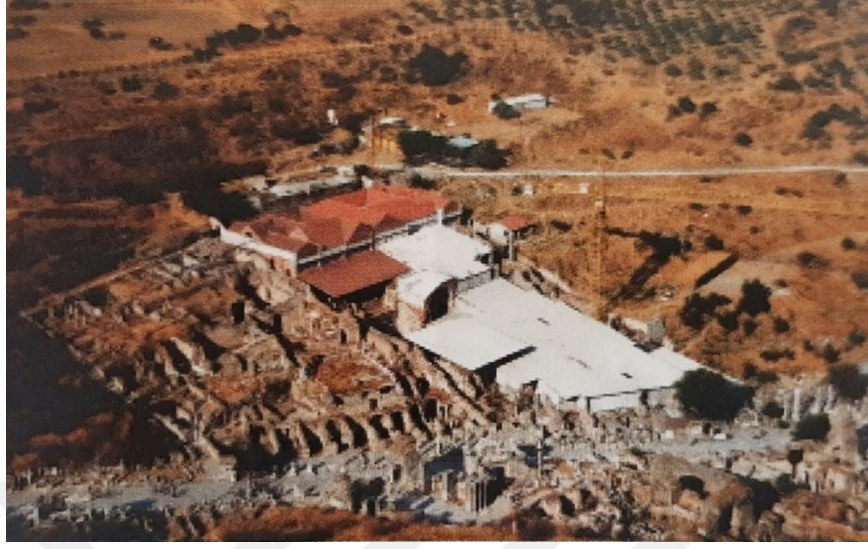
Şekil 42: Efes Yamaç Evlerin Hava Fotoğrafi (Ladstatter, 2012: 42.)

Şekil 43: Efes Yamaç evlerin Kuretlar Caddesine Sınırı (Lang- Auinger, 1996).

Şekil 44: Efes Sokrates Sfenksi (Ladstatter, 2012: 66.)

Şekil 45: Efes Yamaç Ev 2'nin Yeni Çatısı (Ladstatter, 2012: 49.).

Şekil 46: 2000 yılında Efes Yamaç Evlere Yapılan Koruyucu Sistem (Ladstatter, 2012: 50.).

Şekil 47: Efes Yamaç Ev 2 Planı (Ladstatter, 2012: 72.).

Şekil 48: Yamaç Ev Peristyl Avlu SR 2 (Ladstatter, 2012: 194.).

Şekil 49: Yamaç Ev Konut Birimi 4'te Havuzlu Peristyl (Aslan, 2019: 126.).

**Konut Birimi 2'de SR 22/23
no'lu alandaki peristyl**

**Hellen Mitolojisiindeki
Thiasos sahneli mozaik
döşemesi**

Şekil 50: Yamaç ev Konut Birimi 2'de SR 22 ve SR 23 No'lu Alandaki Peristyl Avlu (Ladstatter, 2012: 202., Aslan, 2019: 126.).

Şekil 51: Pisidia Antiocheia Atrium'lu Ev Genel Görünümü (Özhanlı, 2022: 92.).

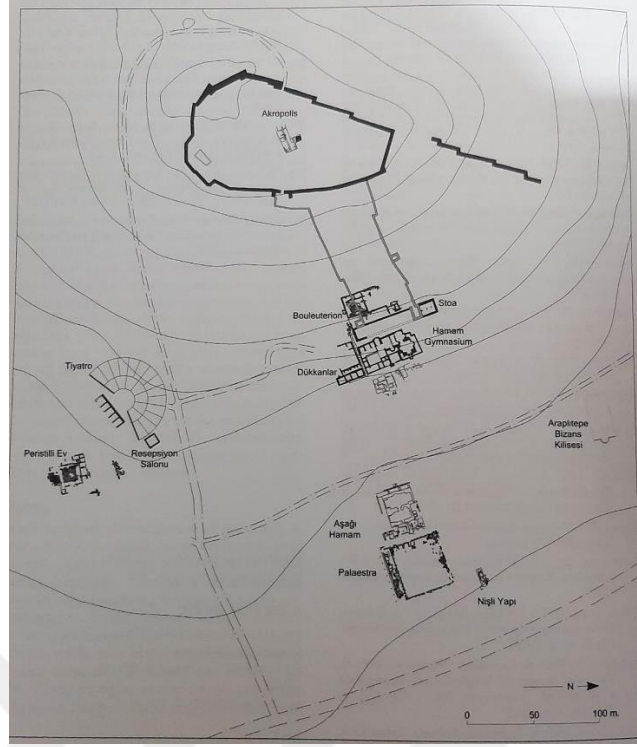
Şekil 52: Pisidia Antiocheia Atrium'lu Evdeki Havuz ve Sarnıç (Özhanlı , 2022: 92.).

Şekil 53: Pisidia Antiocheia Atrium'lu Evin Hamam Kısım (Özhanlı, 2022: 95.).

Şekil 54: Metropolis Kent Planı (Meriç ve Öz, 2017: 13.).

Şekil 55: Metropolis Kent Planında Peristyl'li Konut (Meriç ve Öz, 2017: 270.).

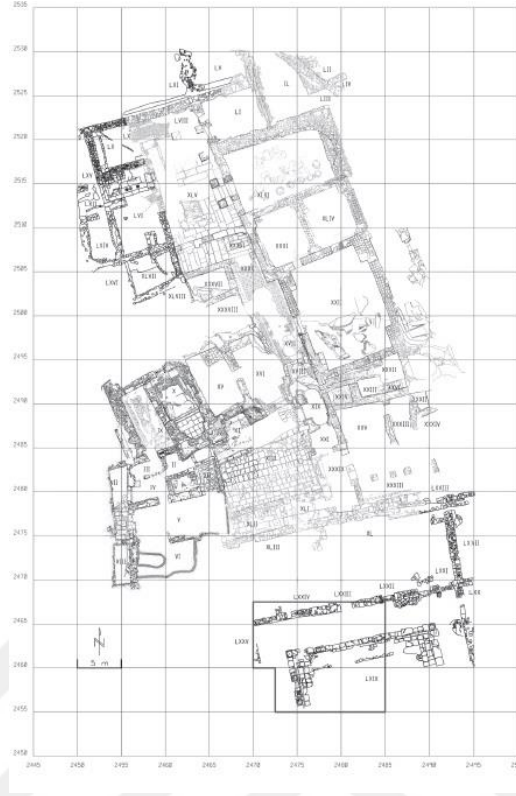
Şekil 56: Metropolis Peristyl'li Konut Genel Görünüm (Meriç ve Öz, 2017: 278.).

Şekil 57: Metropolis Peristyl'li Avludaki Havuz (Meriç, Öz, vd., 2009: 86.).

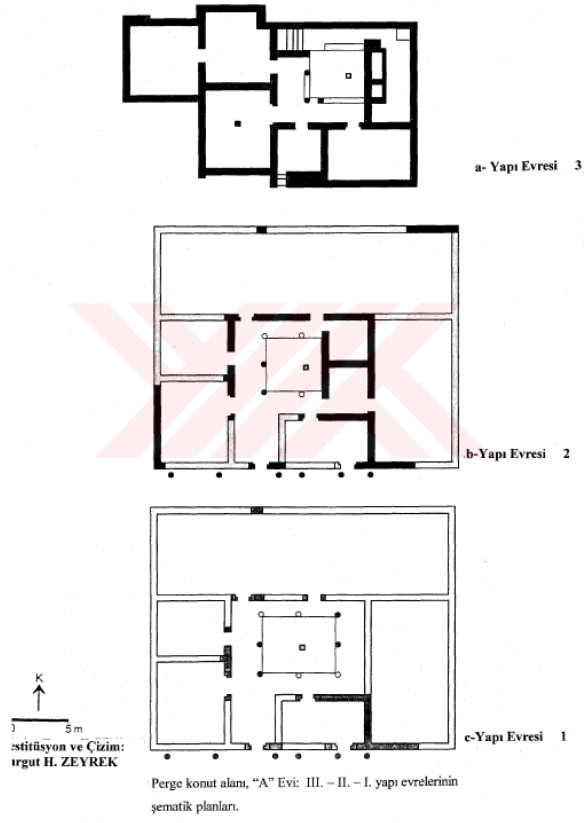
Şekil 58: Metropolis Peristyl'li Konutta Bulunan İon Sütun Başlığı (Meriç, Öz, vd., 2009: 85.).

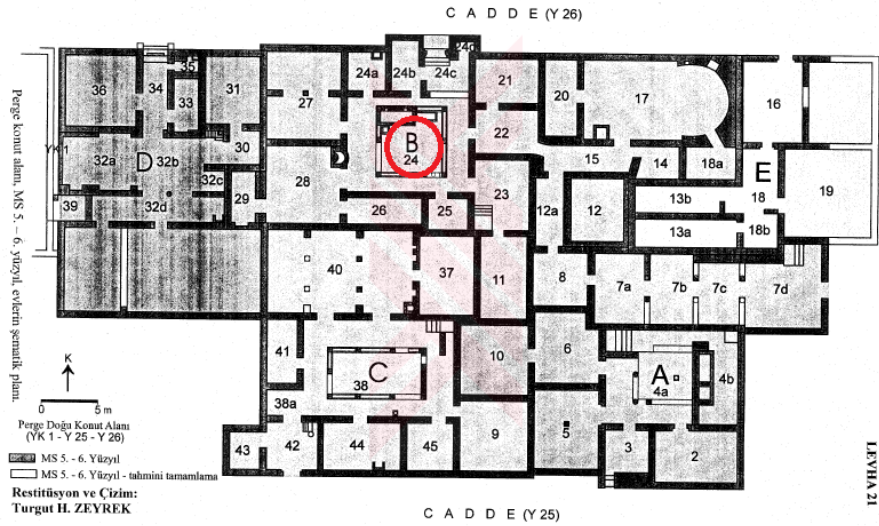
Şekil 61: Sagalasoss Kent Konağı 2011 Yılı Kazı Çalışmaları Planı (Uytterhoeven ve Beeumen, 2012: 153.).

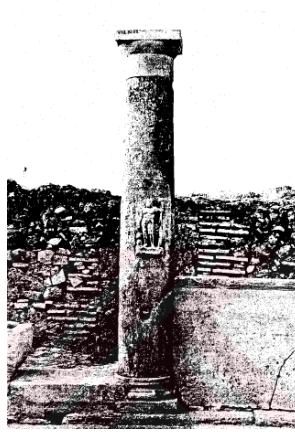
Şekil 62: Sagalasoss Kent Konağı 2012 Yılı Kazı Çalışmalarında Peristyl'li Avlu genel Görünümü (Uytterhoeven ve Beeumen, 2013: 255.)

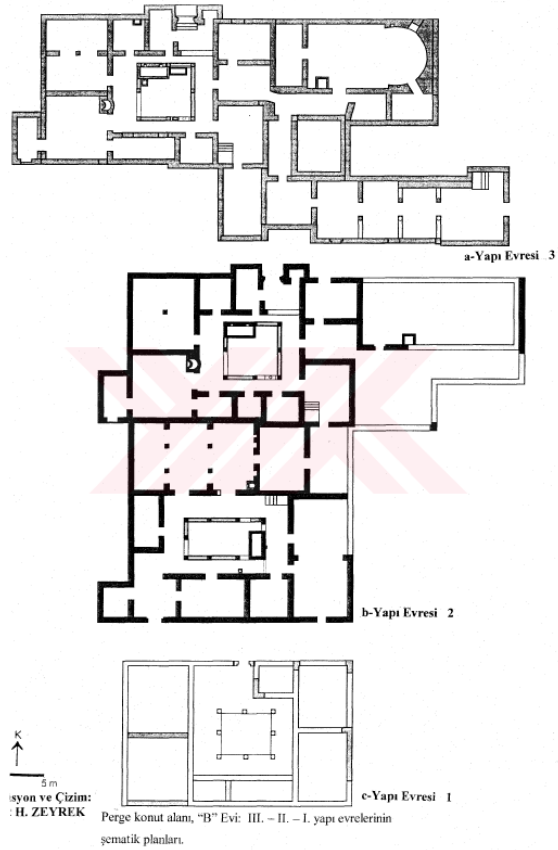
Şekil 65: Perge A Evi Yapı Evreleri Şematik Planı (Zeyrek, 2002.).

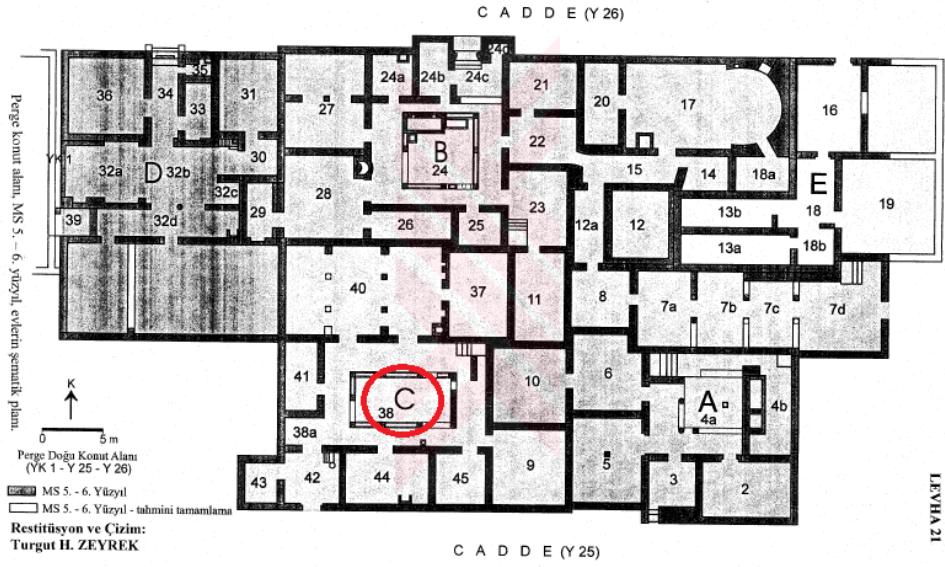
Şekil 66: Perge B Evi Planı (Zeyrek, 2002.).

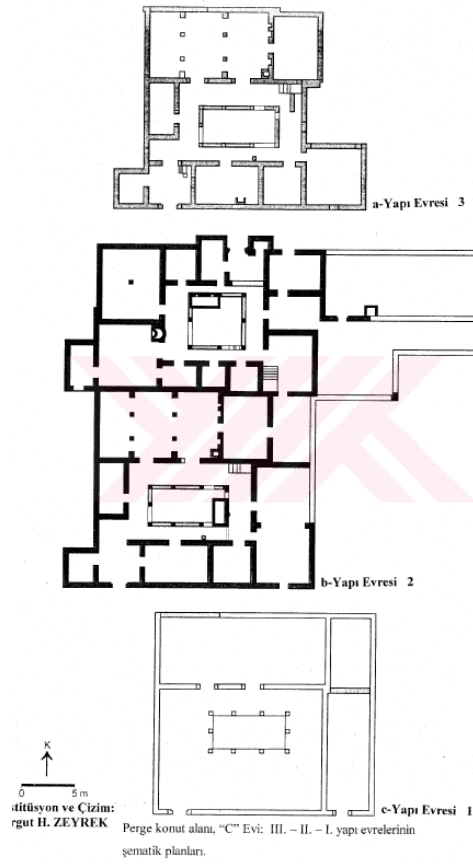
Şekil 67: Perge B Evi 24 Numaralı Mekandaki Poseidon Kabartmalı Sütun (Zeyrek, 2002.).

Şekil 68: Perge B Evi Yapı Evreleri Şematik Planı (Zeyrek, 2002.).

Şekil 69: Perge C Evi Planı (zeyrek, 2002.).

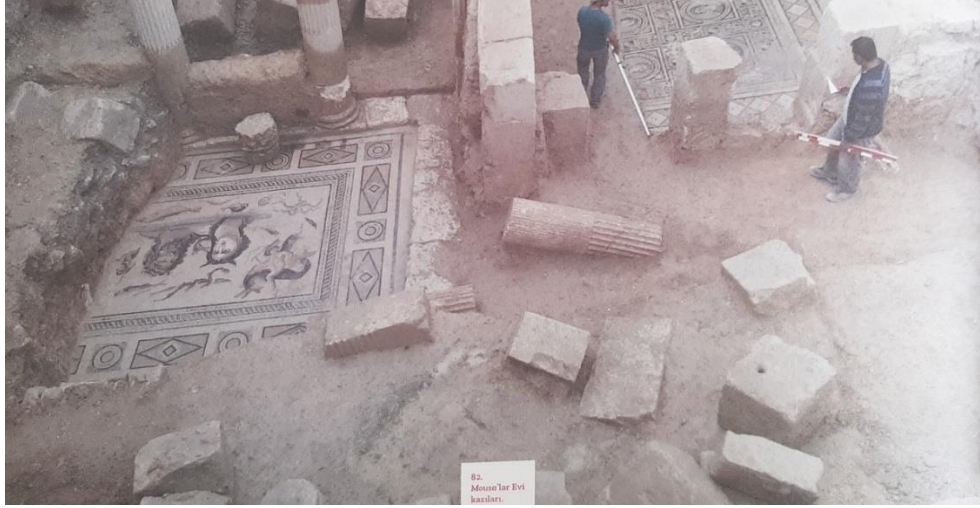
Şekil 70: Perge C Evi Yapı Evreleri Şematik Planı (Zeyrek, 2002.)

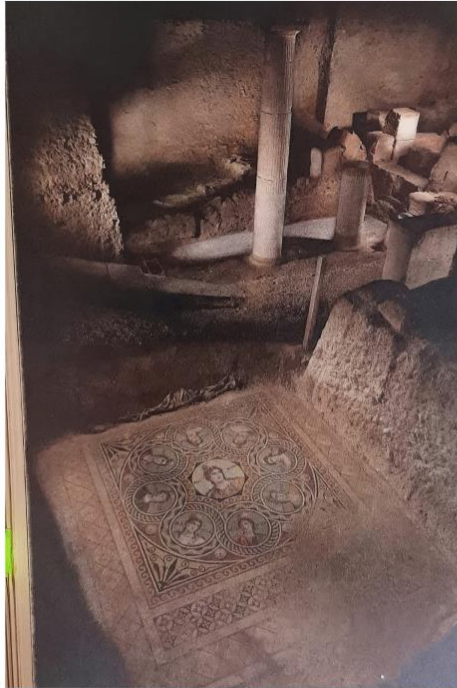
Şekil 71: Laodikeia Mozaikli Güney Roma Villası Hava Fotoğrafı (Şimşek, 2007Ç 119.)

Şekil 72: Laodikeia Mozaikli Güney Roma Villası Atrium Mozaïği Parçası (Şimşek, 2007: 119.).

Şekil 73: Zeugma Mousa'lar Evi Kazı Alanı (Görkay, 2020: 238.).

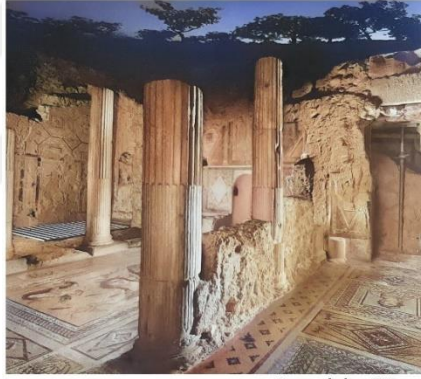

Mousalar Mozaîği

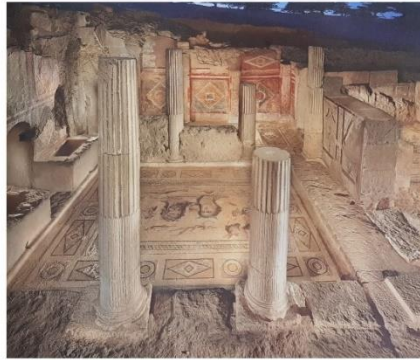
Şekil 74: Zeugma Mousa'lar Mozaîği'nin Bulunduğu Alan ve Mousa'lar Mozaîği (Görkay, 2020: 240.).

Şekil 75: Zeugma Mousa'lar Evi Gynakion Zemin Mozaïği İdeal Kadınlar Betimi (Görkay, 2020: 243.).

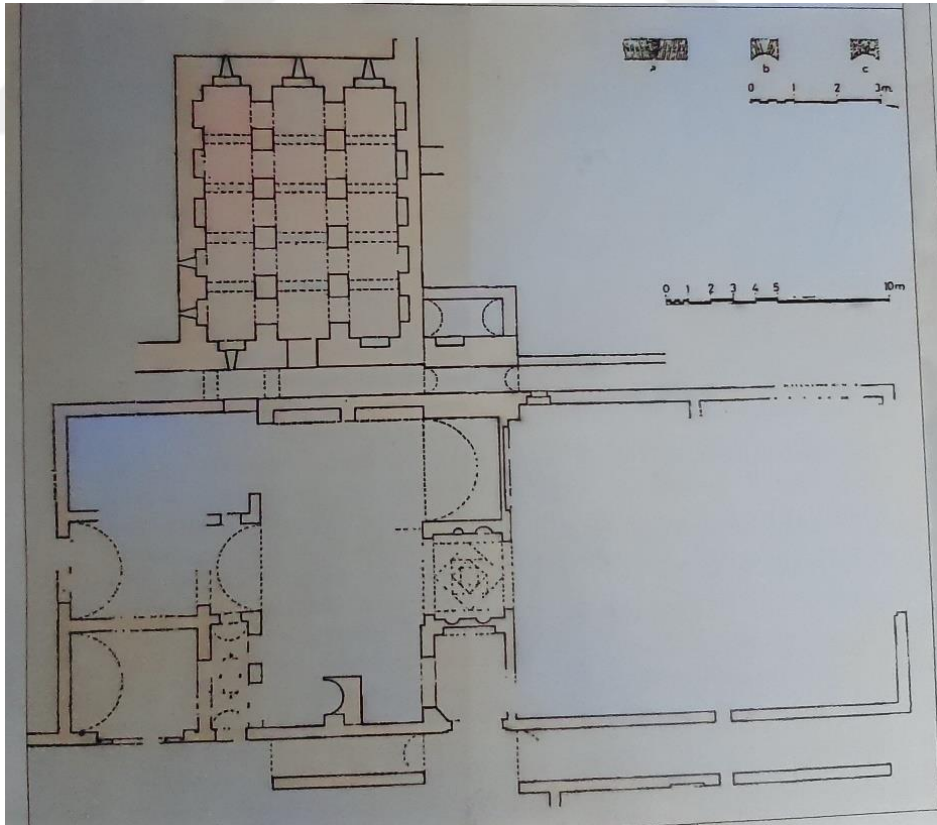
Antoninler Dönemi merkezi avlu

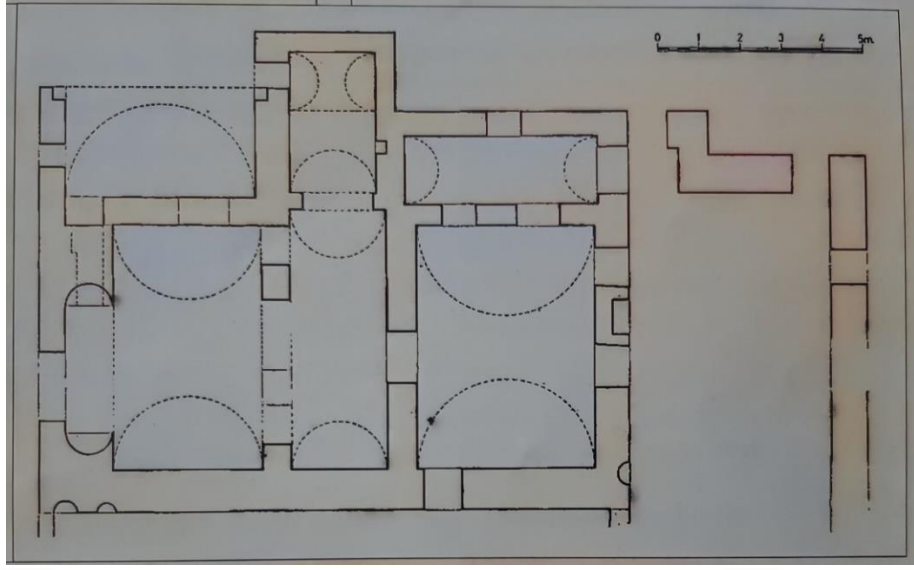
Şekil 76: Zeugma Mousa'lar Evi Merkezi Avlu, Loggia ve Avludaki Antoninler Dönemi Korinth Sütunları (Görkay, 2020: 44-45.).

Şekil 77: Zeugma Mousa'lar Evi Merkezi Avludaki Okeanos ve Tethys Mozaïği (Görkay, 2020: 248.).

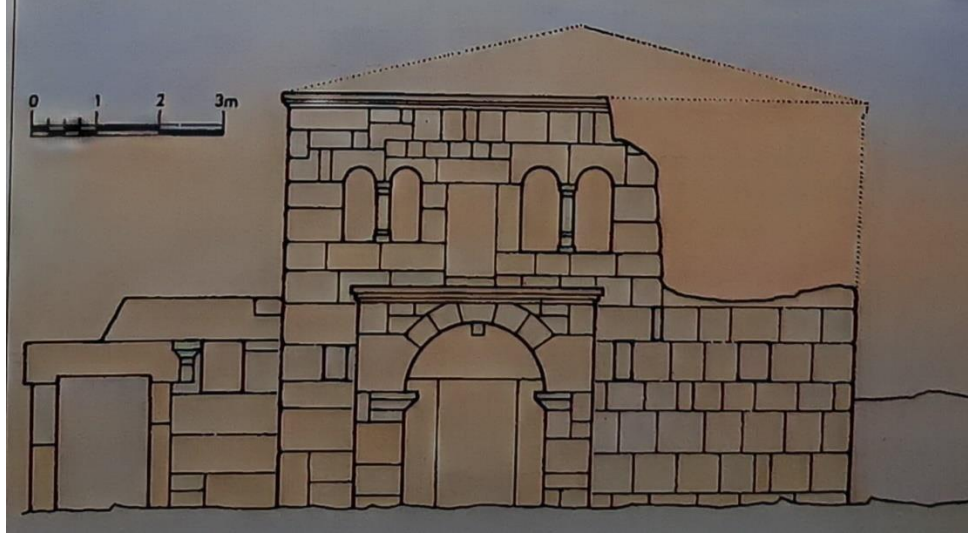
Şekil 78: Side de Bir Bizans Evi Planı (Eyice, 1999: 209.).

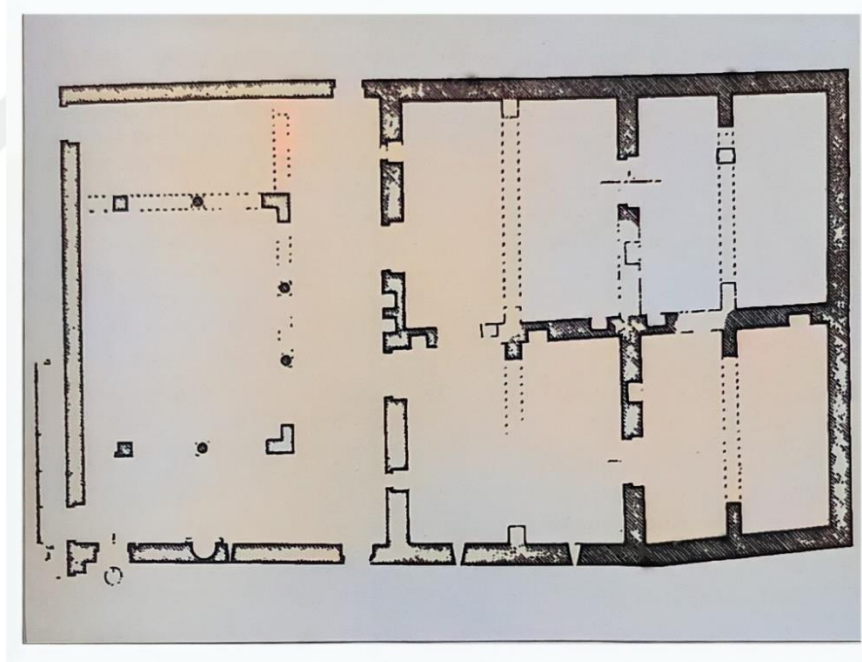
Şekil 79: Side de Bir Bizans Evi Planı (Eyice, 1999: 209.).

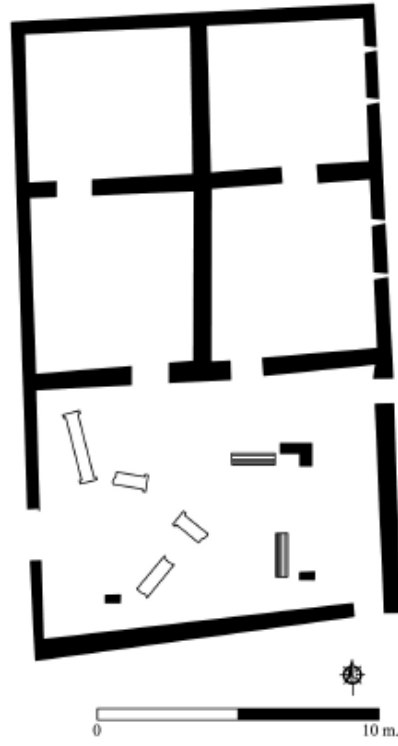
Şekil 80: Lykia da Bir Bizans Konutu (Eyice, 1999: 213.).

Şekil 81: Silifke Gökale de Bir Bizans Konutu (Eyice, 1999: 213.).

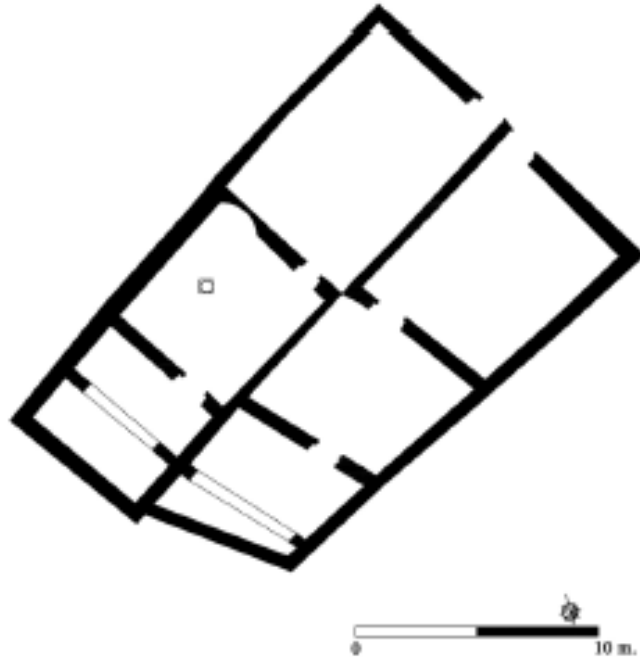
Şekil 82: Karakabaklı da Bizans Dönemine Ait Peristyl'li Konut (Eyice, 1999: 215.).

Şekil 83: Mersin Karakabaklı Konut 1 Planı (Aydınöğlu, 2017: 313.).

Şekil 84: Mersin Karakabaklı Peristyl'li Konut 1, Peristyl'li Avlu (Aydınöğlu, 2017: 313.).

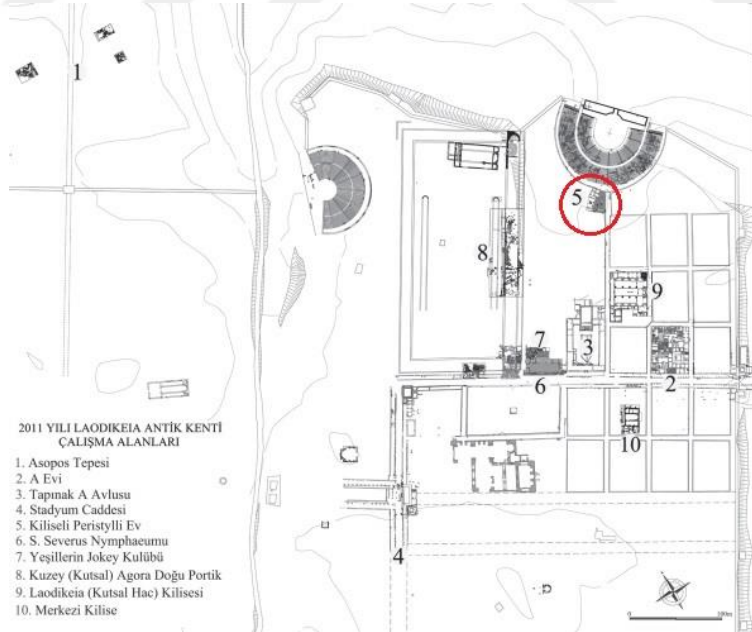
Şekil 85: Mersin Karakabaklı Konut 2 Planı (Aydinoğlu, 2017: 314.).

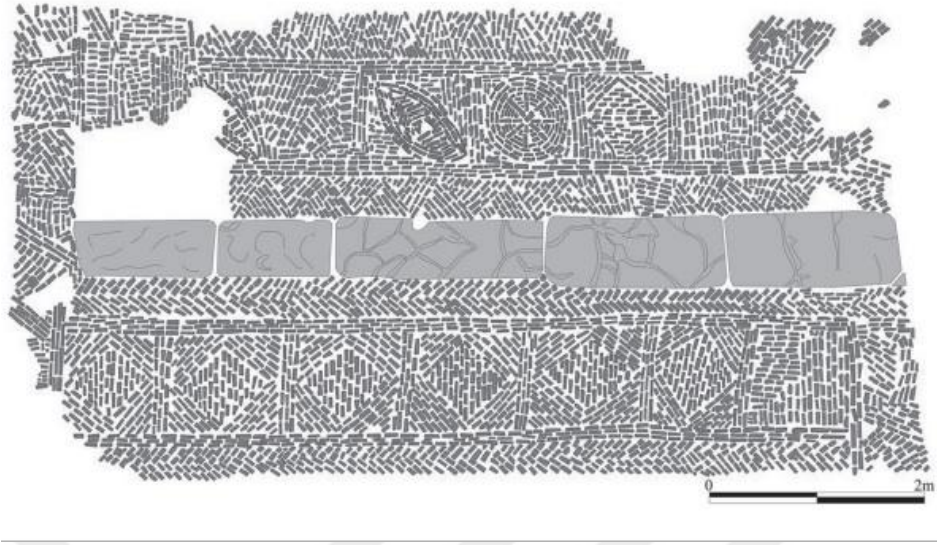
Şekil 86: Mersin Karakabaklı Konut 2, Sütun Parçaları (Aydinoğlu, 2017: 314.).

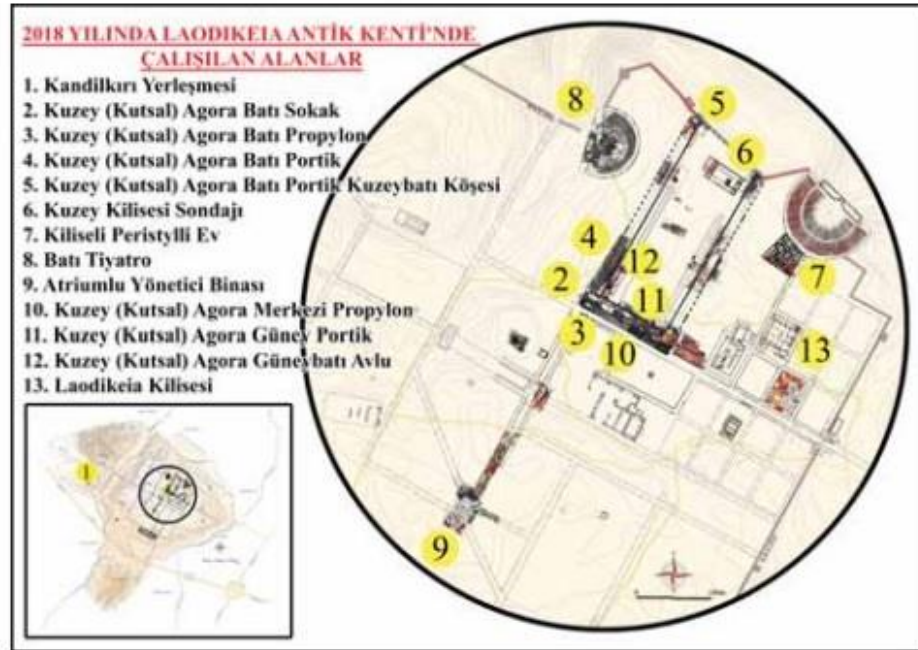
Şekil 87: Laodikeia Kiliseli Peristyl'li Ev Planı (Şimşek, 2020: 609.).

Şekil 88: Laodikeia Kenti 2011 Yılı Yerleşim Planı (Şimşek, 2013: 116.).

Şekil 89: Laodikeia Kiliseli Peristyl'li Evin Tabanında Opus Spicatum Tanrını Gözü ve Christogram Motifi (Şimşek, 2013: 120.).

Laodikeia antik kenti yerleşim planı üzerinde 2018 yılı çalışma alanları.

Şekil 90: Laodikeia 2018 Yılı Çalışma Alanı (Şimşek, 2020: 603).

Şekil 91: Laodikeia Kiliseli Peristyl'i Evin Kazı Çalışmaları Sonrası Oluşan Planı (Şimşek, 2020:609.).

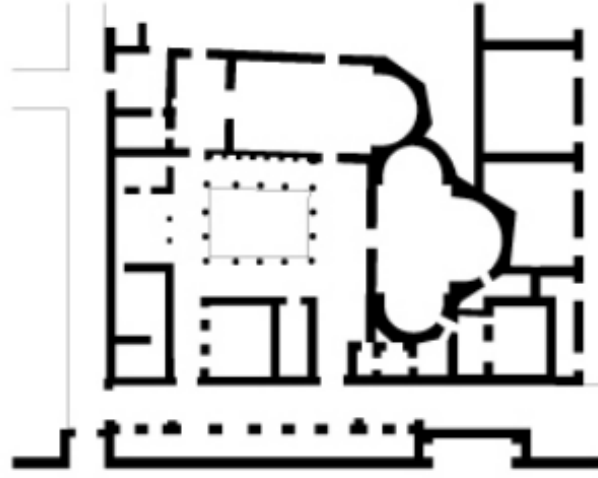
Şekil 92: Laodikeia Kiliseli Peristyl'i Ev (Şimşek, 2013: 120.).

Şekil 93: Mersin Demircili/ Imbrigion Kome deki Peristyl'li Konutun Sütunları (Aydınöğlu, 2017: 311.).

Şekil 94: Mersin Demircili/ Imbrigion Kome Peristyl'li Konut, Peristyl Avlu (Aydınöğlu, 2017: 311.).

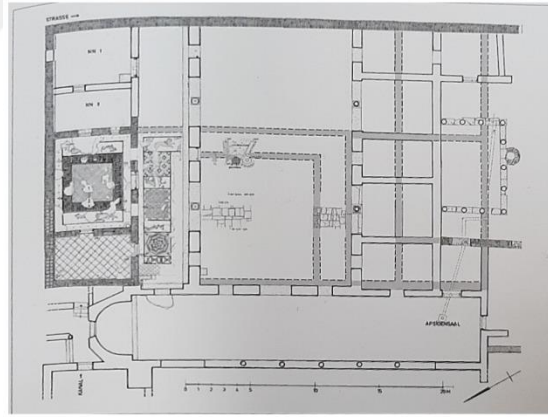
Şekil 95: Aphrodisias Piskoposluk Sarayı Planı (<http://aphrodisias.classics.ox.ac.uk/tr/tr-bishopspalace.html#prettyPhoto>)

Şekil 96: Aphrodisias Piskoposluk Sarayı Genel Görünüm
(<http://aphrodisias.classics.ox.ac.uk/tr/tr-bishopspalace.html>)

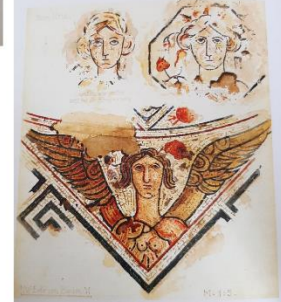

Şekil 97: Aphrodisias Piskoposluk Sarayı Zemin Mozaïği (<http://aphrodisias.classics.ox.ac.uk/tr/tr-bishopspalace.html>).

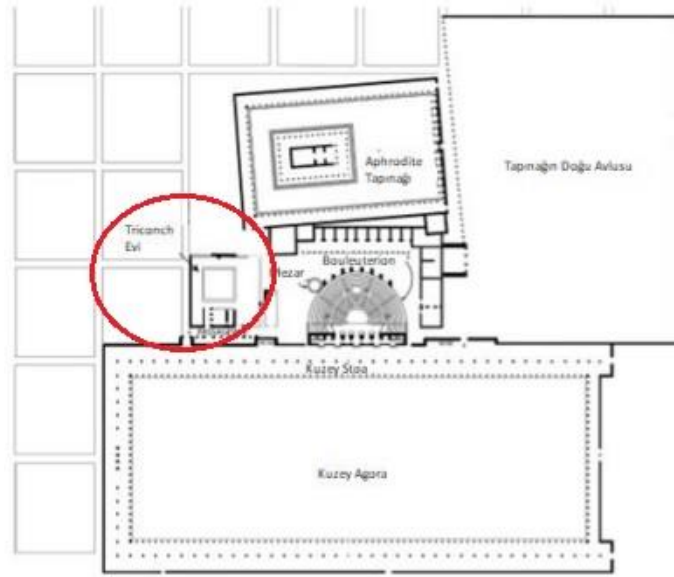

Piskoposluk Sarayı Plan

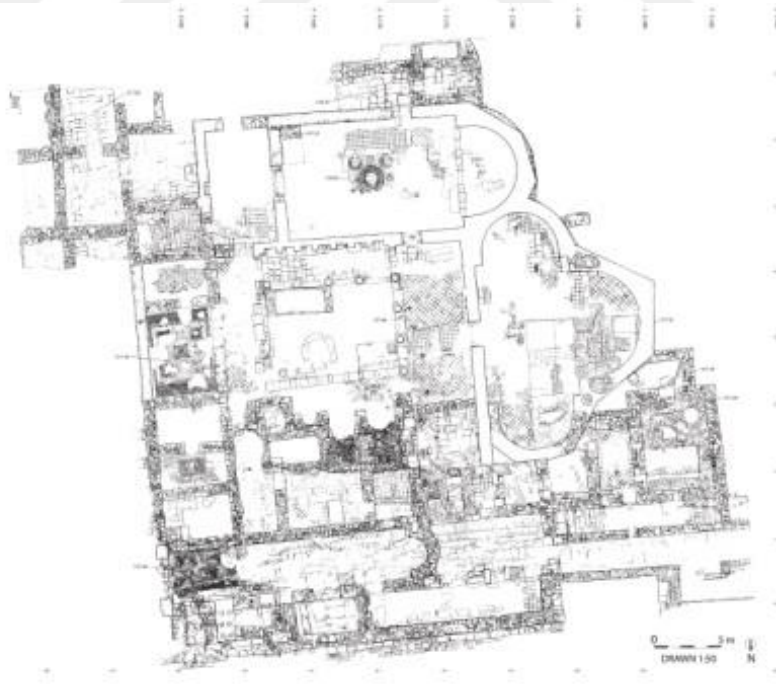
Piskoposluk Sarayı. Figürlü Mozaikler

Şekil 98: Miletos Piskoposluk Sarayı Planı ve Figürlü Mozaikleri (Niewöhner, 2016: 48-49.).

Şekil 99: Aphrodisias Triconch Evi (Aslan, 2019: 131.).

Şekil 100: Aphrodisias Triconch Evi 3 Apsis (Aslan, 2019: 130.).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı ve Soyadı : Ekin ORAKÇAL

Eğitim Durumu :

Lisans Öğrenimi : Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi / Arkeoloji

Yüksek Lisans Öğrenimi : Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi / Arkeoloji

Yabancı Dil ve Düzeyi : İngilizce / A1-A2-B1

İş Deneyimi : -

Bilimsel Yazı ve Çalışmalar : 1) 3th International Young Researchers Student Congress (3. Uluslararası Genç Araştırmacılar Öğrenci Kongresi 2021), Proceeding Book, s.191-199

2) 5th International Health Sciences and Life Congress (5. Uluslararası Sağlık Bilimleri ve Yaşam Kongresi 2022), Proceeding Book, s.1671-1680.